hvarken finna oriktigt eller öfverflödigt, om revisorerne, jemte det att de granska siffror, äfven påpeka de brister, som förefinnas och som kunna afhjelpas med de medel R. St:r hafva till sitt förfogande.

Nu lärer icke kunna nekas att Stats-Utsk:t i sitt Betänk. icke andragit något annat skäl för sitt afstyrkande än att K. M:t icke ansett sig böra framställa Propos. härom den 12 sistl. Oktober. Men som Hr v. Francken sade, skedde detta af ekonomiska skäl.

Lika med Hr v. Francken anser jag det vara angeläget att anmärkningar, framställde af revisorerne, icke undertryckas, och får derföre förena mig i hans yrkande.

Hr Huss, Magnus: Såsom ledamot af Stats-Utsk:t ber jag få lemna några upplysningar om huru saken der blef behandlad. Hr v. Francken har här anmärkt att revisorernes anmärkning icke blifvit upptagen derföre att K. M:t icke gjort någon framställning i detta hänseende, samt tillagt att detta härledde sig af ekonomiska skäl. Men af K. M:ts nåd. beslut af d. 13 Okt. 1865, till svar på Sekundchefs-Embetets vid Svea Garde gjorda hemställan om anslag för ifrågav:de om- och tillbyggnader, kunde Utsk:t icke finna den ringaste hänsyftning på att afslaget grundade sig på ekonomiska skäl. Under sådana förhållanden kan det icke vara lämpligt att R. St:r ånyo framställa samma sak, utan att kunna framlägga några nya skäl; men då sådana icke finnas, torde förslaget tills vidare böra hvila, hvarföre jag anhåller om bifall till Betänk:t i denna punkt.

Hr von Francken: Då här blifvit yttradt att revisorerne gått utöfver gränserna för sin verksamhet, och då man tyckes vilja beskylla mig att vara upphofvet härtill, ber jag få nämna att revisorerne icke gått längre än föregående statsrevisioner. Föreg:de R. St:r hafva också genom 3 Stånds beslut förklarat, att revisorerne rätt förfarit då de på ort och ställe tagit kännedom om saker och ting, och det är just detta som nu ifrågav:de revisorer gjort.

Jag vill nu endast att man skall fästa K. M:ts uppmärksamhet på förhållandet. Då Utsk:t ansett det vara af sådan vigt att göra anmärkning på ett par toffsar och ett par stolar, anser jag det vara ännu större skäl att göra anmärkning då trupper äro illa kasernerade; och då mitt förslag är så lindrigt som möjligt, anhåller jag att R. o. Ad. ville bifalla detsamma.

Frih. af Ugglas: Vid förra riksdagen beslöt Stats-Utsk:t att revisorerne skulle erhålla en liten erinran om att icke befatta sig med resor o. s. v. Det är visserligen

sannt att detta förslag föll i 3 Stånd, men det uttalades dock icke derföre att revisorerne gjort rätt. Så måste dock Hr von Francken hafva uppfattat frågan, ty sedan dess hafva de rest allt mer och mer, såsom till Carlskrona m. fl. ställen.

Jag instämmer med Hrr Montgomery och Huss, ty sedan K. M:t så nyss på Chefs-Emb:ts hemställan svarat, att någon framställning icke borde ske, vore det orimligt att begära, att R. St:r skulle ingå med en ny påminnelse. Dessutom är jag öfvertygad att K. M:t tillser, att kasernen blir bättre ordnad, då tiden blir inne och tillgångar finnas. — Jag anhåller om bifall till punkten.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad samt Hr Gr. o. Landtm. yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till Utsk:ts förev:de hemställan och dels att R. o. Ad., med afslag derå, måtte för sin del besluta, »att R. St:r, som funnit de af Revisorerne gjorda anmärkningarne rörande Kongl. Svea Lifgardes kasern välgrundade, hafva ansett sig böra ytterligare derå fästa K. M:ts nåd. uppmärksamhet»; framställde Hr Gr. o. Landtm. propos. på bifall till Utsk:ts hemställan och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 13.

Hr von Francken: Den reservation, jag vid denna punkt afgifvit, lyder sålunda:

»Till svar på en af R. St:rs år 1865 församlade Revisorer gjord framställning om nödvändigheten att tillse, det i närheten af Kronan tillhöriga byggnader anläggningar af eldfarlig beskaffenhet, så vidt möjligt är, må förekommas, har Öfverintendents-embetet afgifvit det utlåtande, att sådant lämpligast kunde ske genom föreskrifters meddelande härom uti den under utarbetande varande nya byggnadsordningen för hufvudstaden, och på grund af detta utlåtande har Stats-Utsk:t ansett den gjorda framställningen icke påkalla någon R. St:rs åtgärd.»

»Då revisorernes anmärkning icke ensamt gäller Kronans byggnader i hufvudstaden, utan i hela riket, och jag ej kan dela Öfverintendents-embetets åsigt, att en byggnadsförordning för Stockholms stad skall vara betryggande för Kronans byggnader hvar som helst inom riket, så har jag ej kunnat instämma i det slut, hvartill Utsk:t kommit, utan hemställer vördsamt, att R. St:r måtte till K. M:t afläta underd. skrifvelse med begäran om föreskrifters utfärdande för Öfverintendents-embetet att foga anstalt om åtgärders vidtagande i berörda afseende.»

Då nu Stats-Utsk:t tyckes godkänna revisorernes anmärkning, men afslagit densamma endast på den grund att Öfverintendents-embetet lofvat ändra nu gällande föreskrifter, så vågar jag hoppas att R. o. Ad. ville instämma i den af mig gjorda framställningen, och anhåller om propos. derå.

Hr Skogman, Carl Johan Alfred: Jag anser denna anmärkning vara af den beskaffenhet, att den icke erfordrar något särskildt åtgörande. Är det fråga om att för framtiden förekomma eldfara, så lärer väl det säkraste sättet vara att Staten lägger sig till tomter omkring sina byggnader och på så sätt bringar dem i säkerhet. Men som nu Staten sannolikt icke har medel att inlösa alla de byggnader, som derför skulle behöfva rifvas, så torde åtskilliga oöfvervinnerliga svårigheter dervid uppstå.

Om åter det åsyftade ändamålet skulle vinnas genom reservantens förslag, lemnar jag derhän, men kan dock icke instämma i hans åsigt om det besynnerliga i Öfverintendents-embetets åtgörande. Och som jag anser saken vara af den beskaffenhet att Regeringen utan påstötning tillser att densamma på bästa sätt ordnas, så får jag anhålla om bifall till Utsk:ts förslag.

Hr von Francken: Som Hr Skogman betraktar saken från samma inskränkta synpunkt som Öfverintendents-embetet, eller att frågan blott berör Stockholms stad, så vill jag ännu en gång fästa hans uppmärksamhet vid att revisorerne icke blott afsett Kronans byggnader i hufvudstaden, utan i hela landet.

Hr Skogman: Det kunde visserligen synas öfverflödigt att svara Hr von Francken, men jag vill dock göra honom uppmärksam på slutorden i mitt yttrande, neml. att Regeringen i allmänhet tillser hvad som fordras för byggnaders säkerhet, utan att man gör några påminnelser derom.

Frih. Cederström, Rudolf: Det är visserligen en vacker tillförsigt till Regeringen som Hr Skogman hyser, och jag delar den af hela mitt hjerta, men hvartill skulle väl revisionens anmärkningar tjena, om man en gång för alla antager som princip, att de icke böra föranleda till något åtgörande. Det är visserlgen sannt, att endast en stor eldsvåda inträffat i närheten af Statens byggnader; men denna lyckliga omständighet bör väl icke föranleda att vi insöfva oss i säkerhet, ty flera olyckshändelser kunna när som helst inträffa.

Slutligen har Stats-Utsk:t för sitt afslag endast åberopat Öfverintendents-embetets löfte, men då detta endast omfattar området för Stockholms stad, finner jag deruti ett ytterligare skäl att förena mig med Hr von Francken, och får sål. anhålla om bifall till hans reservation.

Hr Fåhræus, Olof Immanuel: En föreg:de talare har apostroferat Stats-Utsk:t för det att frågan blifvit betraktad från en alltför inskränkt synpunkt. Jag får härvid anmärka, att Utsk:t sett saken precist från samma inskränkta synpunkt, som den, från hvilken Revisorernas anmärkning utgått. Änskönt deras förslag fått en större utsträckning, så har det väl varit Stats-Utsk:ts både rättighet och pligt att återföra frågan till de dimensioner, den synvidd, som anmärkningen ursprungligen haft. Endast garnisonssjukhuset i Stockholm har anmärkningen angått, och frågan har derför icke bordt betraktas från vidsträcktare synpunkt. Jag yrkar alltså bifall till Utsk:ts hemställan.

Hr von Francken: Jag ber blott få upplysa om att Stockholms stad icke ens finnes nämnd i revisorernes anmärkning, som endast talar om Kronans byggnader i allmänhet.

Hr Fåhræus: Jag har icke bestridt, att revisorernas hemställan om åtgärd har ett vidsträcktare syfte, utan endast att föremålet för deras anmärkning var inskränkt till eldfaran för garnisonssjukhuset i Stockholm. Revisorerna hafva icke förmält ett ord om någon befunnen fara för allmänna byggnader i landsorterna. Anser man deras förslag ändock böra föranleda särskilda åtgärder äfven i afseende på dessa, så kan med samma skäl fordras, att dessa åtgärder äfven böra utsträckas till de allmänna byggnaderna å ön S:t Barthelemy.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad samt Hr Gr. o. Landtm. yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utsk:ts förev:de hemställan och dels af Hr von Francken, att R. o. Ad., med afslag derå, måtte för sin del besluta, »att R. St:r skola till K. M:t aflåta underd. skrifvelse med begäran om föreskrifters utfärdande för Öfverintendents-embetet att foga anstalt om åtgärders vidtagande i berörda hänseende»; framställde Hr Gr. o. Landtm. propos. på bifall till Utsk:ts hemställan och, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Hr von Francken begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringspropos.:

»Den som bifaller Stats-Utsk:ts hemställan i 13 § af Utlåt:t N:o 127, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår R. o. Ad. denna hemställan och bifaller Hr von Franckens i ämnet afgifna reservation.»

Voteringen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 18.
Nej — 19.

§§ 14—17.

Utsk:ts hemställanden biföllos.

§ 18.

Frih. af Ugglas, Gustaf: Revisorerne hafva ansett att stuteriernas ändamål skulle i viss grad vara förfeladt, »emedan till beskällare tjenlige hingstar, hvilka från stuterierne afginge, icke såsom beskällare spriddes.» Hvad revisorerne här ansett som nödigt, har i många år varit praktiseradt. Hingstar säljas till högst billigt pris i afsigt att få dem spridda kring landet. Förr betalades de med 500 rdr, men priset har nu stigit till 750 rdr, men med det fördelaktiga vilkoret att endast $\frac{1}{5}$ af köpesumman årligen behöfver afbetalas. Ja, jag tror mig till och med veta att hingstar utlemnas till enskilda personer utan betalning och blott mot skyldighet att föda dem under tiden.

Under sådant förhållande anser jag den föreslagna skrifvelsen öfverflödig, och får således anhålla om propos. på afslag å denna punkt.

Hr Montgommerie-Cederhjelm, Robert Nils Germund: Då denna punkt föredrogs i Stats-Utsk:t, skedde det så hastigt att jag icke fick tillfälle yttra mig om densamma. Jag är dock af alldeles samma mening som Frih. af Ugglas. Skälet härför är att K. M:t bäst är i tillfälle att bedöma frågor af förev;de beskaffenhet, hvarföre jag anser den ifrågasatta skrifvelsen både onödig och olämplig.

Jag förenar mig således med Frih. af Ugglas i anhållan om afslag å punkten.

Hr Fåhræus: Vid frågans behandling i Utsk:t var äfven jag tveksam om lämpligheten af den hemställan,

hvaremot anmärkning nu egt rum. Då likväl flerahanda omständigheter i vederbörande Utsk:s-afdelning anfördes, som syntes ådagalägga, att i åtskilliga orter man hade en otillfredsställande erfarenhet af stuteri-styrelsens åtgärder i anmärkta hänseenden, och då här icke vore fråga om något bestämdt tillstyrkande, utan endast ett öfverlåtande till K. M:ts pröfning, huruvida någon åtgärd i omförmäld syftning borde vidtagas, ansåg jag mig icke böra motsätta mig det förslag, som Utsk:t framställt, och om bifall hvartill jag anhåller.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Hr Gr. o. Landtm. upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utsk:ts förev:de hemställan och dels afslag derå, framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till densamma, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera propos. på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 19.

Frih. Leuhusen, Frans Oscar: I likhet med hvad Frih. af Ugglas nyss yttrade, anser jag att K. M:t icke bör besväras med onödiga skrifvelser, och till deras antal räknar jag denna. I motiverna säges neml. att »t. f. Chefen för nämnde byrå emotsåge K. M:ts Nåd. befallning om en sådan årsberättelses afgifvande.»

Under sådana förhållanden anser jag orätt att R. St:r aflåta denna skrifvelse, och får således anhålla om afslag å punkten.

Hr Huss, Magnus: Denna revisorernas framställning grundar sig derpå att Statistiska Tabellkommissionen, i likhet med alla andra embetsverk, torde böra till K. M:t ingifva årsberättelse öfver sin verksamhet. Då K. M:t ännu icke gifvit befallning härom, anser jag det ganska lämpligt att R. St:r härom göra underd. framställning, och får således anhålla om bifall till punkten.

Frih. Leuhusen: Med anledning af den upplysning Hr Huss nu lemnat, afstår jag från mitt yrkande.

Öfverläggningen förklarades fulländad och Utsk:ts hemställan bifölls.

§§ 20—24.

Utsk:ts hemställanden biföllos.

§ 25.

mom. a.

Frih. Liljencrantz, Johan: Jag kan icke lemna oanmärkt det opassande skrifsätt General-tullstyrelsen med anledning af revisorernes anmärkning tillåtit sig. Den säger neml.: »hemställande styrelsen att revisorernes anmärkning i denna del icke borde till någon åtgärd föranleda.» Sådana ord anser jag icke öfverensstämma med den vördnad R. St:r hafva rätt att fordra af ett embetsverk.

För öfrigt yrkar jag bifall till punkten.

Öfverläggningen förklarades fulländad och Utsk:ts hemställan bifölls.

mom. b och c.

Biföllos.

§ 26.

Lades till handlingarne.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ¼ 4 e. m.

In fidem,

O. Brakel.

Lördagen den 9 Juni 1866.

Plenum kl. 12 på dagen.

Justerades 2 prot.-utdrag för d. 8 dennes samt prot:t för den 23 sistl. April e. m.

Föredrogs en af Kapitenen vid K. M:ts Flotta Sven Adolf Lagerberg ingifven skrift af följan:de innehåll:

Som jag tillfölje af sjökommendering ser mig förhindrad att mottaga det val till Statsrevisor, hvarmed R. o. Ad. hedrat mig, får jag härom vördsamt göra anmälan.

Hr Gr. o. Landtm. hemställde, huruvida R. o. Ad. behagade nästa Onsdag d. 13 dennes företaga val af en Statsrevisor i Kapiten Lagerbergs ställe; hvilket bifölls.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utsk:ts Mem:r:

N:o 132, ang:de sammanbindningsbanans ledning öfver den med Riksg.-Kontorets hus förenade tomt;

N:o 133, om anvisande af de i R. F:s 63 § föreskrifna kreditiv-summor;

N:o 134, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksg.-Kontoret ang:de de under sistförflutna riksdag för jernvägsbyggnaderna beviljade, ännu innestående anslag och lån; samt

N:o 136, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om inlösande af de s. k. frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta bruk;

äfvensom Bevilln.-Utsk:ts Betänk. N:o 20, ang:de beräkningen af tullmedlen, postmedlen, stämpelpappersafgiften och bränvins-brännings-medlen.

Upplästes

Upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts skrifvelseförslag:

N:o 71, ang:de stämpelpappers-afgiften;

N:o 72, i fråga om indragning af de s. k. prebendepastoraten;

N:o 73, ang:de ömsesidig frihet för undersåter inom Sverige och Norge att vistas och bosätta sig inom ena eller andra riket, äfvensom att derstädes idka handel eller vissa andra yrken;

N:o 74, i fråga om utvidgande af qvinnans medborgerliga rättigheter; och

N:o 75, i fråga om tillämpningen af nu gällande stadgande ang:de ersättning åt militie-boställs-innehafvare för å bostället för Kronans räkning huggen ek.

Företogs val af 26 ledamöter och 4 suppleanter i förstärkt Lag-Utsk.; och befunnos, vid valförrättningens slut, hafva blifvit utsedde till

Ledamöter:

N:o 83. Gr. Cronstedt, F., med 32 röster.
» 86. » Hamilton, H., med 32 röster.
» 139. » Wirsén, A. E., med 32 röster.
» 62. Frih. Mörner, fullm. Gr. Mörner, C. G., med 32 röster.
» 140. » Leuhusen, F. O., med 32 röster.
» 262. » Klinckowström, R., med 27 röster.
» 381. » Hjerta, F. Ph., med 32 röster.
» 15. Hr Ribbing G., med 32 röster.
» 135. » Hammarsköld, fullm. Gr. Taube, H., med 32 röster.
» 215. » Ramsay, A. H., med 32 röster.
» 258. » Svenske, fullm. Frih. Cederström, R., med 32 röster.
» 313. » Drakenberg, S., med 30 röster.
» 382. » Sass, fullm. Hr Printzensköld, A., med 30 röster.
» 661. » Klingstedt, fullm. Gr. Sparre, G. A., med 32 röster.
» 687. » von Post, S. G., med 25 röster.
» 830. » von Vicken, fullm. Frih. Leijonhufvud, C. G., med 32 röster.
» 1960. A. » Montgommerie, R., med 32 röster.
» 1092. » Leijonmark, E. G., med 32 röster.
» 1430. » Gyllengahm, fullm. Hr Lagerheim, C., med 32 röster.

N:o 1479. Hr Ulfhjelm, fullm. Hr Edelstam, C. F., med 32 röster.
» 1606. » Flach, J., med 32 röster.
» 1749. B. » von Ehrenheim, P., med 23 röster.
» 1885. » Arnell, fullm. Hr Gyllenram, H., men 32 röster.
» 2883. » Gripensvärd, J. O., med 32 röster.
» 2317. » Fåhræus, O. J., med 32 röster.
» 2331. » Ros, A. E., med 32 röster.

Suppleanter:

N:o 2144. Hr Rosensvärd, J. H., med 23 röster.
» 311. Frih. af Ugglas, C. G., med 23 röster.
» 601. Hr Uttermarck, fullm. Frih. Alströmer, C. O., med 23 röster.
» 2017. » Björnstjerna, R., med 21 röster;

sedan genom lottning mellan de 4 ledamöter, som erhållit 23 röster, blifvit bestämdt, hvilken af dem, som skulle ingå som ordinarie ledamot, och i hvilken ordning de öfriga borde såsom suppleanter inträda.

Föredrogs ett från Vällofl. Borgare-St. ankommet prot.-utdrag N:o 267 för den 8 dennes, innehållande nämnde Riks-Stånds beslut rörande Stats-Utsk:ts Mem. N:o 125, med förslag till de stadganden i Riksg.-Kontorets reglemente, som angå detta verks skulder och fordringar, äfvensom inbjudning till de öfriga Riks-Ståndden att förena sig i hvad Borgare-St. beslutat om ett tillägg vid slutet af § 24 i reglements-förslaget.

Hr Montgommerie-Cederhjelm, Robert Nils Germund: Jag vågar vördsamt anhålla att R. o. Ad. behagade bifalla den nu föredragna inbjudningen. Den härleder sig från ett tryckfel, hvilket blifvit rättadt medelst det blad, som i dag blifvit inom Ståndet utdeladt, och som endast utgör ett fullständigande af det beslut, som blifvit fattadt med afseende å 23:dje §:n af Riksg.-Kontorets reglemente.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., blef Borgare-St:ts ifrågav:de inbjudning af R. o. Ad. antagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåt. N:o 6, i anl. af K.

M:ts Nåd. Propos. ang:de förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel; hvarjemte anmältes ett från Hederv. Borde-St. ankommet prot.-utdrag N:o 342 för den 8 dennes, innehållande inbjudning till R. o. Ad. att biträda Bonde-St:ts beslut om afslag i ifrågav:de Utlåt.

Utsk:ts öfverst å sid. 3 afgifna hemställan.

Gr. Liljencrants, Gustaf Fredrik: För min del är jag ganska tacksam, för det Utsk:t föreslagit borttagande af sista punkten i 1:sta mom:t och första punkten i 3:dje mom:t af 47 §. Dessa bestämmelser äro nemligen af den mest våldsamma natur, man kan föreställa sig, uti ett konstitutionelt samhälle, i det de medgifva en nästan oinskränkt makt att disponera öfver de enskildtas egendom; och jag är förundrad, huru dessa stadganden någonsin kunnat vinna R. St:rs bifall. Deremot är jag så mycket mindre belåten med Utsk:ts öfriga i Betänk:t afgifna förslag. Det hufvudsakligaste skäl, som blifvit af Utsk:t åberopadt och som äfven torde ligga till grund för Kongl. Maj:ts Propos., är, att jordbruket betalar sina utskylder endast efter den del af sina onera, som utgöres genom bevillning, under det att öfrige skattskyldige, som utgöra alla sina onera till Staten genom bevillning, derigenom få sig påförd högre bevillnings-taxering och således deltaga uti kommunal-utskylderna till ett vida högre belopp än hemmansegare. Att så är förhållandet, kan väl vara möjligt; men man bör ihågkomma, att dessa onera ingalunda med tillfredsställelse af jordbruket utgöras; och jag får uppriktigt förklara, att det förefaller mig högst besynnerligt att, på sätt Utsk:t gjort, åberopa dessa onera såsom ett skäl att pålägga jordbruket ännu hårdare beskattning.

Hvad beträffar Utsk:ts argumentation, som har till ändamål att ådagalägga, att landstingens utgifter hittills företrädesvis varit afsedda att tillskynda jordbruket fördelar, så nödgas jag bekänna, att jag inom det län, jag tillhör, gjort en motsatt erfarenhet. Nu är meningen att lägga en ny tunga på jordbruket och att samtidigt dermed förminska städernas bidrag till landstingskassan. Dessa sednare skulle under sådana omständigheter ej komma att erlägga skatt annorlunda än efter bevillning. Man anför dervid, att de åtgärder, som af landstingen vidtagas, ej så mycket komma städerna som landsbygden till godo. Jag tror ej så vara händelsen. Se vi t. ex. på sjukvården, som utgör ett af hufvudföremålen för landstingens verksamhet, så hemställer jag till en hvar, huruvida icke städernas innevånare lika väl äro i behof af sjukvård som landsbygdens; och erfarenheten har visat, att de förra i

vida högre proportion befolka sjukvårdsanstalterna än de sednare. Enahanda är äfven förhållandet i de län, der medel uttaxeras för anläggande af jernvägar. Månne det väl är landtbefolkningen, som företrädesvis befar dessa jernvägar? Jag tror det ej; men det oaktadt vill man, att jordbruket skall beskatta dubbelt emot andra beskattningsföremål. Helt annorlunda skulle förhållandet gestalta sig, om här vore fråga om kommunalbeskattningen. Det är neml. obestridligt, att en inom kommunen boende landthandlare eller fabriksegare måste anses vida mera rörlig än en jordegare, hvarföre det äfven är billigt, att denne, hvilken i längden har mera nytta af de uttaxerade medlen, äfven lemnar ett större bidrag än de förstnämnde.

Jag måste uttrycka min förvåning deröfver, att 16 landsting kunnat uttala sig till förmån för ifrågav:de förslag; och jag kan ej förklara det på annat sätt, än att dessa landsting ej rätt förstått hvarom frågan egentligen är.

Ännu flere skäl skulle kunna anföras, men jag tror, att de nu påpekade tillräckligt ådagalägga det mindre välbetänkta uti den föreslagna föränd ringen; och får jag således anhålla, att R. o. Ad., med bifall till Bonde-St:ts inbjudning i denna del, ville afslå Utsk:ts hemställan uti den nu föredragna punkten.

Hr von Koch, Nils Samuel: Den nu föredragna punkten behandlar endast frågan, huruvida jordbruksfastighet skall af landstingsskatt drabbas dubbelt så hårdt som annan fastighet, frälseränta och hvarje annat beskattningsföremål. I likhet med den siste talaren anser jag, att så ej bör ega rum, åtminstone ej på det af Utsk:t föreslagna sätt. Såsom jag vid remissen af den Kongl. Propos:n yttrat, skulle jag kunna medgifva, att skatten utskrefves efter dylik grund inom landt-kommunerna, *derest först* en fördelning emellan landsbyggden och städerna i detta hänseende blefve uppgjord enligt hvarderas hela bevillnings-belopp, men att nu, på sätt här blifvit föreslaget, vältra en del af landstingsskatten från städerne på jordbruket, tror jag ej vara skäl. Inga klagomål hafva försports öfver den hittills varande fördelningen mellan stad och land, och några motiver för den häri föreslagna förändringen har jag förgäfves sökt såväl i Betänk:t, som i den Kongl. Propos:n. Jag fruktar således, att förslaget tillkommit till följd af ett förbiseende; och då under närv:de förhållande det icke torde vara värdt att söka åvägabringa några modifikationer deruti, tror jag intet annat vara att göra än att afslå denna punkt.

Frih. Cederström, Rudolf: Ehuru jag uppriktigt tillstår, att denna frågas inre beskaffenhet är mig mera

främmande, än åtskilliga andra, uti hvilkas utredande jag, till följd af R. o. Ad:ns mig visade förtroende att göra mig till ledamot af Ekon.-Utsk:t, deltagit, så, och då Utsk:ts förslag ej synes hafva någon försvarare på detta rum, torde det tillåtas mig att med några ord förorda detsamma.

Att något förbiseende skulle falla Utsk:t till last, vågar jag besrida; tvärtom har frågan der blifvit under flere timmar med största omsorg behandlad. Det är ett faktum, att af alla våra landsting endast 6 afstyrkt den föreslagna förändringen, men deremot 16 godvilligt ingått derpå, att, om landstingsskatt blefve af nöden, den skulle utskrifvas efter de här föreslagna grunderna. Någon sådan uttaxeriug har emedlertid i allmänhet ej egt rum, i anledning deraf att landstingen haft en del af bränvinsmedlen till sin disposition. Då den förändring i grunderna för kommunalutskylderna, som vid sednaste riksdag vidtogs, egde billigheten så mycket för sig, och landstingens områden enligt min tanke äro att betrakta såsom större kommuner, hvilka i sig innesluta de mindre, har jag trott, att grunderna för landstingsskattens och kommunalskattens utgörande böra ställas i harmoni med hvarandra. En sådan tanke torde hafva ledt K. M:t och de 16 landsting, som tillstyrkt frågan, äfvensom Utsk:ts majoritet. Visserligen var denna majoritet ej synnerligen vördnadsbjudande, ty, om jag minnes rätt, bestod den af endast 1 röst; men dervid torde afseende ej böra fästas.

Af dessa i största korthet anförda skäl får jag yrka bifall till Utsk:ts förslag.

Gr. Mörner, Carl Göran: Att en förändring egde rum uti grunderna för kommunalskattens uttaxering, hade, enligt min tro, sin hufvudsakligaste anledning deruti, att då genom nya kommunallagen åtskilliga onera, hvilka förut ensamt drabbat jordbruket, blefvo gemensamma för kommunens alla medlemmar, ansåg man billigheten fordra att jordbrukarne skulle något gifva efter, på det kommunens öfriga medlemmar ej måtte af utskylderna allt för tungt drabbas. De som åtogo sig högre skatt, erhöllo dessutom äfven en vedergällning derför uti det större inflytande på kommunens beslut, som, till följd af dem påfördt större fyrktal, kom dem till del. En jemkning egde således rum emellan kommunens medlemmar i det de icke jordbrukande afstodo från en del af sin makt att bestämma kommunens beslut emot befrielse från en del af utskylderna, hvaremot jordinnehafvarne återfingo en del af den nästan uteslutande beslutande rätt i kommunens angelägenheter, som de förut innehaft, emot det de underkastade sig att fortfarande i större proportion bidraga till

kommunens utgifter. En sådan ömsesidig utjemning af rättigheter och skyldigheter kan deremot i förev:de fall ej komma i fråga; man vill här endast fördubbla skyldigheterna. Såsom skäl för en sådan åtgärd anför man att jordbrukaren redan är betungad med en mängd onera, deruti kommunens öfriga medlemmar icke deltaga, och af hvilka en del icke äro på hans debetsedel synliga. Det förvånar mig högeligen, huru man, med åberopande af billighet, kan taga den omständighet, att en person är i förhållande till sin förmögenhet högre beskattad än andra, till grund för att ytterligare öka hans beskattning. Grunden för beskattning borde väl vara den inkomst man eger och ej den omständighet, att man har en mängd utgifter, som ej stå i förhållande till inkomsterna. Emellertid beskattas jordbrukaren nu ej ens i fråga om bevillningen efter sin inkomst, utan efter det kapitalvärde, som blifvit hans egendom åsatt. Om en fabriksegare eller ett bolag, som har ett till flere millioner uppskattadt verk, ådagalägger, att under ett år rörelsen bedrifvits utan behållning eller med förlust, så medgifves på grund deraf befrielse från bevillning. Så är deremot ej förhållandet med landtmannen; han måste skatta, äfven om hans egendem ej gifvit någon inkomst. Att nu till råga på detta missförhållande vilja fördubbla skatten för jordbrukarne i förhållande till öfriga personer, hvilka endast skatta efter verklig åtnjuten inkomst, synes mig vara i hög grad inkonseqvent. Om man anser någonting oriktigt ligga uti den grund, hvarefter skattebidragen till Staten utgå, så bör naturligtvis rättelse ske uti bevillningsförordn:ns bestämmelser i detta hänseende, men ingalunda på det nu föreslagna sätt.

Hur jag således ser Utsk:ts förslag, kan jag ej finna det välbetänkt, hvarföre jag förenar mig med dem, som derå yrka afslag.

Gr. von Rosen, Fredrik Carl: Såsom af Betänk:t synes, har jag reserverat mig mot det slut, hvari Utsk:t i denna fråga stadnat. Jag är vid detta tillfälle förekommen af Gr. Mörner och anser i likhet med honom, att inkomst är den enda rätta grunden för beskattning. Om t. ex. en jordbruksfastighet har ett kapitalvärde af 100,000 rdr, men endast ger en afkastning af 3 proc., så bör enligt min tanke egaren ej skatta för mer än den inkomst, egendomen verkligen ger. Om beskattningsgrunden i något hänseende befinnes orättvis, så bör, på sätt Gr. Mörner anförde, rättelse ske uti bevillningsförordn:n.

Af dessa skäl, och då, enligt min tro, kommunalskatten och landstingsskatten utgå till helt olika ändamål,

kan jag ej gilla Utsk:ts förslag, hvarföre jag derå yrkar afslag.

Hr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Då Blekinge län är ett bland de 16, hvilka tillstyrkt ifrågav:de förslag, och jag var närv:de vid de inom landstinget i anl. deraf hållna öfverläggningar, så har jag för mig fullkomligt klara de skäl, hvilka förmått landstinget till antagande af förslaget. Landstingets ledamöter erkände, att egentliga anledningen till den skedda förändringen i grunderna för uttaxering af kommunalskatt låg deruti, att det inom åtskilliga socknar visat sig, att en eller annan der boende person, som egde stora inkomster, fick en sådan röstöfvervigt, att han snart sagdt ensam kunde diktera besluten. Under sådane omständigheter var det naturligt, att man temligen allmänt önskade en förändring. Men en sådan kunde ej åvägabringas på annat sätt, än att åt jordbruket gafs en större vigt, hvilket å andra sidan naturligtvis måste medföra en högre beskattning. När nu landstingsmän väljas på kommunalgrund, ansåg man det helt naturligt, att då val skedde på grund af en högre bevillning af inkomst, borde äfven de utgifter, hvilka af landstinget beslutades, utgå efter enahanda grund.

Ett ytterligare skäl anfördes äfven inom landstinget, att nemligen de vanliga utgifter, hvilka föranledas af landstingens beslut, äro af en mera fortfarande natur, såsom t. ex. uppförande af nya lazaretter; — hemmansegaren äfvensom hans efterkommande, hvilka efter honom ärfva hemmanet, komma att åtnjuta fördelarne af en dylik åtgärd. Så är deremot ej förhållandet med en löntagare eller en fabrikant. Huruvida han till sin död kommer att qvarbo inom kommunen, är mycket tvifvelaktigt; och att hans barn komma att göra det, är ej att räkna på.

Nu anförda skäl verkade derhän, att landstinget utan votering antog den nya taxeringsgrunden och dessutom, på framställning af ordföranden, fattade det beslut att genast tillämpa den, för den händelse uttaxering af landstingsmedel komme i fråga. Nämnda skäl hafva på mig verkat öfvertygande; och får jag derför tillstyrka bifall till Utsk:ts förslag.

Gr. Cronstedt, Fredrik: Jag anhåller att få förena mig med dem, som yrka afslag å nu föredragna punkt.

Utsk:t har, såsom förnämsta skälet för sitt tillstyrkande anfört, att »flertalet af de vid landstinget förekommande frågor så öfvervägande synes angå jordbrukets angelägenheter, att dess derigenom företrädesvis afsedda intresse jemväl rättvisligen torde böra för dess innehafvare med-

föra en i samma förhållande utsträckt andel i landstingsskattens utgörande». — Emellertid torde de af Husets ledamöter, som deltagit i landstingens förhandlingar, hafva gjort den iakttagelse, att dervid icke företrädesvis förekommit ärenden, som afsett jordbrukets intressen, ty de allmännaste ärendena hafva angått sjukvården, undervisningen och anslag till skarpskytteväsendets befrämjande, och hafva bort intressera alla samhällsmedlemmar i lika hög grad. Visserligen har man sökt att utsträcka deliberationen jemväl till föremål, som höra till nationalrepresentationens gebit, samt velat åstadkomma förändringar i väghållnings- och skjutsskyldigheten m. m.; men som dessa ärenden legat utom landstingens befogenhet, har man icke med afseende derå kunnat komma till något resultat.

Då nu ett annat förhållande eger rum inom de särskilda kommunerna, ty der förekomma frågor, som mera specielt intressera jordbruket, kan man icke säga, att konseqvensen fordrar, att landstingsskatten skall utgå efter samma grunder som kommunalskatterna.

På grund häraf och under åberopande af de skäl, som utaf flera andra talare blifvit anförda, anhåller jag att punkten måtte afslås.

Hr von Koch: Jag anser visserligen, att beskattningen bör stödja sig på samma grund som rösträtten, men ber att i anledning af hvad Hr Nordenfelt i detta afseende anfört få erinra, att städerna välja landstingsmän med dubbel rätt emot landkommunerna, och då i städerna finnas fastigheter, som rätteligen borde skatta i likhet med landfastigheter, men som icke göra det, är förslaget obilligt, hvarföre jag fortfarande yrkar afslag.

Hr Nordenfelt: När förev:de förslag behandlades af landstinget i Blekinge, ansåg man detsamma hafva billigheten för sig, emedan man antog, att de af landstingen beslutade företag snarare skulle komma landet än städerna till godo. Jag kan också nämna, att landstinget i Blekinge, bland annat, beviljat anslag till undersökningar af ifrågasatta jernvägsförbindelser. Om dessa förbindelser komma till stånd, erhålla naturligtvis äfven städerna deraf profit, men hufvudsakliga gagnet tillkommer dock landet, såsom varande den egentliga producenten, och nämnda anslag hafva således i främsta rummet afsett landets intresse.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad samt Hr Gr. o. Landtm. upptagit de derunder gjorda yrkanden, dels att R. o. Ad. skulle bifalla Utsk:ts före-

v:de hemställan och lägga Bonde-St:ts inbjudning i denna del till handlingarne, och dels att Utsk:ts hemställan måtte afslås och inbjudningen antagas, framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till Utsk:ts hemställan och inbjudningens läggande till handlingarne, hvarvid svarades många nej jemte några ja, samt sedermera propos. på afslag å Utsk:ts hemställan och inbjudningens antagande, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Utsk:ts å sid. 3 gjorda hemställan rörande uteslutande af dels sista punkten i 1:sta mom:t af § 47 i Förordn:n om Landsting, dels ock ett i 1:sta punkten af 3:dje mom:t i samma § förekommande stadgande.

Hr von Koch: När förslaget till förordning om landsting vid en föreg:de riksdag debatterades på detta rum, förkastade R. o. Ad. de i förev:de punkt afhandlade stadgandena och från alla håll yttrades de allvarligaste betänkligheter emot dessa stadganden. Då emellertid de 3 andra Stånden i denna del fattade ett motsatt beslut, hafva dessa stadganden dock inkommit i förordn:n. Det nu föreliggande förslaget till deras uteslutande anser jag vara synnerligen välbetänkt, och förordar derföre bifall till Utsk:ts hemställan i denna punkt.

Gr. Liljencrants: Jag är förekommen af den siste värde talaren och ber att få med honom instämma i yrkandet om bifall till Utsk:ts förev:de hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos. bifölls Utsk:ts förev:de hemställan och Bonde-St:ts inbjudning i denna del lades till handlingarne.

Utsk:ts förslag till förändrad lydelse af § 47.

1:sta mom:t.

Hr von Koch: Denna punkt innehåller dels en redaktionsförändring, som föranledts at Utsk:ts hemställan i första punkten, och dels en sakförändring, nemligen att sådane fastigheter, för hvilka bevillning ej utgöres, skola deltaga i de utgifter, som af landstinget blifvit till uttaxering beslutade. Denne sednare förändring anser jag vara lämplig och rättvis, och då jordbruksfastighet af omförmälda beskaffenhet utgör ungefär $\frac{1}{18}$ af hela landets jordbruksfastighet, hade derigenom för de öfriga uppkommit en skälig lindring. Till följd af det beslut, som blifvit i afseende å första punkten fattadt, lärer emellertid den nu föredragna punkten icke kunna i sin helhet bi-

fallas, och då således den omnämnda nyttiga förändringen icke torde kunna vidtagas, med mindre punkten till Utsk:t återremitteras, hvilket åter icke, i anseende till riksdagens snara slut, kan vara lämpligt, anser jag klokast vara att antingen afslå punkten eller lägga den till handlingarne.

Gr. Mörner: Den siste värde talarens yttrande måste innefatta ett misstag, ty endast första mom:t, men icke punkten i sin helhet, är nu föredraget, och då lydelsen af detta mom. är alldeles densamma som den, hvilken första mom:t i 47:de §:n redan har, kan jag ej finna annat än att det bör bifallas.

Gr. Liljencrants: Jag anmälde mig endast för att meddela den af siste värde talare lemnade upplysning.

Hr von Koch: Jag trodde, att hela punkten vore föredragen, men finner nu att jag misstagit mig.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och det förev:de mom:t bifölls.

2:dra mom:t.

Gr. Liljencrants: Ehuru detta mom. i vissa delar, såsom redan förut blifvit nämndt, innefattar rättvisa och nyttiga bestämmelser, torde det dock, vid det förhållande, att redaktionen jemväl innehåller förändringar till följd af Utsk:ts förutsättning om bifall till första punkten, hvilken blifvit af R. o. Ad. afslagen, nu icke kunna bifallas. Som en återremiss icke torde vara lämplig, måste jag derföre, för den händelse icke någon af R. o. Ad:ns ledamöter kan framställa ett antagligt redaktionsförslag, yrka afslag å det föredragna mom:t samt bibehållande af det nuv:de stadgandet.

Hr von Koch: Mitt yttrande förra gången afsåg egentligen detta mom. Jag anförde då de skäl, hvarför jag, oaktadt vissa af de föreslagna förändringarne äro mycket tjenliga, ansåg mom:t nu icke kunna bifallas, och yrkar i öfverensstämmelse dermed afslag å mom:t samt vidblifvande af nu gällande bestämmelser.

Frih. Alströmer, Oscar: Då Utsk:ts första hemställan blifvit afslagen, synes mig rättast vara att afslå äfven den förev:de hemställan och således bibehålla §:n oförändrad.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos. afslog R. o. Ad. det förev:de mom:t, med förklarande, att det deremot svarande, nu gällande stadgandet skulle bibehållas oförändradt.

3:dje mom:t.

Gr. Liljencrants: Sedan R. o. Ad. beslutat, att första punkten af 3:dje mom:t i 47 § skall utgå, hemställer jag, huruvida något annat återstår, än att godkänna lydelsen af Utsk:ts förevarande förslag.

Gr. Mörner: Mom:t lyder sål.: »Framställes inom landsting påstående, att företag, hvarom förslag blifvit väckt, är af den beskaffenhet, att endast stad eller endast landsbygd af företaget kan hafva hufvudsaklig nytta, och att förthy i förra fallet landsbygden och i det sednare städerna, vare sig samfäldt eller en eller flera bland dem, må från bidrag till det företaget befrias eller med sådant bidrag i jemförelsevis mindre mån betungas, då skall jemväl öfver sådan framställning beslutas, innan hufvudfrågan till afgörande företages.»

Sedan nu till följd af R. o. Ad:ns beslut sista punkten i 1:sta mom:t af 47 § skall utgå, så har, såsom mig synes, det i det nu föredragna 3:dje mom:t af samma § förekommande ordet »jemväl» icke någon anslutning till det öfriga innehållet i §:n, och jag får derföre anhålla, att det måtte ur texten uteslutas.

Öfverläggningen förklarades fulländad och mom:t bifölls, med uteslutande af ordet jemväl.

Utsk:ts förslag till förändrad lydelse af § 48.

Hr von Koch: Till följd af R. o. Ad:ns beslut i afseende å första punkten, torde ifrågav:de redaktionsförändring hafva förfallit, hvarföre jag anhåller, att den måtte läggas till handlingarne.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos. blef Utsk:ts förev:de förslag af R. o. Ad. afslaget.

Hr von Koch: Jag tager mig friheten hemställa, huruvida icke R. o. Ad. nu, i sin ordning, skulle vilja inbjuda Bonde-Ståndet att biträda R. o. Ad:ns beslut i afseende å Utsk:ts hemställan i andra punkten.

Till detta förslag lemnade R. o. Ad., uppå gjord propos., sitt bifall.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåt. N:o 7, i anl. af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afs:de å andra delar af Betänk:t N:o 1, ang. vilkoren för bränvins tillverkning.

§ 2.

Utsk:ts yttrande godkändes.

§ 4.

Utsk:ts första och sista yttrande godkändes och det andra lades till handlingarne.

§§ 5 och 41 samt § 6.

Hvad Utsk:t i afseende härå yttrat, lades till handlingarne.

§§ 8 och 9 (6 och 7 i förslaget).

Utsk:ts hemställan bifölls.

§§ 13, 14 och 39 (11, 12 och 36 i förslaget).

Utsk:ts yttrande lades till handlingarne.

§§ 20 och 22 (18 i förslaget).

Utsk:ts första och tredje hemställanden biföllos; och lades punkten i öfrigt till handlingarne.

§ 21 (19 i förslaget).

R. o. Ad. biföll Utsk:ts hemställanden.

§ 23 (20 i förslaget).

Utsk:ts första hemställan lades till handlingarne och den sednare bifölls.

§ 25 (22 i förslaget), § 24 i förslaget samt § 28 (25 i förslaget).

Utsk:ts yttranden lades till handlingarne.

§ 43 (40 i förslaget) och § 51 (48 i förslaget).

Utsk:ts yttranden gillades.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 6 och 7 dennes bord-

lagda Betänk. N:o 96, i anl. af väckta motioner om ändringar i Kongl. Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd d. 21 Mars 1862, äfvensom i Kongl. Stadgan ang. folkundervisningen i riket d. 18 Juni 1842.

Utsk:ts hemställanden å sid. 4.

Biföllos.

Utsk:ts första hemställan å sid. 5.

Frih. Alströmer: Då jag låtit anteckna mig såsom reservant emot Utsk:ts förevarande förslag, anser jag mig böra i korthet redogöra för skälen dertill.

I allmänhet anser jag, att man icke bör begära förändringar i gällande författningar, med mindre ett verkligt behof deraf förefinnes. Ett sådant behof synes mig icke i förevarande hänseende vara för handen. Motionärens hufvudsakliga syfte tycks hafva varit, att ifråg:vde Kongl. Förordning skulle bringas till öfverensstämmelse med K. Förordningen om kommunalstyrelse å landet. Enligt sistnämnda Förordn. skall kommunalnämnd bestå af minst 3 och högst 11 ledamöter, hvarjemte skola utses hälften så många suppleanter, som de valde ledamöterna, eller, då dessas antal icke är jemnt, det antal, som är närmast öfver hälften; och är för ledamots förfallolösa uteblifvande stadgadt ett äfventyr af 2 rdr. I K. Förordn:n om kyrkostämma m. m. är deremot i afseende å kyrkorådets och skolrådets ledamöter endast stadgadt, att deras antal icke får understiga 5. Det är sål. församlingen obetaget, att välja ett obegränsadt antal ledamöter. Om nu suppleanter skulle väljas, blefve följden, att ledamöterna, enär för deras uteblifvande icke finnes stadgadt något äfventyr, aldrig skulle komma tillstädes och deras platser komma att intagas af suppleanter.

Man invänder, att det vore beqvämt, att hafva suppleanter i närheten att tillgå för att fylla uteblifne ledamöters platser, men detta behof skulle uppstå vid de flesta sammanträden och olägenheten kan afhjelpas derigenom, att församlingen utser till ledamöter personer, som hafva sina hemvist i närheten af stället, der sammanträdet skall ega rum.

Åtskilliga andra institutioner finnas, der icke några suppleanter utses. Lazarettsdirektioner t. ex. ega inga suppleanter och kunna hjelpa sig mycket väl dessförutan.

På grund af hvad jag sål. anfört, anhåller jag, att R. o. Ad. ville afslå Utsk:ts förevarande förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först propos. på bifall till Utsk:ts hemställan, hvarvid svarades nej,

och sedermera propos. på afslag derå, som med ja besvarades.

Utsk:ts sednare hemställan å sid. 5.

Frih. Alströmer: Till följd af R. o. Ad:ns nyss fattade beslut, torde äfven denna punkt böra afslås.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., afslogs Utsk:ts ifrågav:de förslag.

Utsk:ts hemställanden å sid. 6 och 7.

Biföllos.

Föredrogs och bifölls sammans. Stats- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts d. 7 dennes bordlagda Mem. N:o 15, ang. aflöning till Sekreteraren i sammans. Stats- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utskottet under innev:de riksdag.

Föredrogs och godkändes sammans. Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts d. 7 dennes bordlagda Mem. N:o 27, i anl. af återremiss utaf en i Utsk:ts Mem. N:o 19 föreslagen voteringspropos.

Föredrogs och lades till handlingarne sammans. Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts d. 7 dennes bordlagda Mem. N:o 28, i anl. af återremiss utaf Utsk:ts Betänk. N:o 13, öfver väckta motioner om förändring af gällande föreskrifter ang. tiden för fullföljande af besvär i ekonomiska och administrativa mål.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utsk:ts d. 8 dennes bordlagda Mem. N:o 131, ang. verkställd omröstning i åtskilliga till statsregleringen hörande frågor.

Föredrogs Gr. Oxenstjernas, Axel, d. 7 dennes bordlagda motion om öfverlemnande till Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien af den s. k. Landtmarskalksstolen.

Frih. Leuhusen, Frans Oscar: Det var med stor förvåning jag hörde Gr. Oxenstjerna uppläsa sin ifrågavarande motion, enär jag icke trodde, att man kunde vilja

från detta rum skilja den stol, hvarpå R. o. Ad:ns Hrr Landtmarskalkar presiderat. Att förflytta Landtmarskalksstolen till nationalmuseum, synes mig icke skola uppfylla det ändamål, Gr. Oxenstjerna dermed torde hafva afsett, ty der skall icke många åt densamma egna uppmärksamhet eller uppskatta dess värde, hvaremot stolen, om den förblifver på detta rum, der så många andra minnen af R. o. Ad. äro förvarade, torde blifva ett monument af stort värde.

Om Gr. Oxenstjerna varit närvarande, skulle jag hemställt, att han måtte återtaga sin motion, men nu måste jag hos Hr Gr:n o. Landtm:n anhålla om propos. på afslag å motionen.

Gr. Björnstjerna, Carl Magnus: Jag är hufvudsakligen förekommen af den siste värde talaren och kan verkligen icke förstå, hvarföre icke Gr. Oxenstjerna lika gerna begärt, att vapensköldarne skulle öfverlemnas till ett museum, Landtmarskalksporträtterna åt ett annat, o. s. v. Men då R. o. Ad. icke, så vidt jag vet, kommer att upphöra, kan jag icke finna någon anledning dertill, att vi nu i förskott skulle plundra vår sal, hvarföre jag instämmer i yrkandet om afslag å motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., blef den ifrågavarande motionen af R. o. Ad. afslagen.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½4 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Måndagen den 11 Juni 1866.

Plenum kl. 2 e. m.

Justerades 7 prot.-utdrag för d. 9 dennes samt prot:t för den 25 sistl. April f. m.

Föredrogos och biföllos Stats-Utsk:ts den 9 dennes bordlagda Mem:r:

N:o 132, ang:de sammanbindningsbanans ledning öfver den med Riksg.-Kontorets hus förenade tomt;

N:o 133, om anvisande af de i R. F:s 63 § föreskrifna kreditiv-summor; och

N:o 134, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksg.-Kontoret ang:de under sistförflutna riksdag för jernvägsbyggnaderna beviljade, ännu innestående anslag och lån.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utsk:ts den 9 dennes bordlagda Mem. N:o 136, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, i fråga om inlösande af de s. k. frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta bruk.

Föredrogs och bifölls Bevilln.-Utsk:ts den 9 dennes bordlagda Betänk. N:o 20, ang:de beräkningen af tullmedlen, postmedlen, stämpelpappers-afgiften och bränvinsbrännings-medlen.

Anmäldes och bordlades:

Sammansatta Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts:

Mem.

Mem. N:o 1, ang:de arfvode åt Utsk:ts Sekreterare; samt

Utlåt. N:o 2, i anl. af väckt motiom om vidtagande af åtgärder, för beredande af lättnad i myntcirkulationen mellan Sverige och Norge;

äfvensom Lag-Utsk:ts Betänk. N:o 60, i anl. af väckta motioner om förändring i stadgandena ang:de giftomannarätt; och

Mem. N:o 61, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af Utsk:ts Betänk. N:o 57 och Mem. N:o 59, öfver väckta motioner om förändrad lagstiftning ang:de panträtt i lös egendom.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 3 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Tisdagen den 12 Juni 1866.

Plenum kl. 2 e. m.

Justerades två prot.-utdrag för den 11 dennes samt prot:t för den 25 sistl. April e. m.

Föredrogs och bifölls Sammans. Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 11 dennes bordlagda Mem. N:o 1, ang:de arfvode åt Utsk:ts Sekreterare.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Sammans. Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 11 dennes bordlagda Utlåt. N:o 2, i anl. af väckt motion om vidtagande af åtgärder för beredande af lättnad i myntcirkulationen emellan Sverige och Norge.

Föredrogs, men begärdes af flere ladamöter ånyo på bordet, Lag-Utsk:ts den 11 dennes bordlagda Betänk. N:o 60, i anl. af väckta motioner om förändring i stadgandena ang:de giftomannarätt.

Föredrogs Lag-Utsk:ts den 11 dennes bordlagda Mem. N:o 61, i anl. af Riks-St:ns skiljaktiga beslut vid föreh:de af Utsk:ts Betänk. N:o 57 och Mem. N:o 59, öfver väckta motioner om förändrad lagstiftning ang:de panträtt i lös egendom.

Hr Liljenstolpe, Axel Fredrik: Vid 2:ne föreg:de tillfällen, då detta ämne förevarit, eller frågan om ränteaftal; ty, ehuru ej direkt, rörer dock den nu föredragna inbjudningen ett ytterligare lossande på den före utgifvandet af K. Förordn:n den 13 Sept. 1864 bundna räntan, — har jag af grannlagenhetsskäl ej yttrat mig: första gången den 1 Maj och andra gången den 6:te innev:de Juni, tvenne tillfällen då man, för dagarnes betydelse, önskade att plenum ej skulle räcka alltför länge.

Frågan förekommer nu åter; och för närv:de nödgas jag låta grannlagenheten vika, samt anhålla om benägen ursäkt för det jag vågar upptaga tiden med den framställning jag, efter hvad jag tagit mig friheten antyda, för länge sedan (redan den 16 Maj) uppsatt uti detta så vigtiga ämne: räntans frigifvande, enligt mitt förmenande, ett ibland de för landet i dess helhet, således icke blott för serskilda delar, vissa klasser eller individer, mest olycksbringande beslut, ehuru penningemännen, så att säga, representerade af privat-bankerna (ansedda af Gr. Bogislaus von Schwerin, en rörande finansväsendet såsom en stor auktoritet känd man: »såsom de giftigaste svampar uppvexta å fäderneslandets jord» etc.) och dylika låneanstalter, samt köpmännen, såsom vanligt nu för tiden, dervid blifvit gynnade.

Räntans frigifvande för s. k. korta papper är redan en fait accompli; detta kan således icke hjelpas (uti Preussen deremot, hvarest man i öfrigt plägar gå raskt tillväga, har räntan nyligen, blott på försök, för ett år blifvit frigifven); Men att vidare utsträcka detta ockrande, dertill ega vi, hvilka ej gilla detsamma, ännu rättighet att söka förhindra; och har jag ock derföre, så godt jag förmått, sökt göra det vid de tillfällen då frågan förekommit, serdeles som jag befarar att räntans frigörande skall leda till först enskildes och sedan det allmännas ruin; uti hvilket afseende jag tager mig friheten åberopa en artikel uti Nya Dagligt Allehanda för den 31 nästl. Maj: »Ekonomiska funderingar för dagen», hvaraf synes att »Sveriges fastighetsegare på landet mistat sin förmögenhet, eller blifvit fattigare, hvilket man vill, — på ett enda år, med 24 millioner och på de 2 senaste åren med 56 millioner. Detta är då ett af bevisen på den i landet allmänt rådande välmågan, som blomstermålarne — ständigt och jemnt föra på tungan.»

Vidare påpekar artikeln »de kända förhållandena rörande lagsökningar, utmätningar och konkurser, samt deraf föranledda fastighetsförsäljningar i 18 län»; slutande med dessa ord: »och samtidigt härmed har räntan stegrats, så att diskonton härstädes på de bästa papper på kort tid för närv:de är 7 à 8 proc. Dessa förhållanden synes verkligen vara förtjenta af allvarligare uppmärksamhet på flera än ett håll.»

Ytterligare belyses penningeställningen för närv:de uti en artikel uti samma tidning för den 23 Febr. innev:de år, ang:de »pantlånarne i Stockholm», till hvilken jag uti min skriftl. uppsatta framställning vidare skall komma. Härvid vill jag blott göra 2:ne korta utdrag, de der äro alltför påfallande i afseende å hvad som ytterst

åsyftas med den förev:de lagstiftningen om förlagslån, eller ytterligare utvidgande af ränte-aftal:

»Pantlånarne äro sålunda i sjelfva verket iugenting annat än den förnämare kapitalistens handtlangare eller verktyg, och det var bland annat med fästadt afseende på att om möjligt hämma detta ofog, som Rikets sednast församlade Ständer frigåfvo räntan, ehuru, som vi finna, åtgärden i detta afseende ländt till föga båtnad»; och vidare: »Men ehuru rörelsen är lönande» (enligt uti artikeln detaljerade uppgifter uppgående till 144 proc. och uti för den oförskämde pantlånaren lyckligaste fall — ända till 595 proc., för år räknadt), »så skulle de likväl icke i början slå sig ut på sitt egna lilla kapital. Af hvem få de då hjelp? Jo, af sådana kapitalister, som icke sky att ockra på sina medmenniskor, men ej hafva nog hård panna att sjelfva framträda.»

Månne ej någon likhet förefinnes härutinnan med de öfverallt nu mera inom landet uppvuxna »giftigaste svamparna», såsom Gr. von Schwerin benämnde privatbanker, enskilda banker och hvad de i öfrigt kallas, dessa så att säga förnämligare pantlåneanstalter?

Frih:ne von Schulzenheim och Klinckowström samt Hr af Trolle hafva vid flere föreg:de tillfällen behandlat detta ämne, serdeles med afseende å de menliga följderna för jordbrukaren, att jag egentligen blott behöfde härtill hänvisa. Jag kommer likväl att uti mitt skriftliga anförande närmare beröra nämnde Hrrs framställningar härutinnan; äfvensom till hvad jag för länge sedan yttrade rörande ifrågav:de förhållanden, helst det nu är sista gången sådant är mig förunnadt och frågan, enligt mitt förmenande, är kanske en ibland dem, som vigtigast kommer att inverka på, ej blott den enskildes, utan äfven Statens väl. I afseende å jordbrukarens ställning skulle jag äfven vilja hänvisa till Frih. Carl Raabs »förtroliga bref om Frihandels-systemet», — 4:de Brefvet sid. 19 — 22.

Ett ej ringa försök att ytterligare frigifva räntan är nu gjordt genom förev:de 2:ne §§ uti den tillämnade författningen om förlagslån; hvarföre jag, då Betänk:t N:o 59 förevar uti plenum den 6 dennes, hade ämnat motsätta mig antagandet af densamma, hvars djupare syfte man ej tyckes vilja bemärka, — eller att åtminstone, genom bifall till Hrr Petrellis och Säves reservation (ett ej så oväsendtligt tillägg, som det vid första påseendet vill synas), söka att göra §:n så oskadlig som möjligt. Då likväl någon diskussion ang:de detta Betänk. härstädes icke uppstod, hvilket åter var förhållandet inom de 3:ne respektive Med-St:n, — och jag ansåg det vara förgäfves att, genom uppläsandet af mitt åberopade skriftliga

yttrande, föranleda en sådan, fästade jag min förhoppning dervid, att §:n ej inom de 3:ne andra St:n skulle godkännas samt saken således vinnas utan att besvära R. o. Ad. med ett längre anförande, ehuru jag på förhand anmält för Hr Gr. o. Landtm. min önskan vara att begära ordet vid diskussionen ang:de 2:dra §:n, hvarifrån jag dock afstod, då Betänk:t ej föranledde till någon diskussion.

Preste- och Borgare-St:n hafva nu afslagit 2:dra §:n med antagande af reservationen, samt Bonde-St:t åter Betänk:t i dess helhet; hvad jag således åsyftade kommer alltså troligen att vinnas; och jag skulle visserligen kunna inskränka mig till att endast vördsamt anhålla om bifall till den nu gjorda inbjudningen; men då jag önskar att få mina tankar uti detta vigtiga ämne uti Höglofl. R. o. Ad:ns prot. intagna, nödgas jag besvära med uppläsandet af mitt besagde anförande, till en början ämnadt såsom reservation vid justeringen af prot:t för den 1 Maj, då Lag-Utsk:ts Betänk. N:o 48 förevar samt äfven utan någon diskussion bifölls, hvarföre jag ej heller ansåg mig hafva kunnat vinna något för sjelfva saken genom att upptaga den redan framskridna tiden besagda högtidsdag, då det var uti allas intresse att förkorta plenum så mycket som möjligt.

Förhållandet torde visserligen vara enahanda nu, serdeles då fråga egentligen är om en inbjudnig; men då, enligt min uppfattning, saken har en djupare betydelse, än man vill gifva densamma, nödgas jag utsätta mig för obehaget af att, medelst uppläsandet af den skriftliga framställningen, upptaga tiden och att af mången anses göra detta onödigtvis. Den lyder sålunda:

Den bundna räntans frigifvande för s. k. »korta papper», särdeles uti en tidpunkt då en kris nyligen (1857) varit och ytterligare var att förvänta, synes mig vara ett ibland de mest olycksbringande beslut, som på sednare tider blifvit fattadt, ehuru man redan förut så väl planerat för detsamma genom Privat-banks-nätets utbredande öfver hela landet: anstalter de der gynna den enskilde penninge-egaren under sken af att vara särdeles den betryckta jordbrukaren och affärsmannen i allmänhet till hjelp och skydd emot oskälig räntas tagande, eller s. k. procenteri, i stället för att det hela hade gynnats medelst inrättandet af Riksbanks-filialbanker.

Hvad har väl vunnits med denna räntefrihet? Hvarest äro de utländska kapitaler, de der skulle strömma in till det öfver höfvan, jag medgifver det, skuldsatta kära fäderneslandet, som således hade behof af att få in penningar, och detta efter en mera än 50-årig fred, och för hvilket utländsk skuldsättning tillförene varit en styggelse?

Men tyvärr! mycket som så ansetts bedömes efter nutidens moral helt annorlunda.

Icke en gång de inhemska kapitalerna hafva kunnat framlockas, utan för att uti de vinstgifvande bankerna insättas: dessa banker äro för de mera bemedlade ungefärligen detsamma, som pantlåne-anstalterna för de fattige; men härom utförligare här nedan.

Inteckningar, vare sig uti jord eller stadsegendom, kunna knappast belånas, emedan härvidlag den lagliga och af billighet till endast 6 proc. föreskrifna räntan ej får öfverskridas, ehuru sådant likväl understundom sker, utan att den, som äfven nu, kringgående lagen, i så fall tager högre ränta, anses för ockrare eller att öfva procenteri, en tillförene städse med rätta bränmärkt handtering; nej icke en gång pantlånarens usla yrke, derom jag längre fram torde blifva i tillfälle närmare yttra mig, — klandras, utan till och med, såsom förhållandena nu blifvit, kan åstadkomma godt, derest han åtnöjer mig med en skälig förtjenst. Är väl detta statsvinst?

Ingalunda, men köpmannen, den ende, som kan utan förlust gifva den högre räntan på s. k. »korta papper», gynnas, och penningemannen, kapitalisten, privatbanks-intressenten förtjenar (den sednare utan allt besvär eller risk, hvilket väl ej är fallet med köpmannen, fabriksegaren, o. s. v.); och blott köpmannen samt kapitalisten skördar vinst, synes man föga vårda sig om att flertalet af jordbruks- och andra fastighetsegare förlora, ruineras, ja att konkurser, osäkerhet i penningeväg, misstroende och missnöje: med ett ord allmän obelåtenhet uppstår uti landet. Detta är den gyllene skörden, uppkommen af den medgifva friheten i ränte-aftal, till följd af Kongl. Förordningen den 13 September 1864, och hvilken Lag-Utsk:t ansett ännu mera skulle åstadkommas medelst »den bundna räntans upphäfvande äfven för inteckningar», såsom orden lyda i Utsk:ts Betänk. En i sanning märkelig slutsats, eller att för en intecknings-gifvare skulle en lyckligare framtid stunda, om penningemannen äfven af inteckningar skulle kunna lagligen betinga sig högre ränta än 6 proc.: med andra ord, att lyckan skulle bestå uti att kunna få penningar för allt högre ränta?

Frih:ne von Schulzenheim och Klinckowström hafva vid flera föregående tillfällen så tydligt och med skarpa drag framställt skuggsidan af den för hela landet af vederbörande exponerade ljusa taflan, äfven vår financiela uti verkligheten tyvärr! högst beklagliga ställning i allmänhet; och Hr af Trolle (alla 3 desse Hrr förmögne jordegare), har uti sin reservation vid det s. k. déchargebetänkandet så utförligt visat huru den bundna räntans frigifvande skadligt inverkat på jordbrukarens ställning,

detta dock icke blott för jordbrukaren samt den, som för sitt handtverk eller yrke ofta behöfver lånta penningar, utan för snart sagdt en hvar, då uti samma mån, som penningarne blifva dyra och svårare att erhålla, allt fördyras, såsom vi just i denna tidpunkt fått erfara, då lifsförnödenheterna (köttet t. ex. närmare fördubblats, dertill den gynnande kreatursexporten naturligtvis mycket bidrager) med ½ ökats emot under vintren och befaras att ytterligare stiga, att för mig ej borde vara något vidare att tillägga; men då äfven jag vid ett annat tillfälle sökt, efter min ringa förmåga, framställa enahanda bedröfliga förhållanden för så väl stad som land, måste jag vördsamt anhålla om ursäkt, att jag dertill återkommer samt dermed belastar protokollet, citerande premisserna af min motion (N:o 68) i afseende på åtskilliga förändringar uti bevillnings-förordningen, hvilken på förev:de fråga har sin fulla tillämpning:

»De omstörtande förändringar, hvilka nyligen blifvit vidtagna uti kredit-lagstiftningen och dermed sammanhang egande och af densamma helt och hållet beroende ämnen, hafva till sina följder gjort en rubbning uti en mängd förhållanden, ja äfven, till en del, försökt att kullkasta sådana moralens sanningar, de der tillförene ansetts såsom axiomer och särdeles hos oss egt rotfäste uti nationens innersta; samt med en skamfläck bränmärkt dem, hvilka i praktiken låtit komma sig till last hvad af moralen så strängeligen förbjudits: jag åsyftar härmed synnerligast ocker med penningar, eller hvad som i dagligt tal benämnes *procenteri*.

Att fritt och obegränsadt drifva köpenskap med penningen, såsom med en annan handelsvara, har nu blifvit legaliseradt i hvad denna handel rörer s. k. »korta papper.» och tyvärr! är denna rörelse redan uti fullt flor och anseende, dragande med sig, hvad värre är, äfven de fasta papperen, eller inteckningar.

Någon förändring härutinnan torde för närv:de vara lika omöjlig att vinna, som det är för den febersjuke att upphöra med sina feberfantasier; *spekulations-raseriet* är, såsom all febers begynnelse, för närv:de så uppdrifvet, att detsamma icke kan hejdas annat än af sig sjelf och sedan otaliga offer fallit för detsamma, hvilket ock bäst förspörjes utaf myckenheten af lagsökningar samt mängden af konkurser, och dessa till oerhörda belopp emot tillförene (den Holmska i främsta rummet på omkring 17,000,000 rdr uti ett såsom fattigt städse åberopat land); icke att förgäta den ohejdade njutningslystnadens många offer: oftast en följd af, eller ett ondt, som åtminstone plägar åtfölja spekulations-raseriet.

Men då nu de, som magten ega: Representationen och Regeringen, i afseende å denna lagstiftning gifvit vika för tidsandans s. k. kraf, då deras, som utgöra samhällets flertal, de s. k. »stilla i landena» — tankar ang:de denna magtpåliggande fråga icke gifvit sig tillkänna och således ej heller kunnat följas (i fall detta flertalets åsigter skulle hafva härutinnan, såsom ock uti mången annan vitalfråga, varit med skränets olika) — torde dock, hvad på representationen beror, någon motvigt böra söka åstadkommas, för att icke de, hvilka ej ega penningar, eller också icke älska denna nya penningehandel, skola allför mycket drabbas utaf den motsatta sidans spekulationsanda.

Jag förmodade att ett af de möjliga botemedlen, kanske väl homöopatiskt, skulle kunna förefinnas uti bevillnings-förordningens betydliga förändrande.

För landet och staden torde enahanda bekymmersamma tid hafva inträdt, till följd af den förändrade kredit- och penninge-lagstiftningen; och icke blott på de höga egendomsköpen och skuldsättningarne all anledning till det allmänna betrycket och den allestädes (äfven uti våra rikaste provinser, såsom Skåne och Östergötland t. ex.) rådande penninge-förlägenheten kastas.

Så väl å landet, som i städerna, fordra ständigt nya behof ökade inkomster, med deraf följ:de drygare pålagor för dessa lands- och stads-behofs tillfredsställande; huru skall det blifva möjligt att bära dessa efter nuv:de beräkningen af den så högt uppdrifna taxeringen på så väl landt- som stadsegendom, äfvensom å kapital och arbete?

Som sagdt är: grunderna för denna beräkning ansåg jag böra förändras och anspråken på de skattdragande något nedsättas; så framt icke den riksbankrutt vill frammanas, som af djupsinniga tänkare å det financiela området för länge sedan befarades?

Jag vill blott uti detta hänseende åberopa hvad angår inrättandet af de enskilda bankerna, i stället för filialbanker af riksbanken; dervid i främsta rummet torde böra ihågkommas (för att icke uti diskussionen neddraga en stor och ädel tänkare, som för icke länge sedan var prydd med Sveriges och Norges dubbel-kronor) — Gr. Fredrik Bogislaus von Schwerin och hans beklagligen besannade spådom i afseende å dessa bankers, i stället för riksbanks-filialbanker, riksförderfliga grundande: »Såsom de giftigaste svampar uppvexa» etc., Gr. von Schwerins egna ord. Dock icke om orsakerna till det för närv:de olyckliga förhållandet, utan om medlen och försöken att bota eller åtminstone lindra detsamma, är oss nu af nöden att diskutera; ty såsom det beklagligen uti många fall nu är beställdt med samsället, hvarinnom icke allenast moralens,

utan äfven religionens sanningar äro i fara att betänkligt rubbas af den s. k. tidsandan, känna vi oss nära nog främmande

I våra fäders land med sina enkla seder,
Der sann gudsfruktan fanns och allt var tro och heder!»

Kongl. Förordningen af d. 13 Sept. 1864 har härtill i sanning stor del; och huru räntan vid minsta anledning f. n. höjes, se vi af ett nyligen inträffadt förhållande vid banken i Göteborg, detta köpmännens rätta hem inom Sverige, hvilket haft till följd att äfven andra banker gjort sammaledes.

Huru är det väl med vår lagstiftning i afseende på konkurser? Gynnas icke dervidlag cessionanten genom s. k. tvångsackord, dervid cessionanten i förening med några af fordringsegarne kunna svekfullt bete sig emot en annan borgenär.

Huru förhållandet i exekutions-väg? Gynnas icke härvid oftast den lagsökte, genom tillerkändt anstånd med skuldens betalande.

Öfverallt osäkerhet, trassel och svekfullhet, allt till följd af en slappad moralitet.

Jag nödgas äfvenledes anhålla att få göra ett ytterligare citat rörande ett förhållande, som med denna fråga eger ett oskiljaktigt sammanhang, eller angående pantlånarne, derom tidningen Nya Dagligt Allehanda för d. 23 Februari innev:de år hade en artikel af följande lydelse:

»Stockholms Pantlånare.

Det torde vara på tiden att egna någon uppmärksamhet åt denna samhällsohyra, som under de senare tjugo åren vuxit upp likt svampar ur jorden och hvars antal dagligen blir allt större, likasom deras oförskämdhet och prejerier mot de fattige, som behöfva anlita dem, dagligen bli allt värre. Icke nog med att pantlånaren beräknar sig till godo den oskäligt höga vinsten af 3 sk. på riksdalern i månaden, således 75 procent pr år (han är klok nog att ej räkna procenten i öre, emedan 6 öre på rdrn i månaden utgör blott 72 proc.), och detta emot en pant, i värde motsvarande minst två gånger lånesumman, utan dertill kommer äfven magasineringsafgift, tilltagen i proportion af procenten. Låtom oss antaga, att en fattig qvinna för att anskaffa bröd åt sina hungrande barn bär till pantlånaren det enda plagg, hvarmed hon anständigtvis kan skyla sin nakenhet och pantlånaren derpå förskotterar henne t. ex. 1 rdr rmt, så kan hon senast en månad derefter återfå panten emot erläggande af, förutom kapitalet, i ränta 6 öre och i magasinshyra 6 öre, summa 12 öre i månaden, hvilket pr år räknadt utgör 144

proc. Detta är ju oerhördt, eller hur? Men ännu oförskämdare blir den fattiga qvinnan prejad, om hon icke är i stånd att inom en månad återlösa panten. I sådant fall skickar neml. pantlånaren den af honom förskotterade varan till assistansen för att derstädes för hans räkning belånas, hvarvid han ytterligare debiterar hvarje pant, den må vara af högt eller ringa värde, en belåningsafgift af 50 öre. Samma belopp betingar han sig för hvarje omsättning. Låtom oss nu vidare antaga, att den fattiga qvinnan först en vecka, sedan panten blifvit af pantlånaren skickad till assistansen, är i tillfälle att återlösa den. Huru hög ränta får hon då betala? Den gränsar sannerligen till det fabelaktiga. Först ränta och magasinshyra 12 öre, dertill belåningsafgiften 50 öre, summa 62 öre för 100 på en tid af en och en fjerdedels månad, hvilket, för år räknadt, utgör 595 procent, som pantlånaren stryker i sin ficka. På dessa orimliga vilkor utlemnar pantlånaren assistanssedeln, hvarefter den fattiga qvinnan får sjelf hemta panten å assistansen och ytterligare erlägga den derstädes stadgade afgiften, som dock i jemförelse härmed är en obetydlighet*). Att denna vidunderligt höga procentsiffra icke är diktad, utan grundad på verkliga fakta, kunna tusentals arbetarefamiljer bestyrka.

Om någon frågar: huru har denna, så att säga, industrigren af det menskliga eländet uppkommit och huru uppehålles den, så svara vi: den är ett barn utaf lättjan och uppehålles genom åtskilliga kapitalisters snikenhet och begär efter slem vinning. De fleste pantlånare hafva nemligen från början varit drängar, betjenter och dylikt. Det är icke vår afsigt att säga detta såsom någon mot dem rigtad förebråelse. Bort det! Det vore för dem vida hederligare och mera aktningsbjudande, om de fortfarande förblifvit i dessa värf. När nu dessa personer efter några års tjenst samlat ett litet kapital, så tänka de: hvad behöfver jag mera släpa och träget arbeta, jag vill ha ett makligt lif; och så bli de pantlånare. Det är således i första rummet lättjan, som förmår dem att inträda på en sådan bana. Men ehuru rörelsen är lönande, så skulle de likväl icke i början slå sig ut på sitt egna lilla kapital. Af hvem få de då hjelp? Jo, af sådane kapitalister, som icke sky att ockra på sina medmenniskor, men ej hafva nog hård panna att sjelfva framträda. Desse bispringa pantlånarne med större eller mindre summor mot

*) Den af assistansen bestämda räntan utgör icke fullt 1 öre ($\frac{3}{8}$) på rdrn i månaden. Dessutom ombesörjer assistansen numera välvilligt och, som vi tro, utan afgift pantens omsättning, så vida kapital och ränta inom 12 månaders förlopp erläggas. Begge dessa omständigheter förtjena i hög grad allmänhetens uppmärksamhet.

en ränta, varierande från 25 till 50 proc. Såsom stöd för detta påstående behöfva vi blott åberopa förhandlingarna i den sorgligt ryktbare pantlånaren Palmqvists och hans yrkesbroder Östbergs konkurser.

Pantlånarne äro sålunda i sjelfva verket ingenting annat än den förnämare kapitalistens handtlangare eller verktyg, och det var bland annat med fäst afseende på att om möjligt hämma detta ofog, som Rikets senast församlade Ständer frigåfvo räntan, ehuru, som vi finna, åtgärden i detta afseende ländt till föga båtnad.

Pantlånarne demoralisera samhället derigenom att de tillskapa tjufvar. Vore det ej så lätt att hos pantlånarne få belåna det stulna, så skulle tjufven betänka sig tvenne gånger, innan han förgrepe sig på nästans gods. Men nu kan han ögonblicket efter stöldens begående, och innan den bestulne hunnit anmäla saken för vederbörande polistjenstemän, härför skaffa sig penningar. Denna lätthet att afyttra det stulna godset bidrager i ej så ringa grad att mångfaldiga brotten och öfverfylla fängelserna, hvarigenom så väl staten som individen kommer att lida, den förre genom förökade bidrag till fångvårdens underhåll och den senare genom moralisk och borgerlig död.

Det här öfverklagade onda skulle väl kunna afhjelpas, om drätselnämnden toge saken om hand och, sedan det visat sig att allmänna pantlåneinrättningen å Riddarholmen är otillräcklig att betjena allmänheten, genom inrättande af 3:ne filialkontor, ett på Söder och två på Norr, gjorde det möjligt för arbetarne att vid förefallande behof få belåna sina effekter, så att han ej blefve tvungen att för en spottstyfver, snart sagdt, sälja dem till pantlånaren, ur hvars hand låntagaren får återköpa dem till fulla värdet.»

Reflexionerna i afseende på tillämpningen af ifrågavarande artikel på privat- och dylika banker torde göra sig sjelfva.

Anhållande jag slutligen blott få hänvisa dertill, att Hederv. Bonde-St:t, ombuden för dessa $\frac{9}{10}$:delar af Svenska folket, hvars röstvigt så ofta åberopas, afslagit ifrågavarande Betänk. (Lag-Utsk:ts N:o 48) och gillat motionärens framställning, eller att Kongl. Förordn:n d. 3 Sept. 1864 måtte upphäfvas; vid hvilket förhållande, för att använda Lag-Utsk:ts egna ord, ehuru till beredande af emot hvad detsamma åsyftat aldeles motsatt resultat, — »och då en återgång till den bundna räntan» skulle vara, enligt mitt förmenande, en rättvisa för det stora hela, fastän för kapitalisterne, jag medgifver det, mindre behagligt (medelst uppgörandet af det, genom nämnde Kongl. Förordning, legaliserade procenteriet) — mitt vördsamma slutyrkande följaktligen blifvit afslag å Höglofl. Lag-Utsk:ts Betänk. N:o 48 och bifall till motionen. Men då, såsom

jag tagit mig friheten att vid början häraf nämna, jag af grannlagenhetsskäl ej vid frågans allt för knapphändiga behandling den 1 Maj framställde denna min begäran, hvilken i alla fall till ingenting skulle hafva gagnat, och för mig ej återstod något annat, än att vid protokollsjusteringen, uti form af reservation, få dessa mina af den fullkomligaste öfvertygelse dikterade tankar uti Högl. R. o. Ad:ns protokoll intagna, har jag nu hellre begagnat mig af tillfället att vid föredragningen af denna inbjudning direkt få göra den framställning, hvilken annars i form af reservation hade måst göras. Tilläggande jag såsom slutyttrande, att en snar framtid beklagligen nog kommer att besanna hvad man så allmänt befarar, eller att räntans frigifvande skall komma att medföra allt värre och värre oredor och bekymmer uti våra affärsförhållanden.

Jag yrkar vördsamt, att inbjudningen måtte antagas.

Hr Nordenfalk, Carl: Här är icke, såsom den örre värde talaren tycks hafva ansett, fråga om räntans frigifvande, utan endast om ett tillägg till 2 §:n, i enlighet med hvad Preste- och Borgare-Stånden beslutat; och får jag, då detta tillägg skulle göra §:n tydligare, anhålla att R. o. Ad. måtte, för undvikande af votering härom i förstärkt Utsk., antaga Lag-Utsk:ts gjorda inbjudning.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., antogs Utsk:ts inbjudning; och ansågs till följd häraf den föreslagna voteringspropos:n hafva förfallit.

Anmäldes och bordlades:

Banko-Utsk:ts Mem. N:o 33, med anmälan om en verkställd omröstning i förstärkt Banko-Utsk.; samt

Riddarhus-Utsk:ts Betänk:n:

N:o 12, med förslag till ny Instruktion för Riddarh.-Direktionen och Riddarhusets tjenstemän; samt

N:o 13, med förslag till Ordningsstadga vid Adelsmöte.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 3 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Onsdagen den 13 Juni 1866.

Plenum kl. 1 e. m.

Justerades 2 prot.-utdrag för den 12 dennes.

Upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts skrifvelseförslag:

N:o 76, ang:de reglering af utgifterna under Riks-Statens Sjette Hufvudtitel:

N:o 77, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de förändring i gällande bestämmelser om godtgörandet af kostnader vid laga skifte å boställe;

N:o 78, ang:de upplåtelse till Göteborgs stad af Elfsborgs kungsladugård med dertill hörande lägenheter;

N:o 79, ang:de beviljadt anslag för jernvägens emellan Örebro och Arboga fortsättande till Köping;

N:o 80, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de förändrade bestämmelser i fråga om upplåtande åt enskilde af Kronans mark i Norrlands och Kopparbergs län samt om dispositionen af stubböresmedlen; och

N:o 81, ang:de regleringen af utgifterna under Riks-Statens Åttonde Hufvudtitel.

Företogs val af en ledamot att å R. o. Ad:ns vägnar deltaga uti innev:de års revision af Statsverkets samt Bankens och Riksg.-Kont:ts tillstånd, styrelse och förvaltning, i stället för Kaptenen i K. M:ts flotta Sven Adolf Carlsson Lagerberg, hvilken nämnde uppdrag sig afsagt, och befanns, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedd:

Hr Ankarcrona, Johan Henrik, Kapten-Löjtnant i K. M:ts Flotta, med 35 röster.

Anmäldes och bordlades Stats-Utsk:ts Mem:r:

N:o 135, med förslag till stadganden i det nya reglem:tet för Riksg.-Kont., ang:de de under nuv:de riksdag anvisade statsutgifter, äfvensom ang:de de för jernvägsbyggnader och jernvägsmateriel beviljade anslag; och

N:o 137, ang. den under innev:de riksdag verkställda statsreglering samt anskaffande af de för Riksgäldskontorets utgifter erforderliga medel;

äfvensom Exped.-Utsk:ts Mem:r:

N:o 6, ang. rättighet för Utsk:ts kanslipersonal och vaktbetjening att åtnjuta aflöning någon tid efter riksdagens slut samt om anvisande af medel till gratifikationer åt extra biträden inom kansliet, m. m.; och

N:o 7, ang. acceptering efter riksdagens slut af räkningar å tryckning och häftning af Bihanget till Riks-Ståndens protokoll.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Sammans. Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts d. 11 och 12 dennes bordlagda Utlåt. N:o 2, i anl. af väckt motion om vidtagande af åtgärder för beredande af lättnad i myntcirkulationen emellan Sverige och Norge.

Utsk:ts första tillstyrkande.

Frih. Liljencrants, Johan: Då denna fråga förevar inom Utsk:t, framställdes det yrkande, att ifrågav:de åtgärd måtte tillämpas jemväl med afseende å Danskt mynt. Detta förslag vann dock icke Utsk:ts godkännande, hufvudsakligen på den grund, att man ansåg det vara mindre lämpligt att bereda Danmark en sådan fördel. Minoriteten, som önskade åtgärdens utsträckande äfven till Danskt mynt, ansåg, att någon fördel ej derigenom bereddes Danmark, utan att den endast afsåg att åstadkomma en lättnad för cirkulationen i Sverige, derigenom, att man i uppbörden finge emottaga Danskt mynt. Det är bekant, att i landets södra provinser cirkulerar en stor qvantitet af nämnda myntslag; och naturligtvis skulle åt allmänheten beredas en stor lättnad derigenom, att det Danska myntet erhölle samma gångbarhet som det Svenska.

På grund häraf får jag anhålla om afslag å Utsk:ts hemställan och bifall till riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag.

Frih. Alströmer, Oscar: Såvida man icke har desto vigtigare skäl att andraga emot det af riksdagsfullmägtigen Lönnberg framställda förslag, så tror jag, att man gör rättast uti att med Frih. Liljencrantz förena sig uti anhållan om bifall till detsamma. Då meningen är, att det Danska myntet skall i Sverige gälla icke efter myntvärdet utan efter silfvervärdet, så synes det mig vara en stor fördel att kunna förvärfva silfver från detta land. Att något egentligt gagn genom ifrågavarande åtgärd be-

redes Danmark, tror jag icke, utan är det, enligt min tanke, Svenska allmänheten, som deraf skördar nytta.

Jag yrkar således bifall till riksd.-fullmägtigen Lönnbergs reservation.

Gr. Posse, Arvid: Då det icke kan medföra någon våda, om i uppbörden emottagas Danska specier efter deras verkliga silfvervärde, eller enligt samma grund som Utsk:t föreslagit med afseende å Norska specier, och då jag af erfarenhet har mig bekant, att under vissa tider af året, synnerligast under höstetiden, en myckenhet Danskt silfver skulle kunna inflyta i landet, såvida man vore i tillfälle att få det användt efter dess silfverhalt, så vill jag för min del understödja deras mening, som yrka bifall till riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag. Väl är det sannt, att, om åtgärden inskränkes derhän, att Danska specier emottagas endast vid uppbörden, är den icke fullt tillfredsställande, emedan derigenom icke kan vinnas, hvad man egentligen skulle önska. För landets kommerciella rörelse skulle det vara af vida större vigt, om man kunde komma derhän, att Danska specier emottoges uti Riksbanken och dess kontor i provinserna. Detta är en fråga, hvilken, enligt hvad jag hoppas, vid ett annat tillfälle skall blifva föremål för representationens uppmärksamhet.

På grund häraf får jag anhålla om bifall till riksdagsfullmägtigen Lönnbergs hemställan.

Gr. Mörner, Carl Göran: Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten på den formella sidan af saken. En motion har blifvit väckt af Frih. Cederström, deruti han yrkar, att åt Norskt mynt måtte beredas gångbarhet i Sverige. Men vid frågans behandling i Utsk:t behagar en reservant gifva nämnda yrkande en annan lydelse och föreslår åtgärdens utsträckande jemväl till Danskt mynt. Om reservanten velat hafva sitt förslag genomfördt, så hade han inom laga tid bort derom väcka motion; men att vid slutet af riksdagen göra sig till motionär och söka få sin hemställan af R. St:r antagen, kan, enligt min tanke, ej vara formenligt. Jag tror, att reservanten sträckt sitt förslag utöfver det ämne, som utgjort föremål för Utsk:ts behandling. Till Utsk:t var neml. öfverlemnad Frih. Cederströms motion; och denna motion, som angick endast Norskt mynt, har blifvit af Utsk:t tillstyrkt. Att nu till följd af en reservants framställning gifva Utsk:ts hemställan en förändrad lydelse, tror jag ej vara öfverensstämmande med våra former, ehuru ett Riks-Stånd annorlunda bedömt saken.

Det nu anförda anser jag vara tillräckligt för att motivera min anhållan om bifall till Utsk:ts förslag.

Frih. Cederström, Rudolf: Ehuru den af mig i ämnet väckta motion icke af Utsk:t ansetts föranleda ett i alla dess detaljer ingående, omedelbart bifalls tillstyrkande, har dock, till min glädje, grundtanken uti densamma blifvit af Utsk:t med välvilja omfattad och, på sätt vi här finne, för R. St:r framställd. Det är ock för mig tillfredsställande, att de ledamöter hos R. o. Ad., hvilka yrkat afslag å Utsk:ts hemställan, icke gjort det af missnöje med denna grundtanke, utan allenast emedan de fastmera velat utsträcka dess tillämpning jemväl till Danskt mynt. Jag kunde gerna deruti förenat mig, om jag från början trott att motionens framgång derigenom befordrades och att icke tilläfventyrs ett afslag derå kunde vara att befara. Jag föreså följande invändning: — om nemligen en sådan utsträckning borde ske, hvarföre stadna med Danmark? Hvarföre icke låta åtgärden tillämpas äfven med afseende å Finnland med flere våra grannländer, hvilka äfven ega ett ordnadt myntsystem? Bör icke i främsta rummet likställighet beredas åt förhållandet emellan de med hvarandra politiskt förenade rikena, enär dessa rikens samband i följd häraf är af helt annan natur, än gemensamheten i affärsförhållanden kan emellan vårt fädernesland och andra grannlandet innefatta? Den ledande tanken i mitt förslag har visserligen varit en åsyftad lättnad uti myntcirkulationen för Sverige, och kan den mera fullständigt vinnas på det sätt, reservanten yrkat, vore det mig naturligtvis ej emot, utan tvertom, men jag har ansett företrädesvis angeläget att sådan åstadkommes emellan Sverige och Norge, just till följd, dels af dessa länders särskilda förhållande till hvarandra, dels ock af den stora svårighet, som i det praktiska, dagliga lifvet nu sig företer uti alla de närmast riksgränsen belägna provinser, i afseende på Norskt mynts emottagande, enär dess, om än ringa, skiljaktighet från det Svenska vållar osäkerhet, huruvida det kan med skäl vara hos oss gångbart. Min mening är ingalunda att i uppbörden besagde mynt emottages annat än enligt dess verkliga silfvervärde, och jag vill att detta skall vara allmänt kändt; men med dessa begge vilkor, vore det en verklig välgerning mot hela gränsbefolkningen och långt in i landet, om brödrarikets mynt finge gälla i rörelsen för hvad det är. I afseende å Danskt mynt åter har jag af personer, till hvilkas utsago jag ansåg mig böra hysa tillit, inhemtat att dylik olägenhet ej af det närvarande förhållandet alstrades, enär besagde mynt kurserade al pari i hela södra Sverige med det Svenska, dervid vi ingenting förlorade, emedan Danska specien är en liten mån mera värd än vår. Emedlertid och om än sålunda icke alla de samma olägenheter

vidlådade

vidlådade myntförhållandet med Danmark, som med Norge, och jag sålunda trott angelägnast vara att dessa sistnämnda först afhjelpa, nekar jag icke att åtgärden torde framdeles böra utsträckas; dock, och med hänsigt till frågans nuvarande formella skick, finner jag mig vara tacksam för det understöd idéen från flere talare fått, åtnöjandes jag mig med att, på grund af det ofvansagda, anhålla om bifall till Utsk:ts förslag.

Hr Tornerhjelm, Rudolf: Frih. Cederström har motsatt sig ett beslut i öfverensstämmelse med riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag. Enligt min tanke borde dock Frih:n med glädje se, om hans motion kunde gifva anledning till ett beslut, som utan tvifvel skulle komma att medföra största praktiska nytta. Frih:n har äfven sagt, att om åtgärden skulle tillämpas med afseende å Danmark, borde den jemväl utsträckas till våra öfriga grannländer. Dervid glömmer dock Frih:n, att myntenheten i de Skandinaviska länderna är densamma, neml. specien, hvilken till sitt värde i alla tre länderna är i det närmaste lika.

Det visar sig stundom, att silfverstocken i vårt land nedgår. Detta skulle i icke ringa mån komma att motverkas, om den här föreslagna åtgärden kunde åvägabringas. Äfven den Svenska handeln, synnerligast spanmålshandeln, skulle komma att deraf skörda betydande fördelar. De personer, hvilka drifva spanmålsaffärer, skulle då kunna emottaga Engelska vexlar ställda på Köpenhamn. Dylika kunna nu ej släppas ut i rörelsen just till följd deraf, att Danskt mynt ej eger gångbarhet i Sverige. Detta förhållande är så opraktiskt och medför så många olägenheter, att jag hade hoppats, att ingen röst skulle på detta rum höja sig emot en förändring i nämnda hänseende.

Hvad beträffar den af Gr. Mörner framställda anmärkning rörande det formella af saken, så tror jag det vara ganska vanligt, att en motionärs framställning inom Utsk:t undergår förändringar och modifikationer. Enligt min tanke lägga således våra sedvanliga former ej något hinder i vägen för ett besluts fattande i öfverensstämmelse med reservanten Lönnbergs hemställan.

Af dessa skäl och i betraktande af den praktiska nytta för landet, ifrågav:de åtgärd utan tvifvel komme att medföra, får jag anhålla om bifall till riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag.

Frih. Alströmer: Jag vill visserligen icke bestrida riktigheten af den formella betänklighet, Gr. Mörner fram-

ställt; men jag tror, att om saken är i och för sig god, så kan man i detta fall låta formen vika, synnerligast som man kan sätta tillit till reservantens uppgift, att frågan om åtgärdens utsträckande till Danskt mynt inom Utsk:t föll på allenast en röst. Den omständighet, att i södra Sverige Danskt silfvermynt temligen allmänt användes i liqvider, är en ytterligare anledning till besluts fattande i syfte, att det efter sitt silfvervärde måtte få emottagas vid uppbörden; ty det är klart, att då en stor mängd af detta silfver finnes hos allmänheten, så utgör det en olägenhet, att nämnda silfver ej vid uppbörden emottages. Då det ej är meningen, att det Danska silfret skall gälla lika med det Svenska, utan efter sitt silfvervärde, så skulle en icke ringa fördel ernås genom åtgärdens utsträckande jemväl till nämnda mynt.

Gr. Liljencrants, Gustaf Fredrik: Till alla delar instämmer jag med Gr. Mörner uti den af honom framställda anmärkning rörande den formella delen af frågan. Det är oss alla bekant, att Banko-Utsk:t eger motionsrätt; men denna rätt har Utsk:t vid detta tillfälle ej velat begagna. Enligt lemnade upplysningar har det emellertid berott på endast en röst, att Utsk:t ej gjort framställning i enlighet med riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag.

Hvad beträffar sjelfva saken, så synas de skäl, hvilka tala för bifall till nämnda förslag, vara kraftigare än de, hvilka begrunda Frih. Cederströms motion. Gemensamheten med Danmark är neml. måhända ännu lifligare än med Norge i afseende å myntcirkulationen. Då detta är den enda gång, jag hittills varit i tillfälle att ådagalägga sympathier för skandinavism, och ett dylikt tillfälle kanske för mig aldrig mer erbjuder sig, så är jag glad att nu kunna i min mån bidraga till framgången af ifrågavarande förslag. För min del kan jag omöjligen inse, huru några vådliga följder skulle kunna uppkomma deraf, att den föreslagna åtgärden utsträcktes äfven till Danmark; tvertom tror jag, att en betydande fördel derigenom skulle uppstå. Det förhållande, som sålunda skulle uppkomma, saknar ingalunda sitt motstycke i andra länder. Det är t. ex. bekant, att den Preussiska thalern eger gångbarhet öfver nästan hela Tyskland.

Jag kommer således att rösta bifall till riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag; och ber jag att få tillägga, att enär frågan kommer att öfverlemnas till Kongl. Maj:t, och således undergå en noggrann pröfning, så torde man deruti kunna se en anledning till den förhoppning, att åtgärder komma att vidtagas i syftning att få de tre Skandinaviska rikenas silfvermynt med hvarandra öfverensstämmande till skrot och korn.

Gr. Posse: Af diskussionen synes framgå, att flertalet af R. o. Ad:ns ledamöter anser det vara en obestridlig fördel, att främmande silfver flyter in i landet, oafsedt hvarifrån det kommer. Deremot har i afs:de å den formella sidan af saken blifvit af Gr. Mörner framställd en anmärkning, hvilken jag skulle tillerkänna full giltighet, såvida riksdagsfullm:n Lönnbergs förslag afsåg ett definitivt beslut. Då emellertid nämnda förslag endast afser en skrifvelse till Kongl. Maj:t, så tror jag, att man väl kan öfverse med den brist på iakttagande af formen, som skulle kunna läggas R. o. Ad. till last, för den händelse R. o. Ad. bifölle berörda förslag.

Hr Liljenstolpe, Axel Fredrik: Efter hvad Gr. Liljencrants anfört behöfver jag ej vara vidlyftig, utan inskränker jag mig till att i allo instämma i de åsigter, som blifvit af honom uttalade. Jag ber endast att få tillägga, att under de sista 20 åren, då jag nästan årligen besökt Danmark, har jag erfarit, huruledes anmärkningar der blifvit framställde i anledning deraf, att det Danska silfvermyntet ej är gångbart i Sverige. Uti Köpenhamn åtminstone emottages åter det Svenska myntet lika med det Danska; sammaledes borde väl, särdeles uti de till Danmark gränsande Svenska provinserne, förhållandet vara med det Danska myntet. Genom ett bifall till riksdagsfullmägtigen Lönnbergs förslag skulle vi äfven, synes det häraf, gå våra Danska bröders önskan till mötes.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad, förmälte Hr Gr. o. Landtm., att under densamma hade yrkats dels bifall till Utsk:ts hemställan oförändrad och dels bifall dertill med följande förändrade lydelse: »att R. St:r hos K. M:t i underdånighet anhålla, att K. M:t täcktes låta utreda, huruvida icke, till fördel för rörelsen och gemenskapen emellan de Skandinaviska rikena, den åtgärd vore lämplig och borde vidtagas, att vederbörande auktoriteter, som hade uppbörd af statsmedel om händer, berättigades och förpligtades att vid uppbörden emottaga hvilketdera landets silfvermynt som helst efter dess rätta silfvervärde samt, om så pröfvas nödigt, till en kommande Riksdag afgifva nådig framställning i ämnet.»

Härefter framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till Utsk:ts hemställan oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera propos. på bifall till densamma med ofvanomförmälda förändrade lydelse, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Utsk:ts sednare hemställan.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utsk:ts den 11 och 12 dennes på bordet lagda Betänk. N:o 60, i anl. af väckta motioner om förändring i stadgandena ang. giftomannarätt.

Utsk:ts å sid. 4 afgifna författningsförslag.

Hr Ramsay, Anders Henrik: I likhet med åtskilliga af de Hrr, hvilka antecknat sig såsom reservanter emot Utsk:ts förev:de förslag, anser jag detsamma hvarken vara behöfligt eller nyttigt. Det hufvudsakligaste skäl, som för detsamma blifvit af Utsk:t anfördt, är, att då qvinna vid viss ålder eger råda öfver sig och sitt gods, bör hon äfven vara berättigad att vid samma ålder råda öfver sig i afseende å ingående af äktenskapsförbindelse. Enligt min tanke förefinnes emellertid en betydlig skilnad emellan dessa båda fall. Genom knytande af äktenskapsförbindelse kan nemligen qvinnan komma att ingå förhållanden, hvilka medföra verkningar på öfriga medlemmar af familjen; och så länge man anser familjebandet medföra förpligtelser, måste man äfven betrakta familjen såsom berättigad att tillse, att äktenskapsförbindelser af dess medlemmar ej lättsinnigt ingås. Någon anledning till missbruk af nu gällande stadgande tror jag icke kunna med skäl anföras; och någon grund förefinnes således icke att antaga en förändring, som djupt ingriper i den bestående lagstiftningen. Förevarande förslag, likasom åtskilliga andra, som under innevarande riksdag afgifvits, innebär ett sträfvande att mer och mer verka till familjebandets upplösning. De bestämmelser af ifrågavarande art, som förefinnas uti R. o. Ad:ns privilegier, äro visserligen af föga betydelse; men så länge de finnas, bör man väl verka för deras upprätthållande.

Af nu anförda skäl får jag anhålla om afslag å Utsk:ts förslag.

Gr. Mörner, Carl Göran: Uti det förslag till förändring i ifrågav:de hänseende, som vid sednaste riksdag afläts, bibehölls rättighet för fader att vara sin dotters giftoman, utan afseende å hvilken ålder dottern uppnått; och, i händelse af faders frånfälle, var en dylik rättighet bibehållen för moder. Detta band anser jag ega god grund för sig; och jag kan ej gilla, att man nu vill upplösa det förhållande emellan föräldrar och barn, som derigenom

vidmakthölls. Denna omständighet anser jag vara ett tillräckligt skäl att yrka afslag å Utsk:ts förslag.

Frih. Armfelt, Magnus: Det Betänk., som nu föreligger till behandling, utgör på det hela taget en kompromiss af Betänk:n, som Utsk:t vid olika riksdagar aflåtit. Vid sista riksdagen inkom Utsk:t med ett förslag af ganska egen art, hvilket vid votering i förstärkt Utsk. blef R. St:rs beslut. Detta förslag bibehöll giftomannarätt för föräldrar, äfven sedan mö uppnått 25 års ålder, men skiljde sig från det nu förevarande förslaget hufvudsakligen deruti, att det bestämde, att, derest föräldrarne voro döde, skulle giftomannarätten innehafvas icke af de i 1 kap. 3 § G. B. omnämnda skyldemän, utan af en af Rätten förordnad person. Emot detta förslag framställde Högsta Domstolen åtskilliga anmärkningar, och flere af Utsk:ts ledamöter ansågo derför det vara bäst, att Utsk:t sökte att, med bibehållande af den vid sednaste riksdag uttalade princip, endast rätta redaktionen sålunda, att den blef öfverensstämmande med Högsta Domstolens åsigt. Andra åter — och till dessa bekänner jag mig — ansågo, att giftomannarätten borde bibehållas oförändrad, sådan den nu är, för mö, till dess hon fyllt 25 år. Att bibehålla giftomannarätten för mö, för den händelse föräldrarne lefde, men låta henne vara derifrån fri, om de voro döde, fann Utsk:t vara en inkonseqvens; och det finnes väl icke någon giltig anledning, hvarför en mö, på grund af den omständighet, att hennes föräldrar lefva, skulle vara mindre skicklig att välja sig en make, än om dessa äro döde. Jag vet väl, att såsom skäl för att bibehålla giftomannarätten hos föräldrarne har anförts, att det vore nödvändigt, icke på det att fader och moder skulle tillråda qvinnan att taga den bäste och förhindra henne att taga den sämste, utan på det pietetsförhållandet inom familjen måtte bibehållas oförkränkt. Nu är det emellertid en sak att taga råd af sina föräldrar, och en annan att tvingas att rådfråga dem. Är qvinnan sådan, som hon inom en sedlig familj bör vara, så tager hon sina föräldrars råd utan att dertill behöfva tvingas af lagen. Detta med afseende derå, hvarför jag anser ingen skilnad böra göras emellan qvinna, hvars föräldrar lefva, och qvinna, som saknar föräldrar, när hon uppnår 25 års ålder.

Hvad åter beträffar frågan, huruvida den föreslagna förändringen är nödvändig och nyttig, så måste detta bero på den erfarenhet, hvar och en kunnat förvärfva derom, huruvida giftomannarätten missbrukas. I detta hänseende får jag förklara, att inom min erfarenhet ligga högst få fall af sådan beskaffenhet. Deremot måste ett helt Riks-Stånds — neml. Bonde-St:ts — erfarenhet vara ganska rik

på dylika exempel. Detta Stånd uttalade sig ock vid sednaste riksdag för bifall till Utsk:ts i ämnet då afgifna förslag, emedan dess ledamöter hade sig bekanta många fall, då giftomannarätten blifvit missbrukad, icke allenast af aflägsnare skyldemän, utan till och med af föräldrar. Med en sådan erfarenhet fann Ståndet således en förändring nödvändig och nyttig.

I principielt hänseende synes det mig billigt och rättvist, att en mö, som af lagen är förklarad berättigad att sjelf råda sig och sitt gods, — endast detta medgifvande innebär, enligt min tanke, ett upphörande af giftomannarätten för henne, — bör få råda sig i den för henne vigtigaste angelägenhet, neml. i val af make. Att åter säga, att en qvinna, som uppnått 25 års ålder, icke är mogen att utöfva en sådan rättighet, är ett påstående, som jag i sanning ej kan fatta. Huruvida hon vid denna ålder kan vara skicklig att sköta affärer, derom kunna tankarne vara delade; men deremot torde det knappast kunna sättas i tvifvel, att hon då är mogen att bedöma, hvad till hennes framtida lycka erfordras, äfvensom att hon är berättigad att, om ödet så fogar sig, taga miste i detta hänseende.

Ett ytterligare skäl för bifall till Utsk:ts förslag har jag funnit uti den omständighet, att det är ställdt i närmaste öfverensstämmelse med det beslut, som fattades vid Finska landtdagen 1863—64. Såsom bekant var den Finska lagstiftningen i denna del alldeles lika med den Svenska omkring 1809. Derefter inträdde en stagnation uti nämnda lagstiftning, under det vi sökte åt vår gifva behörig utveckling. Då finska landtdagen sammanträdde år 1863, fick den emottaga proposition ang:de förändring af den del af lagstiftningen, som rörde qvinnans myndighet och giftomannarätten. Enligt nämnda propos., hvilken efter vederbörlig granskning af landtdagen antogs, bestämdes för qvinna tvenne myndighetsåldrar, neml. en, som motsvarar den hos oss föreskrifna med afs:de å man, och en fullständig myndighetsålder, som inträder vid fyllda 25 år. I öfverensstämmelse härmed beslöts, att qvinna vid fyllda 21 år skulle vara fri från giftomannarätten; och häruti stadgades endast den inskränkning, som jemväl Utsk:t nu föreslagit, att hon ställdes i likhet med son eller dotter, som under de i 6 kap. 2 § G. B. nämnda omständigheter gifter sig emot föräldrars vilja. Enligt min tanke vore det oss föga värdigt, om vi nu år 1866 underläte att fatta ett beslut i denna del, som våra Finska bröder redan år 1864 ansågo sig böra fatta. I anseende dertill att vi endast hafva en myndighetsålder och först vid denna ålder lemna qvinnan frihet från giftomannarätten, taga vi dock ej steget så fullt ut som de.

Med stöd af dessa skäl anhåller jag om bifall till Utsk:ts förslag.

Hr Tersmeden, Per Reinhold: Ehuru jag i denna fråga är hufvudsakligen förekommen af den siste värde talaren, anhåller jag dock att derom få yttra några ord.

I vår lag gällande stadganden rörande giftomannarätten hafva alla hufvudsakligen utgått från en princip, neml. slägtens absoluta välde öfver den ogifta qvinnan, eller, såsom hon i lagstil kallas, mö, till skilnad från enka, hvilken man i detta fall gifvit full frihet, med det undantag allenast, som återfinnes i 6:te kap. 2:dra §:n Gifterm.-Balken. Sednaste Riksdag hade, såsom bekant är, för sin del beslutat en inskränkning i giftomannarätten derhän, att densamma bibehölles endast för föräldrar, ehvad dottern var myndig eller omyndig, samt att, om föräldrarne vore döde, rätten skulle förordna giftoman för mö, som ej till myndig ålder kommit, då deremot myndig mö skulle vara från giftomannarätten fri. Sedan K. M:t å detta förslag vägrat sin sanktion, har Utsk:t nu framlagt en reform, hvarigenom enahanda frihet, som redan är förunnad qvinna att förfoga öfver sin egendom, skulle lemnas henne att förfoga jemväl öfver sin person, och jag kan, i likhet med Frih. Armfelt, ej finna detta Utsk:ts förslag annat än i högsta grad billigt, rättvist och tidsenligt. Att samma person, som redan eger laglig rätt att sjelf sköta sina ekonomiska angelägenheter, skulle förhindras att i den för henne vigtigaste angelägenhet, neml. lifvets och hjertats, sjelf utöfva sin bestämmelserätt, är någonting som enligt min tanke icke allenast är en vidunderlig brist på följdriktighet i lagstiftningen, utan jemväl innebär ett ingrepp i de naturliga rättigheterna. Att det moraliska tvång, som föräldrar och slägt nu kunna utöfva, kan medföra ganska menliga följder, torde icke kunna förnekas. Man har sett förhållanden uppkomma, hvilka man någon gång gifvit den besynnerliga benämningen ogifta makar; andra förhållanden af ännu sämre art, hvilka man skulle kunna kalla gifta omakar, äro kanske icke så sällsynta. För min del kan jag icke inse, att genom den ifrågav:de åtgärden några menliga följder skulle kunna uppkomma, synnerligast om man tager i betraktande att det moraliska inflytande, som af goda föräldrar utöfvas på välartade barn, innebär ett vida bättre skydd, än man kan inlägga uti ett lagstadgande. Saknas nämnda garanti, så båta alla öfriga åtgärder föga.

Hvad slutligen beträffar det förhållande, som blifvit af den förste talaren vidrördt, vill jag nämna, att jag hoppas och är öfvertygad, att 29:de §:n i R. o. Ad:ns privilegier icke skall komma att härvid utgöra något hinder.

Jag hoppas det af eder rättskänsla och eder ridderlighet, Mina Hrr! och att således den sista Stånds-riksdagen skall kunna värdigt afslutas derigenom, att man hembär en hyllning, icke åt qvinnan, såsom bruket är vid vissa större festligheter, utan åt en stor grundsats, en grundsats, som kan utöfva ett mäktigt inflytande på hela det sociala lifvet.

Jag röstar bifall till Utsk:ts förslag.

Hr von Gegerfelt, Herman Georg: Att en lagförändring i det ifråga:de syftet står i konseqvens med den nuv:de lagstiftningen om qvinnans myndighet, kan icke förnekas. Då lagen tillerkänner en person rättighet att råda öfver sin egendom, synes mig neml. deraf vara en följd, att personen jemväl må råda öfver sig sjelf.

De skäl, som emot lagförändringen blifvit anförda, äro af mera praktisk än theoretisk natur, och äfven såsom praktiska torde de icke ega giltighet. Man må nu klaga öfver slägtbandets upplösning, men ett obestridligt faktum är det dock, att individen allt mera och mera sträfvar efter sjelfständighet. En lagförändring i den ifrågav:de syftningen är ock ett steg på denna bana.

De fall, då giftomannarätten blifvit, på grund af egennytta, missbrukad, äro icke få, och äfven om de det vore, är dock säkert, att de fall, då giftomannarätten blifvit begagnad i ett godt syfte, för att afvärja skada, äro vida färre. Det högsta, man i sådant afseende kunnat åstadkomma, har också vanligen varit blott en tidsutdrägt.

Allt sedan 1809 hafva vi gått framför våra Finska bröder i afseende å lagstiftningens utveckling. I förevarande hänseende hafva de dock redan hunnit före oss, och jag kan då icke finna något skäl, hvarföre vi längre skulle förblifva på den ståndpunkt, vi i detta fall för närvarande intaga.

Jag instämmer med dem, som yrka bifall till Utsk:ts förslag.

Hr Liljenstolpe, Axel Fredrik: Jemte det jag i allo instämmer i Frih. Armfelts anförande, som synes mig så tillfyllestgörande, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att det synnerligen är från Bonde-St., som klagomål öfver den i ifrågav:de ämne för närv:de gällande lagstiftningen försports. Motionärerna i ämnet äro vid denne riksdag Carl Johan Svensén och Josef Oscar Almqvist. Den förra är från ett af rikets sydligaste och den sednare från rikets nordligaste provins. Denna omständighet är, i min tanke, af icke ringa betydelse. Bonde-St. har också nära nog enhälligt biträdt Utsk:ts förslag, och då jag anser detta vara både rättvist och

nyttigt, anhåller jag att R. o. Ad. måtte fatta enahanda beslut.

Gr. Mörner: I den recit, Utsk:t gör af K. M:ts Nåd. Skrifvelse i anledning af det beslut R. St:r för sin del vid föreg:de riksdag i ämnet fattat, förekommer, att K. M:t förklarat den »grundsats, att ogift qvinna, som fyllt 25 år, ej vidare skulle stå under giftoman, så vida hennes föräldrar voro döda, men deremot, om någondera af dem lefde, fortfarande vara underkastad målsmansskap i berörda hänseende, kunna, med afseende å grunderna för giftomannarätten, anses i och för sig följdriktig.» Att K. M:t, sedan Högsta Domstolen afgifvit utlåtande och Statsrådet blifvit hördt, uttalat denna åsigt, må för oss, som förfäkta nämnda grundsats, vara hugneligt, enär deraf torde befinnas, att vi icke så alldeles, som man här emot oss framkastat, talat emot rättvisa, billighet, m. m.

För öfrigt vill jag anmärka, att det sällan torde inträffa att en mö, hvars föräldrar lefva, erhåller något arf. Hon har således i vanliga fall icke någon förmögenhet att råda öfver, och då hon derföre i allmänhet måste vistas hos föräldrarne och af dem åtnjuta underhåll, torde hon äfven böra fortfarande till dem stå i det förhållande, som egnar en dotter.

En föreg:de värd talare har omnämnt förhållandet med s. k. »ogifta makar.» Jag tror, att, om man närmare söker upplysning om anledningen till föreningen emellan sådana personer, skall man finna, att dylika föreningar icke i allmänset varit föranledda af giftomans vägran af samtycke till mös giftermål. Orsaken torde snarare ligga å motsatta sidan eller uti mannens obenägenhet att låta föreningen iklädas behörig form, och i allt fall lärer nämnda missförhållanden icke kunna afhjelpas genom ett stadgande i det föreslagna syftet.

En annan värd talare har ansett, att hufvudsakliga påföljden af giftomanna-rättens begagnande vore, att derigenom en tidsutdrägt kunde vinnas. Ja, Mina Hrr! äfven om bibehållandet af giftomannarätten icke hade annan påföljd, än denna, vore dock ensamt deri en, i min tanke, icke ringa fördel, ty tiden framkallar ofta eftertanke och eftertanken skingrar många synvillor. Denna tidsutdrägt kan äfven stundom förekomma bedrägerier. Jag tror således, att ensamt den omständighet, att ett rådrum till öfverläggning och en uppmaning till granskning gifves genom giftomannarättens bibehållande, utgör en kraftig anledning att vid detta tillfälle gå varsamt tillväga.

Om Lag-Utsk:t, vid afgifvandet af sitt förslag, följt det yrkande, som blifvit framstäldt af tvenne motionärer af Bonde-St., att neml. de anmärkningar, som blifvit

i afseende å R. St:rs vid förra riksdagen fattade beslut gjorda i Statsrådet och Högsta Domstolen, skulle i förslaget iakttagas, då hade åtminstone för mig en stor del af betänkligheterna blifvit undanröjd; men Utsk:ts åsigter synas hemtade, icke från nämnda motioner, utan från en motion, som blifvit väckt inom detta Stånd. Det är Hr Ulfsax, som har äran af att hafva framställt de grunder, hvarpå Utsk:t byggt. Hr Ulfsax' motion åter stöder sig vid den nya Finska lagstiftningen i ämnet, hvars följder dock, i min tanke, äro väl färska för att kunna för oss tjena till ledstjerna.

Då Utsk:t så sent framställt sitt förslag, att en återremiss numera icke skulle hafva någon påföljd, och då vi hafva utsigt att om 8 månader se den nya riksdagen församlad, samt denna bör blifva i tillfälle att utarbeta ett förslag, vare sig i denna eller i en modifierad riktning, tror jag, att ingenting äfventyras af ett uppskof, och fortfar derföre att yrka afslag.

Hr Ramsay: I afseende å det ifrågav:de förslaget hafva skäl blifvit anförda, både för och emot, men oaktadt alla de vacka saker, som blifvit andragna för den föreslagna förändringen, kan jag dock icke finna anledning att vilja medverka till en förändring i den nu bestående lagstiftningen. Denna är öfver 100 år gammal och afser att sammanhålla familjebandet.

Äfven om, såsom Frih. Armfelt anfört, anledning skulle förefinnas till klagomål öfver missbruk, måste dock exemplen vara ganska få, och jag åtminstone har under praktik på juridiska banan icke deraf kommit i erfarenhet. Jag vill dessutom åberopa, att 3 af Preste-St:ts ledamöter i Lag-Utsk:t reserverat sig emot förslaget, såsom »hvarken behöfligt eller nyttigt». Dessa ledamöter måste, i min tanke, anses ega väl så mycken erfarenhet som ledamöterna af det Stånd, inom hvilket, enligt Frih. Armfelts uppgift, yrkandet på förändring skulle vara synnerligen starkt.

Hvad i Finland blifvit beslutat, synes mig icke kunna tjena till ledning vid våra beslut, ty utom det att förhållandena i de båda länderna torde vara något olika, bör man besinna, att förändringen vidtagits i Finland på grund af framställning från regeringen, hvilken framlagt sitt förslag efter noggrann pröfning.

Om ock, såsom Hr von Gegerfelt anfört, en full konseqvens kunde fordra eftergifvande af giftomannarätten, sedan ogift qvinna erhållit utsträckt rätt att blifva myndig, kan jag dock icke finna, att man bör så slafviskt följa konseqvensen, att man för dess skull vidtager förändringar, som man anser icke skola blifva gagneliga. För öf-

rigt är det ännu icke afgjordt huruvida den utsträckta myndigheten för qvinnan medfört synnerligen goda frukter.

Jag vidblifver mitt yrkande om afslag.

Gr. Liljencrants: Då förevarande fråga, efter min uppfattning, är af den beskaffenhet, att den mindre kan betraktas såsom en rent juridisk fråga än såsom en för hela samhället i praktiskt hänseende vigtig angelägenhet, anser jag mig berättigad att, oaktadt jag saknar juridiska insigter, i ämnet yttra några ord.

De af Husets ledamöter, som understödt Utsk:ts förslag, synas mig utgå från den åsigt, att när man kan anförtro qvinnan att vid viss ålder sjelf förvalta sin egendom, bör man äfven tillerkänna henne rättighet att råda öfver sin person. Jag ber Hrr:ne härvid besinna, om dessa saker äro med hvarandra jemförliga och om de stå i det oskiljaktiga samband med hvarandra, som man här förmenat. Det är obestridligt, att qvinnan, mera än mannen, är omtänksam i afseende å handhafvandet af de angelägenheter, som kunna härröra af myndigheten, men helt annorlunda förhåller det sig, när qvinnan skall disponera öfver sin person, ty då ledes hon uteslutande af hjertats känslor, och hennes omdöme vilseföres då lätt i afseende å föremålets värde. Jag tror icke, att någon, som har erfarenhet att det menskliga lifvet, kan påstå, att qvinnan med samma lugn kan afgöra om sin hand, som om sin förmögenhet. Jag har sett flera fall, då qvinnan gift sig emot sina föräldrars råd, men i alla dessa fall har också äktenskapet blifvit ytterst olyckligt och qvinnan har under hela sitt lif måst ångra, att hon icke litat till föräldrarnes lugna och pröfvade omdöme.

Man har sagt, att, synnerligast bland allmogen, giftomannarätten ofta blifvit missbrukad. Jag tror, att så är händelsen, förnämligast till följd af högfärd och olika förmögenhetsvilkor; men det är väl icke bevist, att någon skada deraf skett, och äfven om någon gång deraf förorsakats ett hjertelidande, är dock detta af mera öfvergående natur, än det lidande, som oundvikligen måste uppstå till följd af förbiseende af föräldrars vilja, ty detta lidande räcker hela lifvet.

Hvad som i förslaget synes mig aldra bedröfligast, är, att enligt detsamma stadgandet skulle bihehållas derom, att föräldrarne äro berättigade att göra sin dotter arflös. I min tanke är det en särdeles svår inkonseqvens att berättiga föräldrarne till vidtagande af en sådan åtgärd, när man förut förklarat, att dottern är berättigad att gifta sig utan föräldrars hörande. Huru kan man vilja stadga en straffpåföljd för en handling, som icke skulle

vara brott! Inkonseqvensen häraf synes mig vara alldeles uppenbar.

För öfrigt torde det sällan inträffa, att föräldrar göra sina barn arflösa, derföre att de gift sig mot föräldrarnes bifall, ty om, såsom alltid sker, ett sådant äktenskap blir olyckligt, då förbjuder föräldrarnes hjerta dem att genom arflösheten föröka sina barns olycka.

Man har anfört, att Finland gått förbi oss. Det är möjligt, att de Finska qvinnorna äro mindre lättrörda än de Svenska, men i allt fall tror jag, att vi icke skulle göra den Svenska qvinnan något gagn genom förslagets antagande, och jag kan derföre icke annat än instämma i yrkandet om afslag.

Hr Nordenfalk, Carl: En föreg:de värd talare har anfört de ordalag, hvari K. M:t meddelat sitt beslut i afseende å R. St:rs skrifvelse i ämnet vid sistlidne riksdag. Då det deri heter, att »om än den af R. St:r antagna grundsats — — — kunde — — — anses i och för sig följdriktig» etc., har Utsk:t deraf icke kunnat finna, att K. M:t ogillat de af Utsk:t i förev:de Betänk. uttalade åsigter, och Utsk:t har på den grund tilltrott sig att framlägga ett förslag, som torde kunna anses vara en konseqvens af lagstiftningen i afseende å qvinnans myndighet. Dertill har Utsk:t dessutom föranledts dels deraf, att det icke visat sig, att genom qvinnans myndighet familjebandets upplösning förorsakats, och dels deraf, att ett land, som visserligen lyder under Rysk spira, men som har fullkomligt Svensk kultur, redan medgifvit qvinnan att vid 21 års ålder utan giftomans samtycke ingå äktenskap.

Mig veterligt, finnes icke något land, der icke qvinnan i mer eller mindre mån i förev:de hänseende eger bestämningsrätten. Man åberopar ofta Frankrikes lagstiftning och äfven i nämnde land behöfver qvinna, som uppnått viss ålder, endast anmäla sitt tilltänkta giftermål, hvilket derefter snart nog kan försiggå. Det torde dock för oss vara lämpligare att taga exemplet från stamförvanters lagstiftning, än från de nationers lagstiftning, som stödja sig på den Romerska rätten. Den Engelska lagstiftningen synes mig derföre böra ega mera tillämpning på de Svenska förhållandena, och, utan att vilja afgifva något absolut omdöme, vill jag anmärka att den Engelska qvinnan, oaktadt den stora frihet lagen tillerkänner henne, är väl så god maka och moder, som qvinnan i andra länder.

Familjebandet är grundadt i naturen, men slägtens åtgörande i afseende å qvinnans giftermål bör icke sträckas längre än till gifvande af råd, ty man måste lägga det slutliga afgörandet i dens hand, som sjelf får uppbära följderna af sin handling.

Jag tror ock, att åsigten hos den bildade klassen i vårt land är sådan, samt att således Utsk:ts förslag innebär att i lagen införa hvad, som redan allmänt vunnit tillämpning.

Att Utsk:t bibehållit stadgandet om arflöshet, härrör deraf, att de barn, som icke brytt sig om föräldrarnes råd i afseende å deras giftermål, icke ega att beklaga sig, om de icke få föräldrarnes förmögenhet. Att detta är rättvist, torde icke kunna förnekas.

Jag yrkar bifall till Utsk:ts förslag.

Hr Anckarsvärd, Theodor Wilhelm: Då R. o. Ad. vid alla tillfällen visat sig ridderligt sinnadt, hoppas jag, att Utsk:ts tidsenliga förslag på Riddashuset skall tillvinna sig bifall. Hvar och en, som i detta ämne talat med gifta qvinnor, torde hafva funnit, att ingen sådan qvinna dragit i betänkande att förklara, att den ogifta borde vid 25 års ålder ega rättighet att afgöra om sin hand. Detta torde äfven vara en konseqvens af rättigheten att vid nämnde ålder fritt råda öfver sin egendom. Dessutom förekommer i den nuv:de lagstiftningen den oegentlighet, att enkor icke behöfva giftomän, samt att således en 20-årig enka sjelf afgör om valet af make, under det den ogifta qvinnan, som är betydligt äldre, behöfver inhemta giftomans samtycke.

Jag instämmer i yrkandet om bifall till Utsk:ts förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad samt Hr Gr. o. Landtm. upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utsk:ts förev:de förslag och dels afslag derå, framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till detsamma, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera propos. på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; hvarefter uppsattes och justerades följ:de voterings-propos.:

»Den som bifaller Lag-Utsk:ts i 1:sta punkten af Betänk:t N:o 60 afgifna författningsförslag ang:de mös rätt att i visst fall sjelf utöfva giftomanna-rätten, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår R. o. Ad. detta författningsförslag.»

Sedermera företogs voteringen och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 21.
Nej — 27.

Utsk:ts nederst å sid. 4 gjorda hemställan.

Frih. Armfelt: Jag anhåller, att Hr Riddarh.-Sekreteraren ville lemna upplysning om de beslut, som i afs. å denna punkt blifvit af de öfriga Riks-Stånden fattade.

I anl. häraf tillkännagaf undertecknad, att någon underrättelse om de öfriga Riks-Ståndens beslut i frågan ännu ej ankommit.

Frih. Armfelt: Då det icke är kändt, att något af de öfriga Stånden förkastat Utsk:ts förslag i första punkten, samt det sål. är en möjlighet, att R. St:rs beslut blifver i öfverensstämmelse med Utsk:ts berörda förslag, får jag hemställa, huruvida icke R. o. Ad., oaktadt Ståndet afslagit Utsk:ts första förslag, skulle vilja antaga den nu föredragna punkten.

Såsom R. o. Ad. behagade finna, är punkten uppställd hypothetiskt, så att Utsk:ts hemställan afser, att om R. St:r beslöte, att mö vid 25 år skall vara fri från giftomannarätt, skulle R. o. Ad. förklara de adliga privelegierna icke utgöra hinder för adlig jungfrus likställighet i detta afseende med andra qvinnor.

Jag kan icke tro, att R. o. Ad., som d. 7 December 1865 ansåg sig böra på fäderneslandets altare nedlägga offret af sin sjelfskrifvenhet, nu skulle vilja införa en klassskilnad, som förut icke funnits, och jag vågar derföre hoppas, att min framställning skall vinna R. o. Ad:ns bifall.

Hr Liljenstolpe: Jag vill endast hafva antecknadt, att jag instämmer med Frih. Armfelt.

Hr Ramsay: Då jag yrkade afslag å den nyss afgjorda delen af Utsk:ts Betänk., gjorde jag det icke blott med afseende å adliga qvinnor, utan med afseende å alla qvinnor. Jag kan derföre icke finna annat, än att jag, i konseqvens med mitt förra yrkande, nu måste anhålla, att R. o. Ad., i enlighet med det nyss fattade beslutet, måtte afslå Utsk:ts förslag jemväl i denna del.

Frih. Armfelt: Innan R. o. Ad. bestämmer sitt votum i denna fråga, ber jag att ännu en gång få erinra derom, att om R. o. Ad., i enlighet med Hr Ramsays yrkande, afsloge punkten, blefve följden den, att, derest de öfriga Stånden antoge Utsk:ts förslag i första punkten, adlig mö, som fyllt 25 år, skulle vara underkastad giftomannarätt, under det alla andra mö'r, som fyllt 25 år, vore derifrån befriade.

Gr. Liljencrants: I så måtto instämmer jag med Frih. Armfelt, att jag icke vill, att, derest det blifver lag, att mö, som fyllt 25 år, icke skall vara underkastad giftomannarätt, adlig jungfru skall komma i en undantagsställning; men då jag icke vet hvad beslut de öfriga Stånden i frågan fattat, kan jag icke finna huru R. o. Ad., efter att hafva afslagit denna förra punkten, skulle kunna bifalla den nu föredragna. Kan någon uppgifva ett sätt, huru man, med iakttagande af det nyss fattade beslutet, skall kunna bifalla denna punkt, då skall jag förena mig med honom, men i annat fall måste jag instämma med Hr Ramsay i yrkandet på afslag.

Frih. Armfelt: Med anledning af Gr. Liljencrants' yttrande, för jag bedja Hr Gr:n närmare genomläsa Utsk:ts förslag. Detta förslag är uppstäldt vilkorligt och grundar sig på förutsättningen, »att ofvan intagna författningsförslag varder af R. St:r bifallet.»

I min tanke vore det fördelaktigt, om R. o. Ad., ehvad beslut de öfriga Stånden än må i hufvudfrågan fatta, nu afstode från sitt privilegium i detta fall, så att icke frågans afgörande må behöfva hänskjutas till ett blifvande Adelsmöte, utan samma rätt gälla för alla qvinnor, när Statsmakterna beslutat giftomannarättens afskaffande.

Frih. Leuhusen, Frans Oscar: Jag kan icke finna annat, än att man, för att å ena sidan icke handla inkonseqvent, och å den andra icke införa ett möjligt undantagsförhållande för de adliga jungfrurna, bör återremittera punkten till Utsk:t, enär under tiden underrättelse kan ingå om de öfriga Ståndens beslut i sjelfva hufvudfrågan.

Jag anhåller derföre om återremiss.

Hr Nordenfalk, Carl: Då det icke torde vara lämpligt att här framställa ett nytt redaktionsförslag, samt punkten, till följd af det nyss fattade beslutet, nu icke torde kunna bifallas, förenar jag mig med Frih. Leuhusen i yrkandet om återremiss.

Jag vill för öfrigt nämna, att det kan vara ganska tvifvelaktigt, huruvida R. o. Ad:ns privilegier i förev:de fall äro tillämpliga.

Gr. Liljencrants: Jag förenar mig med Frih. Leuhusen i begäran om återremiss.

Hr Ramsay: Äfven jag biträder yrkandet på återremiss.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först propos. på bifall till Utsk:ts hemställan, hvarvid svarades nej, och sedermera propos. på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Föredrogs och lades till handlingarne Banko-Utsk:ts den 12 dennes bordlagda Mem. N:o 33, med anmälan om en verkställd omröstning i förstärkt Banko-Utsk.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Riddarh.-Utsk:ts d. 12 dennes bordlagda Betänk:n:

N:o 12, med förslag till ny Instruktion för Riddarh.-Direktionen och Riddarhusets tjenstemän; samt

N:o 13, med förslag till Ordnings-Stadga vid Adelsmöte.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 4 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Thorsdagen

Thorsdagen den 14 Juni 1866.

Plenum kl. 1 e. m.

Justerades 4 prot.-utdrag för d. 13 dennes.

Föredrogs och bifölls Stats-Utsk:ts d. 13 dennes bordlagda Mem. N:o 135, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret, ang. de under nuvarande riksdag anvisade statsutgifter, äfvensom ang. de för jernvägsbyggnader och jernvägsmateriel beviljade anslag.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Stats-Utsk:ts den 13 dennes bordlagda Mem. N:o 137, ang. den under innevarande riksdag verkställda statsreglering samt anskaffande af de för Riksgäldskontorets utgifter erforderliga medel.

Föredrogos och biföllos Exped.-Utsk:ts d. 13 dennes bordlagda Mem:r:

N:o 6, ang. rättighet för Utsk:ts kanslipersonal och vaktbetjening att åtnjuta aflöning någon tid efter riksdagens slut samt om anvisande af medel till gratifikationer åt extra biträden inom kansliet m. m.; samt

N:o 7, ang. acceptering efter riksdagens slut af räkningar å tryckning och häftning af Bihanget till Riks-Ståndens protokoll.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Riddarhus-Utsk:ts d. 12 och 13 dennes bordlagda Betänk. N:o 12, med förslag till ny Instruktion för Riddarh.-Direktionen och Riddarhusets tjenstemän.

§§ 1—19.

Biföllos.

§ 20.

Gr. Oxenstjerna, Axel: Jag får fästa uppmärksamheten å en oegentlighet, som förekommer i sista mom:t af nu föredragna §. Den är visserl. ordagrannt afskrifven ur den gamla instruktionen, men man har dervid förbisett, att denna författades under en tid, då Bankoräkningen var den gällande, och i följd deraf har den summa, Direktionen eger till Kamreraren assignera, blifvit nedsatt. Den var enl. gamla Instruktionen 2 à 300 rdr bko och är nu föreslagen till 2 à 300 rdr, d. v. s. riksmynt. Då något skäl till nedsättning i detta fall ej förefinnes, får jag derföre föreslå, att assignationsbeloppet måtte bestämmas till högst 500 rdr rmt.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., bifölls §:n med utbyte af orden: »200 à 300 rdr» emot orden: »högst 500 rdr rmt».

§§ 21—40.

Biföllos.

§ 41.

Gr. Oxenstjerna: Vid denna §, som är afskrifven ur gamla instruktionen, har insmugit sig ett tryckfel, ithy att der står »Mars», då det borde heta »April», och hemställer jag, att detta måtte rättas.

§:n bifölls med rättelse af ordet Mars till ordet April.

§§ 42—55.

Biföllos.

Utsk:ts i slutet af Betänk:t gjorda hemställan.

Bifölls.

Föredrogs ånyo Riddarhus-Utsk:ts d. 12 och 13 dennes bordlagda Betänk. N:o 13, med förslag till ordningsstadga vid Adelsmöte.

Frih. Cederström, Rudolf: I det sista mom:t af det nu föredragna Betänk:t förekommer ett stadgande, som med skäl torde böra förändras. Der föreskrifves neml., att de ifrågavarande bötesmedlen skola fördelas »mellan de fattiga adliga enkor, hvilka ordföranden finner vara i största behof». Då ogifta adliga damer lika väl kunna vara i behof af understöd, som enkor, torde det vara lämp-

ligast, att Ordf:n får ega valet fritt, och ej behöfva fästa afseende vid huruvida de behöfvande tillförene inträdt eller icke inträdt i det heliga äkta ståndet. På denna grund får jag vördsamt hemställa, att R. o. Ad. ville besluta den lilla ändring i det nu föredragna mom:t, att orden »fattiga adliga enkor» utbytas mot »fattiga adliga enkor eller fröknar», och får jag hos Hr Gr. o. Landtm. anhålla om propos. å detta mitt förslag.

Frih. Leuhusen, Frans Oscar: Då de böter, hvilka vid blifvande Adelsmöten komma att erläggas, sannolikt blifva ganska obetydliga, torde det ej vara skäl att utsträcka utdelningen alltför långt, och hemställer jag derföre att detta ur den nu gällande ordningsstadgan hemtade mom. måtte oförändradt bibehållas.

Gr. Mörner, Carl Göran: Det förefaller mig som om den skörd af bötesmedel, som kan hemtas vid Adelsmötena, kommer att blifva mycket obetydlig, och det synes mig derföre icke vara skäl att utsträcka kompetensen till erhållande af understöd utaf dessa medel, hvilka redan nu uppgå till ett högst obetydligt belopp. Jag anhåller derföre, att §:n måtte bibehållas oförändrad.

Frih. Cederström: Anledningen till min framställning är just den, att mig blifvit sagdt, att vid ett föregående tillfälle en Landtmarskalk ganska gerna velat tilldela ett för honom kändt, ogift adeligt fruntimmer någon del af det samlade bötesbeloppet, men ansett sig icke kunna göra det på grund af ordalydelsen, i afs. å medlens disponerande, i den hittillsvarande ordningsstadgan. Gr. Mörner har anmärkt, att Adelsmötena sannolikt skola blifva så korta, att skörden af böter icke kan blifva stor; men jag antager, att R. o. Ad. äfven hädanefter kommer att lifligt intressera sig för sina angelägenheter och talrikt infinna sig på Adelsmötena. Det skulle ju då kunna hända, att hela den öppna gången en och annan gång oförvarandes blir uppfylld af personer; vipps kommer den nitiske Fiskalen, sin skyldighet likmätigt, fram till dessa herrar och inskördar penningar, att till damernas gagn och bästa inlägga i messingslådan. Om man medelst ett penndrag kan sätta Ordföranden i tillfälle att mera oinskränkt utdela beloppet till dem, som han vet vara i största behof af understöd, inser jag icke, hvarföre man icke må göra det nu.

En värd ledamot har enskildt fästat min uppmärksamhet derå, att jag uttryckt mig tautologiskt, då jag föreslog, att bötesmedlen måtte jemväl kunna tilldelas »Adeliga Fröknar». Jag erkänner tacksamt rigtigheten

af denna anmärkning, och ändrar derföre min framställning sålunda, att R. o. Ad. måtte besluta att i ifrågav:de mom. efter ordet: »Enkor», insättas orden: »och Jungfrur»; hvarpå jag hos Hr Gr. o. Landtm. får anhålla om propos.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Hr Gr. o. Landtm. upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utsk:ts ifrågav:de förslag oförändradt och dels bifall till detsamma med införande af orden *Jungfrur eller* emellan ordet *Adliga* och ordet *Enkor* i sista mom:t; framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till förslaget oförändradt, hvarvid svarades flere nej och några ja, samt sedermera propos. på bifall till detsamma med ofvanomnämnda förändring, då svaren utföllo med flere ja och några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Frih. Alströmer, Oscar: Då Bonde-St:t, i likhet med R. o. Ad., i afs. å 1:a punkten af sammans. Banko- samt Ekon.-Utsk:ts Utlåt. N:o 2 antagit det i riksdagsfullmägtigen Lönnbergs reservation framställda förslag, men de öfriga båda Stånden bifallit Utsk:ts hemställan oförändrad, blir en sammanjemkning nödvändig, och får jag derföre föreslå, att R. o. Ad. ville inbjuda Borgare-St:t att förena sig i det af R. o. Ad. fattade beslut.

Gr. Mörner begärde detta förslag på bordet.

Anmäldes och bordlades:

Sammans. Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts

Utlåt. N:o 9, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afseende å vissa delar af Betänk:t N:o 5, ang. vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker; samt

Mem. N:o 10, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut ang. vilkoren för bränvins tillverkning;

äfvensom Riddarhus-Utsk:ts Utlåt:n:

N:o 14, ang. förändrad löneregleringen för en del Riddarhusets tjenstemän; och

N:o 15, ang. ordnandet af Riddarhusets gårdsplan.

Gr. Mörner, Carl Göran: Jag får hemställa, att sammans. Bevilln.-, Lag- samt Ekon.-Utsk:ts Betänk:n N:ris 9 och 10, hvilka innehålla förslag till voteringspro-

positioner, måtte sättas först å föredragningslistan till nästa plenum.

Detta förslag bifölls.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ¼3 e. m.

In fidem,

O. Brakel.

Fredagen den 15 Juni 1866.

Plenum kl. 6 e. m.

Justerades 3 prot.-utdrag för den 14 dennes.

Vid punktvis skedd föredragning af sammansatta Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 14 dennes bordlagda Utlåt. N:o 9, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afseende å vissa delar af Betänk:t N:o 5, ang:de vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker, godkände R. o. Ad. de af Utsk:t i afseende å §§ 18 och 41 föreslagna voterings-propos:r, antog inbjudningen rörande § 45, till följd hvaraf det för motsatt fall afgifna förslag till voterings-propos. förklarades hafva förfallit, och lade Utlåt:t i öfriga delar till handlingarne.

Föredrogs sammansatta Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 14 dennes bordlagda Mem.

N:o 10, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut ang:de vilkoren för bränvins tillverkning.

Den föreslagna voterings-propos:n godkändes och Mem:t i öfrigt lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utsk:ts den 13 och 14 dennes bordlagda Mem. N:o 137, ang:de den under innev:de riksdag verkställda statsreglering samt anskaffande af de för Riksgälds-Kontorets utgifter erforderliga medel.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Frih. Alströmers, Oscar, den 14 dennes bordlagda förslag om aflåtande af inbjudning till Vällofl. Borgare-St. att förena sig i R. o. Ad:ns beslut rörande 1:sta punkten i sammansatta Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts Utlåt. N:o 2, i anl. af väckt motion om vidtagande af åtgärder för beredande af lättnad i myntcirkulationen emellan Sverige och Norge.

Härefter förekom Riddarh.-Utsk:ts d. 14 dennes bordlagda Utlåt. N:o 14, ang:de förändrad lönereglering för en del af Riddarhusets tjenstemän, öfver hvilket Utlåt. särskildt protokoll fördes.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Riddarh.-Utsk:ts fortsatta Utlåt. N:o 15, ang:de ordnandet af Riddarhusets gårdsplan.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utsk:ts Mem. N:o 138, med förslag till stadganden i Riksg.-Kontorets reglemente ang:de de med ordinarie statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på Kontoret anvisade kreditiver och derifrån utgående riksdags- och revisions-kostnader, aflöningar m. m., äfvensom ang:de Riksg.-Kontorets inkomster samt uppbörden af dit ingående bevillnings- med flere medel;

Sammansatta Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts Mem. N:o 11, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om föreslagen förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel; och

Lag-Utsk:ts Mem. N:o 62, ang:de verkställda omrörtningar i förstärkt Lag-Utsk:t, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut ang:de åtskilliga lagfrågor.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ¾7 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Särskildt Protokoll

Fredagen den 15 Juni 1866.

Sedan Riddarh.-Sekreteraren afträdt och undertecknad, Riddarh.-Fiskal, på befallning af Hr Gr. o. Landtm., öfvertagit protokollsföringen, föredrogs Riddarh.-Utsk:ts den 13 dennes bordlagda Utlåt. N:o 14, ang:de förändrad löneregler för en del Riddarhusets tjenstemän.

1:sta—4:de punkterna.

Utsk:ts hemställanden biföllos.

Sista punkten.

Frih. Cederström, Rudolf: Såsom ledamot af Riddarh.-Direktionen vågar jag inför R. o. Ad. förklara mig vara öfvertygad om att det anslag af 300 rdr, som R. o. Ad. ställt till Direktionens förfogande, varit af stor nytta för det Höglofl. Ståndet. Derigenom har man kunnat uppamma en personal, som sedan vikarierat för de ordinarie tjenstemännen.

Det hittills beviljade anslaget har visserligen icke till hela sitt belopp blifvit användt, hvarföre jag också anser att man kan nedsätta summan till 200 rdr, men detta nedsatta belopp vågar jag anhålla att R. o. Ad. ville anslå, och således, med afslag å Utsk:ts hemställan, bestämma att en summa af 200 rdr rmt ställes till Direktionens förfogande.

Gr. Oxenstierna, Axel Thure Gabriel: Då genom antagandet af detta Betänk. Riddarhusets tjenstemäns löner blifva reglerade och göromålen betydligt minskas mot hvad de förut varit, hade Utsk:t föreställt sig att dessa 300 rdr icke vidare skulle vara behöfliga. Som detta också fortfarande är min öfvertygelse, får jag anhålla om bifall till Utsk:ts förslag i denna punkt.

Frih. Leuhusen, Frans Oscar: Utsk:t har visserligen ansett att denna summa icke vidare borde utgå, men har dock hänskjutit frågan härom till R. o. Ad:ns eget afgörande. Lika med Frih. Cederström anser äfven jag, att det är af vigt för Direktionen att hafva en mindre summa till sitt förfogande, ty, om ett sådant extra anslag icke finnes, kan man med skäl befara att inga personer skulle anmäla sig till tjenstgöring i Riddarh.-Kansliet, men det torde dock vara vigtigt, att unga personer der arbeta, för att vid en ordinarie tjenstemans afgång hafva förvärfvat nog insigt i hvad till tjensten hörer, för att kunna finnas behörig att till tjensten utnämnas.

Jag förenar mig derföre med Frih. Cederström.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Hr Gr. o. Landtm. yttrat, att derunder yrkats dels bifall till Utsk:ts ifrågav:de hemställan och dels af Frih. Cederström, att med afslag derå ett från 300 till 200 rdr årligen nedsatt anslag till arfvoden åt extra biträden vid Riddarh.-Kansliet och Kontoret skulle ställas till Riddarh.-Direktionens förfogande, framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till Utsk:ts förev:de hemställan, hvartill svarades många nej jemte några ja, och sedermera propos. å antagande af Frih. Cederströms förslag, då svaren utföllo med många ja blandade med nej, hvarefter Hr Gr. o. Landtm. förklarade, det han funnit ja nu hafva varit öfvervägande.

In fidem,

Carl Lagerheim.

Lördagen den 16 Juni 1866.

Plenum kl. 1 e. m.

Justerades 3 prot.-utdrag för den 15 dennes.

Hr Gr. o. Landtm. tillkännagaf, att uti en från Kongl. Vetenskaps-akademiens Præses till Hr Gr. o. Landtm. aflåten skrifvelse R. o. Ad:ns Hrr ledamöter blifvit inbjudna att bese de till Naturhistoriska Riksmuseum hörande, i Vetenskaps-akademiens hus N:o 94 vid Drottninggatan förvarade samlingar, samt att tiden för detta besök blifvit utsatt till nästa Måndag den 18 dennes kl. 5 e. m.

Föredrogs, men begärdes på bordet, Exped.-Utsk:ts skrifvelse-förslag N:o 85, ang:de tullbevillningen.

Upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts skrifvelse-förslag:

N:o 82, ang:de beräkningen af Statsverkets inkomster; och

N:o 86, ang:de förändradt röstberäkningssätt vid prestval, äfvensom vid tillsättande af folkskolelärare, orgelnister, klockare och annan kyrkobetjening.

Anmäldes och bordlades:

Sammansatta Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts Mem. N:o 3, med anl. af Riks-Ståndens olika beslut ang:de Utsk:ts Utlåt. N:o 2, i anl. af väckt motion om vidtagande af åtgärder för beredande af lättnad i myntcirkulationen emellan Sverige och Norge.

Föredrogs och bifölls Stats-Utsk:ts den 15 dennes bordlagda Mem. N:o 138, med förslag till stadganden i Riksg.-Kontorets reglemente, ang:de de med ordinarie statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på Kontoret anvisade kreditiver och derifrån utgående riksdags-

och revisionkostnader, aflöningar m. m., äfvensom ang:de Riksg.-Kontorets inkomster samt uppbörden af dit ingående bevillniugs- med flera medel.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, sammansatta Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utskts den 15 dennes bordlagda Mem. N:o 11, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om föreslagen förändrad grund för uttaxering af landstings-medel.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utsk:ts den 15 dennes bordlagda Mem. N:o 62, ang:de verkställda omröstningar i förstärkt Lag-Utsk., i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut ang:de åtskilliga lagfrågor.

Frih. Cederström, Rudolf: Då till Riks-Stånden i dag inkommit ett af sammansatta Banko- o. Ekon.-Utsk:t afgifvit Mem. med förslag till sammanjemkning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afseende å den fråga, med anledning hvaraf Frih. Alströmer framställt det inbjudningsförslag, som nu närmast i ordningen förekommer på föredragningslistan, får jag vördsamt hemställa, huruvida icke R. o. Ad. behagade besluta, att nämnde inbjudningsförslag må tills vidare hvila, för att företagas till afgörande i sammanhang med berörda Mem.

Detta förslag bifölls.

Föredrogs ånyo Riddarh.-Utsk:ts d. 14 och 15 dennes bordlagda fortsatta Utlåt. N:o 15, ang:de ordnandet af Riddarhusets gårdsplan.

Frih. Leuhusen, Frans Oscar: Riddarh.-Utsk:t har i sitt förev:de Utlåt. afgifvit tvenne hemställanden, det första med afseende å förslagen om uppförande af byggnader å Riddarhusets gårdstomt och det andra med afseende å gårdsplanens inhägnande och planerande m. m. Denna fördelning synes mig olämplig, enär båda frågorna torde vara beroende af hvarandra. Jag får derföre hemställa, att R. o. Ad. behagade besluta, att båda punkterna må samtidigt föredragas.

Sedan R. o. Ad., uppå gjord propos., härtill lemnat bifall, samt Utsk:ts båda hemställanden blifvit uppläste, anmälte sig och yttrade

Frih. Bennet, Carl: Då jag åt förev:de fråga under en lång följd af år specielt egnat min uppmärksamhet, har jag ansett mig böra begära ordet, för att i min mån söka motverka det vådliga beslut, hvari Riddarh.-Utsk:t tillstyrkt R. o. Ad. att stadna. Jag måste dock anhålla om ursäkt för föredragets brister, enär jag icke är van att yttra mig offentligen.

Det är en känd sats, att »det hus, som skall byggas efter hvar mans rå', der kommer aldrig tak uppå.» Förslag till ordnande af Riddarhusets gårdsplan hafva visserligen icke saknats, men Utsk:t har funnit lämpligt att söka komma ifrån hela frågan genom att föreslå ett totalt nedrifvande af de på gårdsplanen befintliga byggnader och dessas ersättande, icke med nya sådana, utan med en parkanläggning. Detta förslag må nu anses ganska förmånligt för Stockholms stad, som derigenom beredes tillfälle att för snart sagdt ingenting tillhandla sig en för staden sannolikt behöflig del af Riddarhusets tomt, men så mycket mindre fördelaktigt är det för Riddarhuset, hvars kassa derigenom tillskyndas en förlust af kanske 100,000 rdr.

Riddarh.-Direktionen har efter moget beprövande afgifvit ett utlåtande, deri Direktionen förklarat sig gilla den af Slottsarkitekten Söderlund uppgjorda byggnadsplan. Denna plan erbjuder, bland annat, fördelarne deraf, att lämplig bostad beredes åt Riddarh.-vaktmästaren och att eldstaden fortfarande icke behöfver inrymmas i sjelfva Riddarhuset. Dessutom skulle en betydlig hyresinkomst kunna påräknas, och för min del har jag trott, att, derest i en framtid Ridarhusets tillgångar medgåfve att icke upptaga denna inkomst, bostadslägenheterna skulle kunna användas såsom ett slags stipendier åt behöfvande adliga ynglingar.

Nu har Utsk:t velat stryka bort detta, och i stället framlagt ett förslag, enligt hvilket värmeapparaten skulle inflyttas i Riddarhusets källare, der också vedförrådet och hushållskällare skulle inrymmas, hvarjemte Utsk:t velat förstöra den vackra klubblokalen, för att i dess s. k. inre rum bereda bostad åt Riddarh.-vaktmästaren. Det fattades bara, att Utsk:t föreslagit, att de der för närv:de befintliga Landtmarskalksporträtterna skulle säljas eller på annat sätt förskingras!

Utsk:ts förslag torde i och för sig vara så beskaffadt, att det icke bör kunna af R. o. Ad. antagas, men härtill kommer, att genom eldstadens förläggande inom Riddarhuset eldfara lätteligen kan uppkomma, helst vester om förstugan icke finnes någon brandbotten. Dessutom blefve det ganska tungt, om en skorsten, såsom nödigt vore, skulle uppföras.

Gerna såge jag, om det af Direktionen antagna förslaget bifölles; men framför allt önskar jag att Utsk:ts

förev:de förslag måtte af R. o. Ad. afslås, och jag ber att få lägga R. o. Ad. på hjertat, att aldrig lemna sitt samtycke till förstörande af klubblokalen, endast för att der bereda bostad åt vaktmästaren.

Frih. Alstömer, Oscar: I likhet med den föreg:de värde talaren, anser äfven jag, att ett bifall till Utsk:ts förevarande förslag skulle medföra stora olägenheter och bland andra den, att den nuvarande vackra klubblokalen komme att förstöras. Jag kan derföre icke tillstyrka bifall till detta förslag.

I afseende å tomtplatsens ordnande, afgaf Riddarh.-Utsk:t för några dagar sedan ett utlåtande, med anledning hvaraf R. o. Ad. förklarade sig icke vara hågad att för det närvarande afstå hela eller någon del at den norr om Riddarhuset belägna, R. o. Ad. tillhöriga tomt. Detta förklarande utgjorde emellertid endast ett svar på en från Stockkolms stads drätselnämnd inkommen förfrågan om R. o. Ad:s beredvillighet att efterskänka tomten eller en del deraf, och torde icke hindra R. o. Ad. att fatta ett beslut, som afsåge ett möjligt afträdande under vissa omständigheter af en del utaf tomten, derest fråga derom skulle uppstå innan R. o. Ad. sammanträdde till Adelsmöte. För att inhemta huru den ifrågasatta strandgatan utmed Mälaren skulle komma att gestalta sig, hafva åtskilliga af R. o. Ad:s ledamöter under de sednare dagarne tagit platsen i skärskådan, dervid man funnit, att cellfängelset och Rådhuset ligga i rät linie med hvarandra och att, om en strandgata skulle anläggas, denna borde komma att följa långs utmed nämnda byggnader och derefter fortsätta i rät linie till Riddarholmskanalen. För detta ändamål skulle erfordras, att från Riddarhusets tomt, som på denna sida utgör vid pass 95 qv:t-alnar, afskilja 40, så att återstoden skulle blifva 55. Nu bjuder försigtigheten, att R. o. Ad. icke gör något medgifvande att afstå någon del af sin tomt förr än Stockholms stad vidtagit sådana åtgärder i afseende å tomterna mellan s. k. Myntet och Riddarhusgränd att man kan finna, att planen med anläggandet af en strandgata kommer till utförande, och jag har derföre trott, att om staden före nästa adelsmöte skulle borttaga de vanprydande byggnaderna nedanför Riddarhuset, borde R. o. Ad. å sin sida medgifva, att den nödiga delen af Riddarhusets tomt skulle kunna emot ersättning och under vissa vilkor få af staden öfvertagas.

I sådant afseende har jag tagit mig friheten uppsätta ett förslag till beslut, som jag får underställa R. o. Ad:ns pröfning, och hvilket förslag jag gerna skall modifiera i enlighet med de inkast, som kunna komma att deremot göras och finnas skäliga. Jag får således hemställa, att

R. o. Ad., som redan förklarat sig icke vara hågad att Riddarhusets tomt eller någon del deraf för närvarande afstå, måtte besluta, att, derest Stockholms stad, för anläggandet af en strandgata utmed stadens Cellfängelse och Rådhus, innan R. o. Ad. till Adelsmöte sammanträder, borttager de nedanför Rådhuset uppförda vanprydliga byggnader, Riddarhus-Direktionen må ega att så stor del af Riddarhusets tomt jemte derå varande byggnader, som erfordras för framdragande af en sådan gata i rät linie med Cellfängelset och Rådhuset till Riddarholmskanalen, till Stockholms stad upplåta emot den ersättning i kapital eller viss årlig afgift, som skäligen kan betingas, och under förbehåll att den del af tomten, som afstås, genast afrödjes och icke någonsin får till annat ändamål än gata användas, samt att, i händelse en så beskaffad upplåtelse kommer att ske, eller någon del af tomten och byggnaderna kommer att exproprieras, de å Riddarhusets gårdsplan qvarblifvande byggnader må, till de delar desamma genom borttagande af de öfriga byggnaderna skadas, så till vida genom Riddarh.-Direkt:ns försorg iståndsättas, att de för nu afsedda ändamål kunna begagnas, intilldess R. o. Ad. blifver i tillfälle att besluta om platsens ordnande för framtiden.

Frih. Leuhusen: Orsaken, hvarföre jag, såsom min reservation utvisar, icke kunnat biträda Utsk:ts beslut, är förnämligast den, att genom antagande af Utsk:ts förslag R. o. Ad:ns å nedre botten belägna klubblokal skulle komma att förstöras. R. o. Ad:ns tillvaro såsom ett politiskt Stånd upphör inom kort, och det synes mig derföre, att vi åt efterverldens minne böra öfverlemna detta hus i ett oförändradt skick. I klubbvåningen förvaras porträtterna af de män, som under en lång följd af år ledt R. o. Ad:ns öfverläggningar och beslut. Dessa porträtter äro der ordnade i historisk följd och kunna i ett sammanhang betraktas. Mig synes då, att det skulle vara R. o. Ad. föga värdigt att skingra denna lysande samling och tvinga betraktaren att uppsöka den på skiljda ställen.

Vidare ville jag emot Utsk:ts förslag anmärka, att det icke rätt väl låter sig utföra. Det torde vara R. o. Ad. bekant, att nedgången till det brandfria hvalf, hvari kassahandlingarne förvaras, är belägen mellan klubbrummen och den längre in befintliga lokalen. Om nu den af Utsk:t föreslagna förändring vidtoges, skulle ingången till kassahvalfvet leda genom vaktmästarens bostad, och då skulle Direktionen, för att komma till hvalfvet, nödgas taga vägen genom nämnde bostad. Detta synes mig icke lämpligt, och dessutom torde den tilltänkta vaktmästarebostaden blifva väl trång.

Efter att i korthet hafva angifvit de skäl, som förhindra mig att biträda Utsk:ts förslag, ber jag få nämna några ord om de olika förslagen till gårdstomtens bebyggande.

I sådant afseende har Intendenten Scholander framställt tvenne alternativer, deraf det ena afser uppförandet af tvenne flyglar, beräknade att kosta något öfver 220,000 rdr, i sammanhang hvarmed Professor Haverman framställt ett något afvikande projekt, slutande sig å en kostnadssumma af 250,000 rdr. Emot dessa förslag vill jag anmärka, att de dels icke torde motsvara skönhetssinnets fordringar, enär de skulle komma att bortskymma en stor del af Riddarhusets norra façad, och dels äro olämpliga i så måtto, att det icke torde vara R. o. Ad. värdigt att för förtjenstens skull uppföra så stora byggnader.

Direktionen har förordat ett af Slottsarkitekten Söderlund uppgjordt förslag, enligt hvilket i hvardera af de två gårdshörnen skulle uppföras en paviljon, hvilken genom låga uthusbyggnader skulle förenas med Riddarhuset. Icke heller detta förslag har jag kunnat biträda, ty de ifrågasatta uthusbyggnaderna torde komma att stöta skönhetssinnet och bortskymma den föreslagna vackra gårdsplanen; och den inkomst, som enligt detta förslag skulle komma att tillskyndas Riddarhuset, kan icke komma att uppgå till mera än 4 proc. under lyckligaste förhållanden.

Jag har deremot biträdt Intendenten Scholanders andra förslag, som afser uppförandet af tvenne mindre paviljoner, gårdens planerande och anbringandet af ett jernstaket. Detta förslag anser jag, derest den i min reservation framstälda modifikation iakttages, bäst motsvara byggnadsstilen i Riddarhuset samt det syfte, som föresväfvat Riddarhusets Arkitekt De la Vallée, enligt hvad det vill synas af teckningen i Dahlbergs »Svecia antiqua et hodierna». Jag har dock ansett, att ett par modifikationer borde göras i berörda plan. Den ena vore den, att den stora stenportalen, som skulle komma att kosta en ganska betydlig summa, icke skulle behöfvas, då i stället jernstaketet skulle fortsättas mellan båda paviljonerna och midtelpartiet förses med en prydlig jernport med pelare. Härigenom torde utseendet blifva lika godt, men kostnaden minskas med kanske 8 à 10,000 rdr. Den andra modifikationen skulle bestå deri, att då de föreslagna paviljonerna ansetts allt för låga i förhållande till Riddarhuset, borde fotmuren något höjas. I dessa soubassementer skulle vedförrådet kunna inrymmas, och utrymmet i paviljonerne kunde sål. helt och hållet användas till bostadslägenheter, deraf följaktligen en förökad inkomst kunde vara att påräkna. Då jag emellertid icke är byggmästare ex professo, har jag icke kunnat framlägga ett

noga detaljeradt förslag, och det torde derföre vara nödigt att åt Direktionen öfverlemna att bestämma de förändringar, som böra komma i fråga. Likaledes torde vara nödigt att åt Direktionen uppdraga att, derest byggandet beslutes, anskaffa medel, och jag har i sådant afseende uppgjort ett förslag, som jag tager mig friheten framställa i sammanhang med mitt yrkande i afseende å gårdsplanens ordnande. Jag får derföre hos Hr Gr. o. Landtm. anhålla om propos. derå, att R. o. Ad. måtte besluta, att Riddarhusgården, sedan alla derå nu uppförda byggnader blifvit borttagna, bör omslutas med ett på granit-sockel uppfördt jernstaket, afjemnas, grusas och planteras;

att två paviljoner, sådana de blifvit af Intendenten Scholander föreslagna, dock med höjda fotmurar, uppföras i gårdstomtens nordvestra och nordöstra hörn;

att staketet bör förses midt på norra fronten med en prydlig jernport med jernpelare samt på östra och vestra sidorna med grindar;

att värmeapparaten bör flyttas ned i källaren under Riddarhuset;

att åt Riddarh.-Direktionen lemnas rättighet dels att vid utförandet af byggnaderna och i öfrigt göra de detaljförändringar, som må finnas nödiga, dels ock vidtaga sådan inredning af paviljonerna, att de på en gång uppfylla det med dem afsedda ändamål att inrymma bostad för Riddarhusets vaktmästare samt erforderliga uthuslägenheter, och tillika lemna den möjligen största inkomst;

samt slutligen att åt Direktionen uppdrages, att R. o. Ad:ns beslut på lämpligaste sätt till verkställighet befordra;

äfvensom att, i afseende å medlen till bestridande af byggnadskostnaderne m. m., R. o. Ad. ville bemyndiga Riddarhus-Direktionen att för bestridande af de kostnader till gårdens ordnande och bebyggande, som ej af Riddarh.-underhållsfondens tillgångar kunna betäckas, upptaga lån från andra Riddarhusets fonder att, jemte sex proc. ränta derå, återgäldas i den mån förstnämnde fonds ställning sådant medgifver.

Hr v. Francken, Georg Wolfgang: Frih. Bennet har redan tydligt och klart visat, att Utsk:ts förslag är det sämsta af alla, hvarföre jag inskränker mig till att instämma med Frih. Bennet i yrkandet om afslag å nämnde förslag.

Det yrkande, som blifvit framställdt af Frih. Alströmer, öfverensstämmer hufvudsakligen med den åsigt, jag vid ett föregående tillfälle uttalat, och jag biträder derföre Frih. Alströmers yrkande.

Hr Edelsvärd, Adolf Wilhelm: Den förevarande byggnadsfrågan har varit synnerligen svår att få utredd. Många projekter hafva blifvit framställda och många viljor hafva sökt göra sig gällande, men man sväfvar ännu i fullkomlig ovisshet om hvad som bör göras. Under sådana omständigheter och då ingen plan blifvit framställd, med hvilken man kan vara fullkomligt belåten, anser jag klokast vara att icke uppföra något nytt hus. Deremot tror jag, att goda skäl förefinnas, att besluta borttagandet af de å gårdstomten nu befintliga vanprydande och förfallna husen.

Utsk:ts förslag afser icke att förstöra den nuvarande klubblokalen, utan meningen är endast att använda det s. k. inre klubbrummet till vaktmästarebostad i förening med de längre in belägna lokalerna. Någon eldfara af uppförandet af en eldstad torde icke kunna uppstå, om eldstaden anlägges på ett förståndigt sätt, och i allt fall kan faran icke blifva större än för den nuv:de värmeapparaten.

Med afseende å placeringen af de i det inre klubbrummet f. n. befintliga porträtterna, vill jag endast anmärka, att dessa torde få en mycket lämpligare plats i Riddarh.-Direktionens sessionssal, der Gustaf Wasas byst redan befinner sig.

Jag anhåller att få understödja Utsk:ts förslag.

Gr. Oxenstjerna, Axel: Den öfverdrift, hvarmed den förste värde talaren yttrade sig, torde berättiga mig att icke punkt för punkt söka vederlägga honom, utan att allenast hålla mig vid några särskilda mom. i hans anförande.

Hvad först beträffar påståendet, att staden skulle få köpa tomten för ingenting, måste jag bekänna, att jag icke kan fatta huru man kan komma till ett sådant resultat, ty vid expropriation skall inlösen ske efter mätismanna ordom, och jag har uträknat, att om endast några smala remsor af tomten, neml. 3 alnar i bredd utmed gatan och kanalen samt 7 alnar långs utmed den tillämnade kajen, skulle exproprieras efter 10 rdr pr qvadratfot, hvilket icke kan anses vara ett högt pris, skulle derför erhållas en summa af 31,000 rdr, d. v. s. mera än som skulle erfordras för utförandet af Utsk:ts förslag.

Utsk:t har blifvit hårdt klandradt för sitt förslag att inreda det s. k. inre klubbrummet till vaktmästarebostad. Jag kan verkligen icke förstå, hvarifrån den stora förkärleken till det inre klubbrummet, eller, såsom det lika gerna kunde kallas, restaurationslokalen, kommit, ty mig vill det synas som om detta rum vore en ovärdig plats

för

för Hrr Landtmarskalkars porträtter, hvilka med mycket mera skäl borde placeras i Riddarh.-Direkt:ns sessionssal i sällskap med Gustaf Wasas byst än i restaurationslokalen, der det ganska lätt kan hända, att restaurationsmamsellen med sin armbåge stöter hål på Gr. Hamiltons eller Frih. Gyllenhaals porträtter.

Om Utsk:ts förslag bifölles, komme dörren emellan de båda klubbrummen att igenmuras, hvarigenom plats i det stora klubbrummet bereddes för ytterligare ett porträtt, neml. Landtmarskalken Gr. Brahes, och på så sätt skulle porträtterna af alla Landtmarskalkarne före 1809 komma att inneslutas i klubbrummet och de efter 1809 i Direktionens sessionssal, hvilket, i min tanke, vore en särdeles lycklig fördelning.

Den förste värde talaren antydde såsom en framtidsönskan, att hyran af den utaf Direktionen förordade stora byggnaden skulle, när Riddarhusets tillgångar det medgåfvo, anslås till stipendier åt fattiga adliga ynglingar. Mig synes emellertid, att det vore tjenligare att icke bygga så dyrt och i stället anslå kapitationsafgiften till det antydda ändamålet.

Hr Edelsvärd har redan besvarat den tekniska delen af frågan, och i likhet med honom tror jag, att man utan svårighet kan inlägga en kakelugnspipa.

Frih. Alströmers förslag afser anläggandet af en rak strandgata förbi Cellfängelset och Rådhuset. Jag kan dock icke inse nödvändigheten af att strandgatan lägges i rak linie, ty då strömmen kröker, torde naturligast vara att gatan någorlunda följer dess bugter, helst ett annat förfarande skulle ådraga staden en utgift af kanske 130,000 rdr i och för inlösen af den del af Riddarhusets tomt, som skulle er ordras, om gatan blefve förlagd i rät linie.

Jag måste dessutom ogilla den del af Frih. Alströmers förslag, enligt hvilket de nuvarande vanprydande husen skulle delvis qvarstå och repareras. Jag tror, att de stått länge nog, till föga heder för Ståndet. Riddarh.-Direktionen har i sin berättelse påpekat, att de nödiga reparationerna skulle uppgå till högst betydliga belopp och mig synes då, att man icke bör uppoffra dessa medel i och för några hus, om hvilka man med bestämdhet kan förutsäga, att de inom kort måste rifvas ned.

På det högsta uppmanar jag R. o. Ad. att fatta ett hastigt beslut i denna fråga, ty det är en skam för R. o. Ad. att dessa ruckel fått qvarstå, och då staden på sednare tider blifvit mycket förskönad och jernvägen snart kommer att passera förbi Riddarhusets tomt, bör icke R. o. Ad. tillåta, att anblicken störes af dessa vanprydande hus.

Frih. Leuhusen har ansett olämpligt, att vaktmästaren ulle hafva sin bostad utanför det brandfria kassahvalfvet.

Mig vill det deremot synas vara en fördel, emedan inbrottsstöld derigenom försvåras, då vaktmästaren och hans folk kan tjena till skydd.

Man har sagt, att Utsk:ts förslag vore af alla det sämsta. Ja, detta är en smaksak; men åtminstone i ekonomiskt hänseende är det icke det sämsta, ty det är det billigaste, och hela den erforderliga kostnaden kan fyllas derigenom att staden exproprierar några smala remsor af tomten.

Frih. Leuhusens förslag skulle, efter beräkning af 6 proc., årligen kosta 1,800 rdr mera än Utsk:ts förslag, och detta vore, i min tanke, att köpa dessa grindstugor för allt för högt pris.

Jag vill icke längre upptaga R. o. Ad:ns tid, utan slutar med anhållan om bifall till Utsk:ts förslag.

Hr Trolle, Carl Axel: I likhet med flere af de föregående talarne anser jag, att Utsk:ts förslag icke bör af R. o. Ad. bifallas. Jag tror lika med Frih. Alströmer, att R. o. Ad. denna gång icke bör åtskiljas, utan att hafva gifvit Riddarh.-Direkt:n ett bemyndigande, som sätter den i tillfälle att på ändamålsenligt sätt ordna Riddarhusgården. I anledning deraf ber jag att få instämma uti första afdelningen af Frih. Alströmers förslag, neml. att Direktionen skulle ega att med stadens myndigheter öfverenskomma om upplåtelse och ordnande af gårdsplanen. Deremot torde det ej vara skäl att nedlägga några kostnader på de för närvarande der befintliga hus, enär de enligt min tanke ej äro deraf förtjente. Likaledes tror jag det ej vara skäl, att R. o. Ad. befattar sig med att gifva så detaljerade föreskrifter, som åtskillige talare föreslagit, utan torde det vara lämpligare att, med fullt förtroende till Riddarh.-Direkt:n, åt densamma uppdraga att i frågan besluta, såsom den bäst synes. Ett ytterligare stöd för denna åsigt hemtar jag deraf, att så väsendtligen olika förslag under diskussionen blifvit framställde, hvaraf synes, att R. o. Ad. svårligen torde kunna förena sig uti ett i sina detaljer fullt lämpligt beslut. I anledning häraf tager tager jag mig friheten att i sednare delen af Frih. Alströmers hemställan föreslå följande förändrade lydelse: — — samt att, i händelse en så beskaffad upplåtelse eller ock expropriation kommer att ega rum, Riddarh.-Direkt:n vore berättigad att ordna återstående gårdsplatsen antingen genom nybyggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af Direktionen understödda förslag, eller ock annorledes, dock så att sammanlagda kostnaderna icke må öfverstiga det kostnadsbelopp, Direktionen för nybyggnad beräknat.

Frih. Bennet: Efter hvad jag vill minnas, förordade jag uti mitt föregående anförande Riddarh.-Direkt:ns förslag till reglering af gårdstomten; men jag begärde icke Hr Gr:ns o. Landtm:ns propos. derå, emedan jag först ville komma i tillfälle att förnimma, huruvida något lämpligare förslag skulle framställas. Det af Frih. Alströmer uppgjorda förslag med det af Hr Trolle dertill gjorda tillägg finner jag ganska antagligt och instämmer deruti, under anhållan, att Hr Gr. o. Landtm. ville derå framställa propos.

Hr Edelsvärd har ansett, att hela den förev:de frågan sväfvade i ovisshet, enär man vore osäker, huru de föreslagna byggnaderna komme att se ut. Ja, man kan ej sträcka sitt omdöme längre, än ens fantasi tillåter; men när man sett ritningar och modeller, torde omdömet deraf kunna hafva tillräcklig ledning. Hr Edelsvärd har äfven förklarat sig gifva företrädet åt det förslag, enligt hvilket större, med Riddarhuset sammanhängande, flyglar skulle uppföras. Detta har verkligen varit ifrågasatt; men för min del tror jag det vara bäst, att inga flyglar uppföras, synnerligast emedan derigenom tvenne fönster å hvardera ändan af Riddarhuset skulle komma att borttagas och en stor del af utsigten att undanskymmas. Hvad beträffar anbringande af den af Utsk:t föreslagna eldstad, så har samme talare förklarat något hinder derför ej möta. Jag får då erinra, att uti denna del af huset för närvarande ej förefinnes någon eldstad, hvadan ej heller någon skorstenspipa finnes uti någondera muren anbragt. Som Hrr:ne veta, uppvärmes neml. detta rum medelst rör, hvilka upphettas från en på Riddarhusgården belägen värmeapparat.

Gr. Oxenstjerna har ansett klubbrummen, af hvilka det ena användes till restaurationslokal, vara en ytterst olämplig förvaringsplats för Landtmarskalksporträtterna. Jag får emellertid påminna derom, att det endast är tillfälligtvis det ena rummet är till restaurationslokal upplåtet, hvadan enligt min tanke deruti icke ligger någon anledning att afbryta den kronologiska följd, hvari nämnda porträtter nu äro ordnade.

Hr Leijonancker, Fredrik Wilhelm: Vid denna fråga måste man, enligt min tanke, fästa sig vid tvenne förhållanden, hvilka, ehuru de kanske kunna stå i strid med hvarandra, dock ej få förbises. Det ena är, att man måste söka tillgodose prydligheten så mycket som möjligt; det andra, att behörigt afseende måste fästas å kostnaderna. Jag tror, att alla de för ifrågav:de ändamål framlagde förslag, med undantag af det, som vill anlägga större, med hufvudbyggnaden sammanhängande, flyglar, äro antagliga hvad prydligheten angår, men deremot ej

i afseende å kostnaderna. Utsk:t synes ej hafva haft någon tanke på vår ekonomiska ställning, enär den i Betänk:t föreslagna anordning ej skulle komma att gifva den ringaste inkomst. Med de uti ett annat förslag omnämnda små paviljonerna är förhållandet ännu värre; de skulle neml. komma att föranleda dryga kostnader, utan att lemna någon deremot svarande inkomst. De föreslagna större paviljonerna, hvilka jag just ej tror skulle blifva prydligare än de små, erbjuda åter den fördel, att de komma att gifva en inkomst af emellan 4 och 5,000 rdr — ungefär den inkomst, Riddarhuset har af de på gårdsplanen för närvarande befintliga byggnader. Detta är den siffra, till hvilken jag skulle vilja komma, ty enligt min tanke tillåter icke R. o. Ad:ns ekonomiska ställning att afstå från en sådan summa. Riddarhuskassan har visserl. hittills gifvit öfverkott, men detta har varit synnerligen litet och skulle blifva fullkomligt otillräckligt, derest kapitationsafgiften indrogs. För min del önskar jag, att vi så mycket som möjligt försäkra vår ekonomiska ställning, på det vi ej, om till följd af en tillfällig opinion vid ett Adelsmöte kapitationsafgiften skulle aflysas, må blifva urståndsatte att sköta våra angelägenheter. Enligt min tro är planen om uppförande af de större paviljonerna ur ekonomisk synpunkt den bästa, enär dessa paviljoner komma att lemna en icke obetydlig revenu. Jag har derför inom Direktionen förordat detta förslag, och jag står ännu fast vid denna min åsigt, ehuru jag ej vill framställa bestämdt yrkande derå. Men på det ifrigaste motsätter jag mig bifall till Utsk:ts förslag, enär det enligt min tro är ruinerande. Om neml. de nu befintliga husen, hvilka afkasta temligen betydligt, borttoges, hvarifrån skulle man sedermera få in motsvarande inkomst? Om de åter finge stå qvar ännu någon tid, komme de sannolikt snart att exproprieras, och derigenom tror jag skulle erhållas ett kapital, hvars ränta motsvarade det belopp, byggnaderna för närvarande afkasta. Hvad beträffar Utsk:ts förslag att inreda ett af klubbrummen till vaktmästarebostad, så anser jag, i likhet med Frih. Leuhusen, att det vore högst olämpligt att förstöra nämnda rum. För den händelse inrymmande af bostad åt vaktmästaren i sjelfva hufvudbyggnaden verkligen är af nöden, så tror jag det lämpligare kunna ske uti de rum, som för närvarande användas af R. o. Ad:ns Sekreterare och öfriga kansli, enär nämnda rum hädanefter torde kunna undvaras.

I afseende å Frih. Alströmers förslag ber jag att få nämna, att jag ej anser det vara skäl, att R. o. Ad. tager initiativet till att afstå den för en blifvande strandgata möjligen behöfliga delen af gårdsplanen. Vid det förhållande, att denna strandgata måste anläggas i krökningar,

kan det nemligen lätt hända, att någon del af tomten ej blir för densamma behöflig; och ur denna synpunkt anser jag, att man bör låta staden taga första steget i ifrågav:de hänseende. Hvad slutligen angår förslaget att hela frågan skulle öfverlemnas till Riddarh.-Direkt:ns afgörande, så anser jag, i motsats härtill, att R. o. Ad. sjelf bör fatta ett definitivt beslut. Om afgörandet öfverlemnades åt Direktionen, skulle det nemligen kunna hända, att R. o. Ad. inleddes uti ett företag, hvarifrån det, derest kapitationsafgiften upphörde, vore svårt att reda sig annorlunda än genom tillgripande af utomordentliga medel, t. ex. subskription.

Af nu anförda skäl yrkar jag afslag å Utsk:ts hemställan och förenar mig i hufvudsaklig del uti det förslag, som blifvit af Hr Trolle framstäldt.

Hr v. Kræmer, Anders Robert: I början af sitt Utlåt. har Utsk:t så klart framhållit olämpligheten af att nu fatta ett bestämdt beslut i frågan, att jag ej kan annat än deruti instämma. Utsk:t framställer det ovissa öde, som för närvarande sväfvar öfver den del af tomten, som är närmast strömmen, i anseende dertill att en strandgata skall der framdragas, och att man i följd deraf ej kan veta, huru stor del af tomten kommer att återstå, sedan expropriation är verkställd; och på grund häraf kommer Utsk:t till det enligt min tanke fullkomligt riktiga resultat, att något bebyggande af gårdsplanen ej bör ifrågakomma. Men det förvånar mig högeligen, att Utsk:t, efter ett så riktigt raisonnement i Utlåt:ts första del, gjort en deremot stridande hemställan uti den sista. Utsk:t tillstyrker neml., att gårdsplanen skall afrödjas och planeras samt inhägnas genom ett på granitsockel upprest jernstaket, detta sednare approximativt beräknadt till en kostnad af 22,500 rdr. Mig vill det synas, att då man icke kan uppföra några byggnader, emedan man icke vet, huru mycket af platsen kommer att efter expropriationen återstå, är det ej skäl att nedlägga en så betydlig kostnad på inhägnaden af denna plats, om hvars framtid man är så oviss. Enligt min tanke hade Utsk:t bort stadna med det tillstyrkande, att platsen skulle afrödjas och planeras, samt öfverlemna frågan om inhägnaden till ett kommande Adelsmötes beslut.

Jag delar den siste talarens betänkligheter i afseende å den ekonomiska sidan af den föreslagna åtgärden. Det är neml. icke en ringa sak, att på en gång och utan ersättning afstå en inkomst af omkr. 5000 rdr. Enligt min tanke är således det bästa att helt enkelt afslå Utsk:ts förslag. Jag är öfvertygad, att det blifvande Adelsmötet ej skall blifva så öfverhopadt med göromål, att man icke med trygghet kan öfverlemna frågan till dess afgörande.

Ett sådant uppskof synes äfven påkalladt af den ovisshet, hvari man för närvarande sväfvar i afseende å gårdsplanen. Då nu denna ovisshet ej förrän i en framtid kan häfvas, synes det äfven vara skäl att vänta med besluts fattande i förevarande fråga. Beträffande Utsk:ts förslag om klubbrummens apterande till bostad åt vaktmästaren, så är det åtminstone för mig motbjudande att tänka, att nämnda lokal skall styckas. Mig synes bäst vara, att densamma får förblifva i oförändradt skick, på det Landtmarskalksporträtterna må få bibehålla den kronologiska följd, hvari de för närvarande äro ordnade.

Hvad angår Frih. Alströmers förslag, så skulle jag icke hafva någonting deremot, såvida man icke derigenom bunde sig allt för mycket. Man säger, att enär den omnämnda strandgatan kommer att dragas i rak linie, så nödgas man i alla händelser afstå en del af tomten. Jag vill emellertid erinra derom, att först och främst det ännu icke är afgjordt, att någon strandgata skall anläggas, och vidare att det i följd deraf omöjligen kan vara bestämdt, att den skall dragas i rak linie.

Hur jag än ser saken, finner jag den vara så oviss, att det är allt skäl att åt framtiden öfverlemna dess afgörande. Jag får således anhålla om rent afslag å Utsk:ts hemställan.

Frih. Cederström, Rudolf: Då jag vid många föregående tillfällen lifligt nitälskat derför, att de vanprydande byggnader, som på Riddarhusets gårdsplan för närvarande finnas, måtte borttagas, och gården på ett lämpligt sätt ordnas, är det med ledsnad jag vid detta tillfälle finner mig förhindrad att biträda det af Utsk:t i sådan syftning afgifna förslag. De invändningar, som deremot blifvit af flere talare sakrikt framställde, anser jag icke kunna bestridas. De äro hemtade dels från ekonomisk synpunkt och dels från svårigheten att sätta förslaget i verket, utan att allt för mycket rubba klubbrummen. Jag har mycket tvekat, huruvida jag skulle deltaga i denna diskussion, emedan det tillkommer Riddarh.-Direkt:n att verkställa R. o. Ad:ns beslut i frågan; och då Direktionen såsom en persona moralis afgifvit sitt förslag, anser jag det ej fullt lämpligt, att någon af dess ledamöter framkommer med något deremot stridande. Men den meningsskiljaktighet, som i afseende å denna angelägenhet gifvit sig tillkänna, torde förklara mitt uppträdande vid detta tillfälle.

Jag finner mig dervid först och främst föranlåten att anhålla om afslag å Utsk:ts hemställan. I öfrigt hafva tvenne förslag blifvit väckta, det ena af Frih. Alströmer och det andra af Frih. Leuhusen. Det förstnämnda af

dessa förslag närmar sig ganska mycket de åsigter, jag inom Direktionen förfäktade, vid det tillfälle då Direktionen egde att afgifva utlåtande i anledning af Stadsfullmäktiges hemställan om afstående af en del af Riddarhusgården. Nämnda hemställan blef af R. o. Ad. underkänd. Nu har Frih. Alströmer framkommit med ett förslag i något när enahanda syftning, hvilket dock ej torde vara så stridande emot R. o. Ad:ns berörda beslut, att icke Hr Gr. o. Landtm. kan derå framställa propos. Emellertid lemnar det saken i ovisshet, och allra minst kan jag godkänna det med det amendement, Hr Trolle föreslagit. Det är visserligen mycket förtroendefullt emot Direktionen, och den bör derföre vara mycket tacksam; men vi böra ihågkomma, att Direktionen i frågan är delad i tre särskildta fraktioner, och att majoritet åt Direktionens beslut vanns endast genom Ordförandens votum. Häraf torde framgå olämpligheten af att öfverlemna frågan till Direktionens afgörande; ty majoritet är inom den, i denna sak, byggd på splittring i åsigter hos ⅔:delar af antalet.

Under sådane omständigheter, och då jag lifligt önskar att åtgärder måtte vidtagas till ordnande och prydande af gårdsplanen, samt Frih. Leuhusens förslag står närmast den åsigt, Direktionen hyllat, får jag till detta förslag ansluta mig. För den händelse R. o. Ad. ej skulle vilja bifalla detta förslag, torde enkelt afslag å Utsk:ts hemställan vara det lämpligaste; åtminstone af de hittills nu afgifne, särskilda hemställanden.

Hr Ramsay, Anders Henrik: Jag är i hufvudsaklig del förekommen af Hr v. Kræmer. Det är bekant, att sammanbindningsbanan kommer att framgå på vestra sidan om Riddarhusgården; på dess östra sida torde sannolikt en bro komma att anläggas öfver Mälaren till Tegelbacken, och, enligt hvad vi hört uppgifvas, lärer det vara ifrågasatt att framdraga en strandgata utefter Mälarens södra strand. Man finner således, att åtskilliga förslag äro uppgjorda med afseende å ordnande af de platser, som omgifva Riddarhusgården. Förr än detta ordnande försiggått, torde det vara svårt för R. o. Ad. att bestämma, huru gårdstomten lämpligast bör regleras och användas.

Hvad den ekonomiska sidan af saken beträffar, så ber jag att få erinra derom, att för R. o. Ad. ännu återstår en skuld af 10,000 rdr i anledning af den sista stora reparation, som öfvergick detta hus. För ränta och amortering af denna skuld äfvensom för gårdsplanens ordnande är kapitationsafgiften beräknad. Nu är det emellertid ovisst, till hvad belopp nämnda afgift kan komma att utgå, och torde detta vara ett skäl att låta anstå med alla

förslag till gårdens ordnande, till dess sig visat, huru stora tillgångar dertill äro att påräkna. För min del finner jag det således svårt, att för närv:de ingå i pröfning af frågan; och anser jag den derför böra hvila till näst sammanträdande Adelsmöte. För den händelse Stockholms stad dessförinnan skulle vidtaga några arbeten i närheten af Riddarhuset, hvilka göra nödigt, att staden förvärfvar någon del af tomten, så eger staden en sådan rättighet, äfven om R. o. Ad. nu ej skulle fatta något särskildt beslut derom, enär expropriation af större eller mindre del alltid kan ega rum. Om emedlertid sådan expropriation skulle ifrågakomma före nästa Adelsmöte, och således någon del af tomten komme att frånhändas R. o. Ad., så är det nödvändigt, att några åtgärder vidtagas för den återstående platsens ordnande. På grund häraf får jag således anhålla om propos. derå, att R. o. Ad., med afslag å Utsk:ts förslag, måtte besluta, att med afgörande af nu förev:de fråga måtte få anstå till ett kommande Adelsmöte; men att, derest dessförinnan, till följd af expropriation från Stockholms stads sida, större eller mindre del af den ifrågav:de tomten skulle frångå, Riddarh.-Direktionen må ega rätt att vidtaga de åtgärder, som i anledning deraf kunna erfordras.

Frih. Alströmer: Man har emot mitt förslag anmärkt, att R. o. Ad. ej annorlunda än emot full ersättning bör afstå sina byggnader. Jag får då erinra, att mitt förslag ej innefattar något sådant, utan tvertom att R. o. Ad. bör erhålla full ersättning. Man har vidare anmärkt, att R. o. Ad. ej bör taga intiativet till afstående af större eller mindre del af sin tomt. Något sådant har ej heller blifvit af mig ifrågasatt, utan mitt förslag åsyftar, att initiativet skulle tagas af staden. Genom ett bifall till detta förslag skulle ett omdöme från R. o. Ad:ns sida uttalas derom, huru en reglering i förevarande hänseende lämpligast bör ske, och jag tror, att, då fråga är om försköning af staden och ett ordnadt tillvägagående dervid, det är R. o. Ad. värdigt att uttala sin åsigt, och detta sker, för den händelse R. o. Ad. för afträdande af en del af tomten framställer sådane vilkor, att staden ej kan dermed förfara huru den behagar.

Man har ansett, att åt Riddarh.-Direktionen borde öfverlemnas att på den del af tomten, som kan efter en expropriation återstå, uppföra några passande paviljonger, och Hr Trolle har i sådant hänseende uppgjort ett amendement till mitt förslag. För den händelse R. o. Ad. skulle derom sig förena, vill jag afstå från mitt förslag i denna del och förena mig med Hr Trolle. Jag vill endast tillägga, att om R. o. Ad. fattade sitt beslut i öfver-

ensstämmelse med mitt förslag, så skulle derigenom den stora fördel ernås, att icke blott stadens innevånare, utan jemväl de resande, som besökte Stockholm, skulle säga, att det är stadens och icke R. o. Ad:ns fel, att platsen bakom dess palats har ett så vanprydande utseende.

Många ledamöter hördes nn ropa på propos.

Gr. Oxenstjerna: Det löfte, den siste talaren uti slutet af sitt anförande uttalat, skulle visserligen vara mycket lockande, för den händelse allmänheten vore rättvis, men vi se tyvärr vanligen, att så ej är fallet, och att ofta helt oriktiga motiver anföras för personers handlingar. Jag tror derföre, att om byggnaderna fortfarande få qvarstå, skjutes hela skulden på R. o. Ad ; och torde häruti ligga ett tillräckligt skäl att söka få dem bort så snart som möjligt. Hr von Kræmer har funnit början af Utsk:ts Betänk. vara stridande mot dess slut, samt att deraf, att vi ådagalagt, att några byggnader ej borde på platsen anläggas, följde, att ej heller något annat borde der uppföras. Utsk:t ansåg emedlertid, att platsen ej kunde eller borde lemnas fullkomligt öppen, och detta var anledningen till Utsk:ts hemställan i denna del. Samme talare har äfven klandrat, att det föreslagna staketet med fot af granit skulle komma att kosta 22,500 rdr, samt antydt, att som en del deraf skulle till följd af skeende expropriation borttagas, så vore den derför utlagda summa bortkastad. Jag tror dock ej, att så behöfver blifva förhållandet. Om neml. expropriation af en del af platsen kommer att ega rum, så blir enda följden deraf, att den derpå varande delen af stakeket måste flyttas något längre in än tillförne.

För min del kan jag ej tro, att ett blifvande Adelsmöte, till följd deraf att det är fritt från andra göromål, skall komma till ett bättre resultat i denna fråga, än det hittills varit för R. o. Ad. möjligt. Just med anledning deraf att Adelsmötet ej kommer att hafva mycket annat att göra, komma enligt min tro så många olika förslag att uppgöras, att resultatet sannolikt blir lika litet tillfredsställande som nu. Jag yrkar således fortfarande bifall till Utsk:ts förslag. Det låter modifiera sig efter förhållandena, och genom ett bifall till detsamma ådagalägger R. o. Ad. sin afsigt att vidtaga åtgärder till ordnande af den plan, som omgifver dess palats.

Ropen på propos. förnyades.

Hr von Francken: Då Frih. Alströmer, med hvilken jag förenat mig, så till vida ändrat sitt förslag, att

han instämt uti Hr Trolles amendement, så får jag äfven i detta hänseende förena mig med honom.

Man har talat om den skam, som skulle komma att vidlåda R. o. Ad., för den händelse ifrågav:de byggnader finge ännu någon tid qvarstå. Enligt min tanke drabbar dock denna skam i första hand dem, som hafva med nämnda byggnader att göra och som ställt så till, att förev:de förslag till afgörande förekommer först 6 dagar före riksdagens slut. Hvad beträffar mitt yttrande, att Utsk:ts förslag vore det sämsta af dem, som för ifrågav:de ändamål blifvit afgifne, så får jag förklara, att jag vidhåller denna min åsigt.

Hr Ramsay: Jag ber endast att i korthet få nämna några ord i anledning af hvad Gr. Oxenstjerna och Hr von Francken sednast anfört.

I motsats mot Gr. Oxenstjerna tror jag, att man med fullt förtroende kan öfverlemna denna angelägenhet till ett blifvande Adelsmöte. Detta möte kommer troligen ej att blifva upptaget af flere göromål, än att det temligen uteslutande kan egna sig åt denna fråga och till och med nedsätta ett särskildt Utsk. för dess behandling. Hvad angår den förespeglade skammen, som skulle komma att drabba R. o. Ad., för den händelse ifrågv:de byggnader ännu någon tid finge qvarstå, så tror jag, att man med lugn kan bära den. Jag och flere med mig hafva framställt våra åsigter i afseende å lämpligaste sättet att få platsen ordnad och prydd; men i sista stund hafva yppat sig så många svårigheter, att det nu är för R. o. Ad. hardt när omöjligt att fatta något definitivt beslut; och dessa svårigheter skulle hafva omöjliggjort antagande af något förslag, äfven om detta förslag blifvit framlagdt 6 dagar efter riksdagens början.

Jag yrkar fortfarande uppskof med frågan till ett kommande Adelsmöte.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad, förmälte Hr Gr. o. Landtm., att under densamma hade yrkats:

dels att Utsk:ts Utlåt. måtte bifallas;

dels af Hr Trolle, att R. o. Ad.,; med afslag å Utlåt:t, skulle besluta: att, derest Stockholms stad, för anläggande af en strandgata utmed stadens cellfängelse och rådhus, innan R. o. Ad. till Adelsmöte sammanträder, borttager de nedanför rådhuset uppförda vanprydliga byggnader, Riddarh.-Direktionen må ega att så stor del af Riddarhusets tomt jemte derå varande byggnader, som erfordras för framdragande af en sådan gata i rät linie med cellfängelset och rådhuset till Riddarholms-kanalen,

till Stockholms stad upplåta mot den ersättning i kapital eller viss årlig afgift, som skäligen kan betingas, och under förbehåll att den del af tomten, som afstås, genast afrödjes och icke någonsin får till annat ändamål än gata användas; samt att, i händelse en så beskaffad upplåtelse eller ock expropriation kommer att ega rum, Riddarh.-Direktionen må vara berättigad att ordna återstående gårdsplatsen antingen genom nybyggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af Direktionen understödda förslag, eller ock annorledes, dock så att sammanlagda kostnaderne icke må öfverstiga det belopp Direktionen för nybyggnad beräknat;

dels af Frih. Leuhusen, att R. o. Ad., med afslag å Utlåt:t, måtte besluta att Riddarhusgården, sedan alla derå nu uppförda byggnader blifvit borttagna, bör omslutas med ett på granit-sockel uppfördt jernstaket, afjemnas, grusas och planteras;

att två paviljonger, sådana de blifvit af Intendenten Scholander föreslagna, dock med höjda fotmurar, uppföras i gårdstomtens nordvestra och nordöstra hörn;

att staketet bör förses mitt på norra fronten med en prydlig jernport med jernpelare samt på östra och vestra sidorne med grindar;

att värme-apparaten bör flyttas ned i källaren under Riddarhuset;

att åt Riddarh.-Direktionen lemnas rättighet dels att vid utförandet af byggnaderne och i öfrigt göra de detaljförändringar, som må finnas nödiga, dels ock vidtaga sådan inredning af paviljongerne, att de på en gång uppfylla det med dem afsedda ändamål att inrymma bostad för Riddarhusets vaktmästare samt erforderliga uthuslägenheter, och tillika lemna den möjligen största inkomst;

samt slutligen att åt Direktionen uppdrages, att R. o. Ad:ns beslut på lämpligaste sätt till verkställighet befordra;

äfvensom att, i afseende å medel till bestridande af byggnadskostnaderne m. m., R. o. Ad. ville bemyndiga Riddarh.-Direktionen att för bestridande af de kostnader till gårdens ordnande och bebyggande, som ej af Riddarh.-underhålls-fondens tillgångar kunna betäckas, upptaga lån från andra Riddarhusets fonder att, jemte 6 procent ränta derå, återgäldas i den mån förstnämnde fonds ställning sådant medgifver;

dels af Hr Ramsay: att R. o. Ad., med afslag å Utsk:ts förslag, skulle låta afgörandet af frågan anstå till ett kommande Adelsmöte; dock att, derest derförinnan till följd af expropriation ifrån Stockholms stad större eller mindre del af tomten skulle Riddarhuset frångå,

Riddarh.-Direktionen må ega att vidtaga de åtgärder, som deraf kunna påkallas; och

dels slutligen afslag å Utlåt:t.

Härefter framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos på bifall till Utlåt:t, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera propos. på antagande af Hr Trolles förslag, då svaren utföllo med många nej blandade med ja, vidare propos. på antagande af Frih. Leuhusens förslag, hvilken propos. besvarades med många nej och åtskiljaga ja, ytterligare propos. på bifall till Hr Ramsays förslag, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, och slutligen propos. på afslag å Utlåt:t, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Sedan votering blifvit begärd, yttrade Hr Gr. och Landtm., att R. o. Ad. egde att bestämma kontrapropos:ns innehåll vid den blifvande voteringen; hvarefter Hr Gr. o. Landtm. först hemställde, huruvida R. o. Ad. till kontrapropos. antoge Hr Trolles förslag, hvartill svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera föreslog, att Hr Ramsays förslag skulle intagas i kontrapropos:n, då svaren utföllo med många ja jemte åtskillga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering om kontrapropos:ns innehåll begärdes; hvarefter och sedan Hr Gr. o. Landtm. hemställt att Hr Trolles förslag skulle utgöra nej-propos:n vid den nu begärda voteringen, samt, då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarat ja haft öfvervigten, en så lydande voteringspropos. uppsattes och justerades:

«Den som vill, att vid blifvande votering om afslag å Riddarh.-Utsk:ts fortsatta Utlåt. N:o 15, ang:de ordnandet af Riddarhusets gårdsplan, kontrapropos:n skall innefatta antagande af Hr Ramsays i frågan framställda förslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antager R. o. Ad. till kontrapropos. vid denna votering bifall till Hr Trolles förslag.»

Voteringen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 38.
Nej — 11.

Uppsattes och godkändes följ:de voteringspropos. i hufvudfrågan.

»Den som afslår Riddarh.-Utsk:ts fortsatta Utlåt. N:o 15, ang:de ordnandet af Riddarhusets gårdsplan, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antager R. o. Ad. Hr Ramsays i frågan afgifna förslag.»

Vid denna voterings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 14.
Nej — 29.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ¾4 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Söndagen den 17 Juni 1866.

Plenum kl. 2 e. m.

Justerades 3 prot.-utdrag för den 16 dennes.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets Mem:r:

N:o 139, med förslag till de sista afdelningarne af det nya reglementet för Riksg.-Kontoret;

N:o 140, med förslag till aflönings- och pensionsstater vid Riksg.-Kontoret samt expentansstat vid f. d. General-assistans-kontoret;

N:o 141, med förslag till en § i det nya reglementet för Riksg.-Kontoret;

N:o 142, ang:de en gratifikation åt Hr Stats-kommissarien O. F. af Sillén;

N:o 143, ang:de särskilda gratifikationer till åtskilliga af Stats-Utsk:ts tjenstemän;

N:o 144, ang:de den upprättade nya Riks-Staten; och

N:o 145, ang:de öfverlemnande till K. M:t af det nya reglementet för Riksg.-Kontoret;

äfvensom sammansatta Lag- samt Allm. Besv.- och Ekon.-Utsk:ts Mem. N:o 29, ang:de särskildt arfvode åt den person, hvilken i egenskap af Sekreterare biträdt sammansatta Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:t.

Hr Gr. o. Landtm. tillkännagaf, att, enligt hvad Riks-Ståndens Hrr Talmän blifvit meddeladt, riksdagens afslutande, som varit utsatt till den 21 dennes, blifvit uppskjutet till den 22.

Föredrogs Exped.-Utsk:ts den 16 dennes bordlagda Skrifvelse-förslag N:o 85, angående tullbevillningen.

Gr. Mörner, Carl Göran: Det af Exped.-Utsk:t uppgjorda förslag till R. St:rs underd. skrifvelse ang:de tullbevillningen börjar med en recit, som går tillbaka ända till R. St:rs framställning vid sista riksdagen och äfvenledes omnämner, huru K. M:t låtit till R. St:r aflemna kommitterades förslag till tulltaxa. Hela denna recit torde vara alldeles öfverflödig, och är dessutom i så måtto felaktig, att den säger, att K. M:t på grund af nämnde framställning låtit tillsätta den s. k. tullkomitén. Det är neml. R. o. Ad. väl bekant, att Chefen för Finans-Dep:t uttalat en helt annan åsigt, eller att det ingalunda var med godkännande af R. St:rs framställning, som ifrågav:de komité tillsattes, och vid sådant förhållande torde R. St:r icke i sin skrifvelse böra intaga något härom, för att icke derigenom uttrycka ett godkännande af denna åtgärd.

Den ifrågav:de skrifvelsen innehåller vidare en omständlig redogörelse för alla i nu gällande tulltaxa vidtagna förändringar. Om äfven det kan anses lämpligt att meddela en sådan redogörelse i de delar, der R. St:r antingen åsatt nya tullsatser eller höjt de hittills bestämda, finnes deremot intet skäl att upptaga motiver för de beslut, hvarigenom R. St:r fastställt tullnedsättningar. Dessutom förekommer i skrifvelsen åtskilliga uttryck, som äro ganska lämpliga, då ett Utsk. hemställer en fråga till R. St:rs bedömande, men som deremot synas mindre på sin plats i en skrifvelse, sådan som den ifrågav:de: så säges i fråga om restitution för utförsel af bomullsväfnader, att »R. St:r ansett restitutionen för den exporterade väfnaden böra jemkas», och beträffande väfnader af linne och jutegarn, att »restitutionen för nämnde väfnaders utförsel äfven synts böra bestämmas till respektive belopp.» Jag tror, att R. St:r fattat bestämda beslut i dessa frågor.

Då slutligen R. St:r beslutat, att någon skrifvelse till K. M:t icke skall afgå för att åtfölja tulltaxan, synes en så omständlig redogörelse för allt hvad, som i denna fråga förekommit, icke stå rätt väl tillsammans med det förut fattade beslut, om än slutmeningen lyder »hvilket allt R. St:r få i underdånighet anmäla». På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag, att det nu föredragna förslag till skrifvelse måtte till Exped.-Utsk:t återremitteras.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., blef Exped.-Utsk:ts ifrågav:de skrifvelse-förslag återremitteradt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 15 och 16 dennes bordlagda Mem. N:o 11, i anl. af

Riks-St:ns skiljaktiga beslut i fråga om föreslagen förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel.

Utsk:ts å sid. 2 gjorda inbjudning.

Gr. Liljencrants, Gustaf Fredrik: Då man från början tagit ett felaktigt steg derutinnan, att man låtit ett ärende, sådant som detta, behandlas af ett sammansatt Utsk., kommer man till ett så vidtunderligt resultat, som att i förstärkt Bevilln.-Utsk. skulle voteras om en fråga, som alldeles icke är af bevillnings natur. Alla frågor ang:de våra kommunallagar hafva hittills alltid handlagts af Ekon.-Utsk:t, och att nu göra dem till bevillningsfrågor, derföre att nämnde Utsk. i sin vishet behagat sammanträda med Bevilln.-Utsk:t, kan icke vara annat än origtigt. Det skulle dessutom vid detta tillfälle leda till den inkonseqvens, att man skulle i förstärkt Bevilln.-Utsk. söka genomdrifva en fråga, som efter grundlagens bud redan är förfallen. Två Stånd hafva nemligen stannat mot två, och då måste ett ekonomiärende vara förfallet. På denna grund yrkar jag afslag å Utsk:ts hemställan.

Frih. Cederström, Rudolf: Det sammansatta Utsk:t har icke underlåtit att åt detta ärende egna en synnerlig uppmärksamhet; och har dervid funnit, att då här är fråga om förändring af grunden för en beskattning, öfverlåten af R. St:r på landstingen, och då bevillningsärenden fordra alla fyra St:ns bifall, så synes detta ärende, der två Stånd stannat mot två, rätteligen böra blifva föremål för votering i förstärkt Bevilln.-Utsk. Att kommunallagarne i sin helhet vid stiftandet ansågos af ekonomisk natur, är ett prejudikat, som i detta fall icke kan ega någon afgörande betydelse, ty här är ur dem just den § till serskild behandling så till sägandes utbruten och företagen, som gör detta ärende till en bevillningsfråga. För min del kan jag icke finna annat än fullt skäligt att ärendet erhåller den behandling, dess inre beskaffenhet synes mig tydligen kräfva. I jemförelse med denna fordran, synes här mindre böra vara fråga om hvad som skett vid en föreg:de riksdag, ej heller om hvad som vid en blifvande riksdag kan komma att ske; utan här hafva vi endast att fästa oss vid hvad med fullgörande af gällande lag vid frågans nuv:de ståndpunkt iakttagas bör; och ur denna synpunkt hemställer jag om bifall till Utsk:ts nu föredragna förslag till voteringspropos.

Frih. af Ugglas, Gustaf: Jag är i denna fråga hufvudsakligen förekommen af Gr. Liljencrants, men anhåller

håller dock att i anledning af Frih. Cederströms yttrande få tillägga några ord. Hr Frih:n har yttrat, att frågans inre beskaffenhet ovilkorligen kräfver att den behandlas såsom bevillningsfråga. Det förefaller mig likväl som om R. St:r, då de vid föreg:de riksdagar handlagt likartade frågor, sjelfva bäst bort vara i tillfälle att bestämma, huru sådana frågor böra anses, och genomgår man då förhandlingarne ang:de kommunallagarne, så finner man, att R. St:r hittills aldrig ansett dylika frågor vara af bevillningsnatur. Hvad särskildt den 47:de §:n i landstingslagen beträffar, så visa förhandlingarne vid 1859—60 årens riksdag, att den ingalunda är att hänföra till bevillningsfrågor. Nämnda § var då föremål för långvariga och häftiga strider inom St:n. Slutligen stannade två Stånd mot två; propos. för votering inom förstärkt Ekon.-Utsk. var redan uppställd och godkänd, då Borgare-St:t, på grund af inbjudning, öfvergick på den åsigt, som två andra Stånd hyllat, och derigenom åstadkoms tre Stånds beslut i frågan. R. o. Ad. vidblef deremot sin mening, men detta föranledde icke någon votering i förstärkt Utsk., utan R. St:r ansågo frågan vara afgjord genom tre Stånds beslut. Om nu R. St:r vid denna riksdag skulle förklara en fråga om ändring i ofvannämnde 47:de § vara af bevillningsnatur, skulle således en sådan åsigt icke ega något stöd i den af föreg:de St:r uttalade. Ej heller skulle den kunna grundlägga någon praxis för framtiden, ty enl. 57 § R. F., sådan den nu blifvit af R. St:r ändrad, komma alla frågor ang:de ändring i kommunallagarne att handläggas såsom vanliga civillags-frågor. Inginge man på Frih. Cederströms åsigt, skulle man således fatta ett beslut, som hvarken egde rot i det förflutna eller gagnade för framtiden, och detta är orsaken, hvarföre jag instämmer i Gr. Liljencrants' yrkande.

Gr. Mörner, Carl Göran: För min del tror jag, att det för det närv:de endast är fråga, om St:t vill antaga Utsk:ts inbjudning att biträda Preste- och Borgare-St:ns beslut och att, först sedan St:t häröfver fattat sitt beslut, voteringspropos:na blifva föremål för öfverläggning. Hvad då angår inbjudningen, finner jag icke skäl att antaga den, utan hemställer, att R. o. Ad. måtte afslå densamma. Sedan voteringspropos:na blifvit föredragna, får jag tillfälle att yttra mig om dem.

Hr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Som föredragningen af detta Betänk. blifvit afbruten i sin början, måste jag anse antingen hela Betänk:t eller också ingen del deraf vara föremål för öfverläggning. De föreg:de talar-

ne hafva ansett sig berättigade att yttra sig öfver frågan i sin allmänhet, och derföre tillåter jag mig att göra detsamma.

För mig har det alltid legat klart, att den, som har rätt att stifta en lag eller gifva en föreskrift, han och ingen annan är berättigad att ändra denna föreskrift. Här är ju icke fråga om något annat än ändring af en § i landstingslagen. Denna lag är stiftad på ekonomisk väg, och formen af ekonomisk lag synes den mig icke kunna förlora derföre, att här är fråga endast om en viss § deraf.

Jag förenar mig med dem, som yrka afslag.

Frih. Cederström: Jag erkänner, att ett förbiseende blifvit af mig begånget, på sätt Gr. Mörner uppmärksammat, derigenom att jag i mitt förra föredrag egentligen omhandlade voteringspropos:na. Likväl och då den först behandlade frågan om inbjudningen i sig innesluter nödvändigheten att behandla sjelfva hufvudfrågans natur och jag förmodar, att detta står oss öppet, emedan, om frågan, såsom en reservant förklarat sig anse, vore förfallen, någon inbjudning icke kunnat ifrågakomma att antagas, och jag är öfvertygad om, att vi erhålla propos. å inbjudningens antagande, hvilket icke heller mött hinder i de andra St:n, anser jag mig befogad att ytterligare ingå i sjelfva frågan med några få ord. Jag får då blott erinra om de skäl, hvarpå Utsk:t förra gången stödde sin anhållan om bifall till K. M:ts Propos., till hvars innehåll jag hänvisar, samt derom, att innan K. M:ts Propos. framställdes, frågan varit hänskjuten till samtliga Landstingens bedömande och att af dem den stora majoriteten af 16 funnit billigt att ingå på hvad K. M:t föreslagit. Landstingen måtte väl temligen noggrannt känna hvad landsorternas väl kräfver.

Jag tycker, såsom bekant, i allmänhet icke om inbjudningar, men den ifrågav:de angår en fråga af ganska stor vigt och har icke öfverrumplande kommit öfver oss, utan har utgått från ett Utsk., hvars Mem. blifvit tryckt samt utdeladt; inbjudningen, sålunda allmänt känd, föreligger oss till bedömande, hvarföre ock, med åberopande af dess motiver samt af allt hvad härom hos R. o. Ad. till stöd för innehållet yttrats, jag vördsamt får anhålla, att den måtte af R. o. Ad. antagas.

Gr. Liljencrants: Jag kan icke sträcka min artighet så långt, att jag medgifver, att jag gjort mig skyldig till ett förbiseende, då jag tillåtit mig att yttra mig om sjelfva frågans beskaffenhet eller giltigheten af Utsk:ts tillgörande, hvartill jag funnit så mycket mera skäl som det i det föredragna mom:t heter »men, om denna hem-

ställan icke vinner bifall, lärer denna fråga böra afgöras genom omröstning i förstärkt Banko-Utsk., för hvilket ändamål Utsk:t får föreslå en så lydande voteringspropos.» Det är just härom som jag i sammanhang med sjelfva frågan tillåtit att yttra mig, och jag anser mig derigenom ingalunda hafva öfverskridit formen.

Hvad angår sjelfva saken, så tillåter jag mig att erinra, att den siste värde talaren förra gången grundade hela sin motivering egentligen på den förutsättning, att saken skulle hafva skäl för sig derföre, att R. St:r till kommunerna öfverlåtit en del af sin beskattningsrätt. Det må så vara, att R. St:r gjort det, och framtiden må visa, om det varit nyttigt, men samma förhållande eger ju rum med af kommunalstämma ålagda skatter. De äro äldre än kommunalförfattningen, men ingen har tänkt på att draga de af socknen ålagda skatter under Bevilln.-Utsk:ts pröfning. Jag fortfar i min anhållan om afslag.

Sedan öfverläggningen förklarats fulländad samt Hr Gr. o. Landtm. yttrat, att derunder hade yrkats dels att R. o. Ad., med frånträdande af förut fattadt beslut, skulle antaga Utsk:ts ifrågav:de inbjudning, dels ock att det förra beslutet måtte vidhållas samt inbjudningen läggas till handlingarne; framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på det förra beslutets frånträdande och inbjudningens antagande, hvartill svarades nej, och sedermera propos. på det förut fattade beslutets vidblifvande samt inbjudningens läggande till handlingarne, hvilken propos. med ja besvarades.

Utsk:ts nederst å sid. 2 och öfverst å sid. 3 afgifna förslag till voteringspropos.

Frih. af Ugglas: Till en början får jag under åberopande af de skäl, jag förut anfört, hemställa, att Utsk:ts förslag till voteringspropos. måtte afslås.

Gr. Mörner: Med den åsigt, jag i sjelfva hufvudfrågan hyser, skulle jag vara mycket benägen att instämma med Frih. af Ugglas, emedan i sådant fall den mening, jag gillar, skulle blifva den segrande; men detta kan likväl ej förmå mig att uppfatta den formella sidan af frågan ur annan synpunkt, än den jag anser vara den rätta. Här är nu fråga om en förändring i den § i landstingslagen, som bestämmer grunden, efter hvilken af landstinget ålagda skatter skola uttaxeras. Det är visserl. sannt, att vid den riksdag, då nämnde lag på ett egendomligt sätt tillkom, ifrågavarande § antogs genom tre Stånds beslut, men R. o. Ad. gillade aldrig detta, och såsom ett bevis, huru saken då framställdes för R. o. Ad., tillåter

jag mig uppläsa en del af Hr Dalmans yttrande, ang. just den §, som nu är i fråga. Sedan Hr v. Koch, jag och flera andra förklarat oss anse frågan röra ett beskattningsärende, yttrade Hr Dalman: »om fråga här varit att fatta ett beslut i ett bevillningsärende, är det gifvet, dels att densamma skulle behandlats af Bevilln.-Utsk:t, dels att den ej behöft underställas K. M:ts pröfning, ty K. M. har, som vi veta, icke rätt att pröfva bevillningsfrågor. Men efter min tanke är det icke fråga om något definitivt gällande beslut, utan R. St:r begagna endast sin rätt att afgifva svar uti en fråga, derom K. M. begärt få veta R. St:rs tanke, för att sedan derefter handla. Jag är lika öfvertygad som någon annan att detta jemkningsförslag är i åtskilliga delar felaktigt; men just derföre att Regeringen skall få svar på sin Propos. för att vid nästa riksdag kunna för R. St:r framlägga ett möjligen mera ändamålsenligt förslag, har jag ansett oss böra antaga denna 47:de §, med uteslutande af sista perioden af 1:sta mom:t.» Så framhölls förhållandet af flera talare. Man påstod, att fråga nu endast var att meddela K. M:t R. St:rs åsigter i ämnet, hvarefter vid följande riksdag ett nytt förslag skulle framläggas till R. St:rs granskning och godkännande. Knappt hade dock riksdagen åtskiljts, förrän en annan ton började uppstämmas, framför allt af tidningarne. Man dref den satsen, att K. M:t icke behöfde framlägga något förslag för R. St:r, utan borde, med begagnande af den omständighet att kommunallagförslagen blifvit ensamt af Ekon.-Utsk:t handlagda, anse dem vara af rent ekonomisk natur och utan R. St:rs vidare hörande utfärda de nya kommunallagarne. Så skedde ock snart. Vid den omröstning, som ang. 47 § i Landstingslagen egt rum å detta hus, hade emellertid R. o. Ad. vidblifvit sin från Utsk:ts förslag afvikande åsigt, och detta, ehuru det upplystes, att tre Stånd redan antagit förslaget. Hr Dalman hade då afgifvit en reservation, hvari han beklagat, att frågan blifvit begrafven. Hans sorg fick således snart förbyta sig i glädje. Likasom jag då hyllade den åsigt, att här var fråga om ett öfverlåtande af R. St:rs beskattningsrätt å en ny auktoritet, så anser jag äfven nu, att denna i kommunens hand lagda magt endast är en delegation af R. St:rs beskattningsrätt, och att således förslag till förändringar i densamma böra vara föremål för Bevilln.-Utsk:ts handläggning. — Jag yrkar bifall till Utsk:ts hemställan.

Frih. Cederström: Under åberopande af de utaf mig förut andragna skäl, till hvilka Gr. Mörner lagt en sakrik utredning af frågan, får jag hemställa, att R. o. Ad. ville godkänna voteringspropos:n.

Frih. Alströmer: Inom Ekon.-Utsk:t har jag protesterat mot denna frågas dragande under Bevilln.-Utsk:ts pröfning, emedan hvarken frågans inre natur eller grundlagens bud gifva någon anledning till att den skulle vara ett bevillningsärende; och får jag således förena mig i Gr. Liljencrants' yrkande.

Frih. af Ugglas: Af Gr. Mörners yttrande kunde man tro att R. St:rs beslut vid 1859—60 årens riksdag endast utgjorde en af R. St:r uttryckt önskan, å hvilken K. M. egde fästa det afseende, han behagade. Ser man likväl på R. St:rs underd. skrifvelse i frågan, så finner man att R. St:r förklarat sig anse den ifrågav:de 47 § i Landstingslagen böra erhålla den lydelse, den sedan fått, och, så vidt jag kan erinra mig, skedde icke från R. o. Ad:ns sida någon protest mot den uppfattning, som då gjorde sig gällande, eller att §:n var genom 3 Stånds beslut afgjord. Gr. Mörner har visserl. uppläst ett yttrande, som talar för hans åsigt; men vill han genomgå protokollerna för nämnde riksdag, skall han finna att många aktade talare förfäktade den satsen, att frågan ej var af bevillningsnatur. Skulle hvarje skatteärende vara en bevillningsfråga, så frågar jag hvarföre i afs:de å grundskatter m. m. tre Stånds beslut utgöra R. St:rs. Af det förhållande att R. St:r öfverlemnat sin beskattningsrätt åt en delegation, är man likväl ej berättigad sluta, att denna nya beskattning erhållit arten af bevillning. Och, om vi äfven antoge Gr. Mörners åsigt, hvartill skulle detta tjena? Vi äro ju ense om, att kommunallagarne vid deras stiftande handlades af Ekon.-Utsk:t och afgjordes genom 3 Stånds beslut, äfvensom att frågorna om ändring i desamma vid sista riksdagen äfven behandlades af Ekon.-Utsk:t, och att R. St:r således hittills icke ansett dessa frågor vara af bevillnings natur. För framtiden komma åter dessa frågor i följd af 57 §:ns R. F. nya ordalydelse att anses såsom civillagsfrågor. Vid sådant förhållande skulle vi ju således antaga en grundsats, som, på sätt jag förut yttrat, hvarken eger någon rot i det förflutna eller medför någon nytta för framtiden. Jag fortfar i mitt yrkande om afslag.

Gr. Liljencrants: Jag vördar den åsigt, Gr. Mörner uttalat, och jag skulle vara benägen att instämma med honom, derest det kunde föra oss till det åsyftade målet, men vi skulle då komma in på en väg, motsatt praxis och den natur, frågan haft under hela den tid, den varit behandlad. Här är icke fråga om något annat än, huruvida grunden för de af landstingen uttaxerade skatter skall undergå någon förändring. Man har åberopat, att R. St:r

skulle till en delegation öfverlåtit någon del af sin beskattningsrätt, men detta påstående anser jag halta, ty den beskattningsrätt, R. St:r hafva, angår hela riket, och den, som här är i fråga, rörer endast en kommun, visserligen en stor, men dock en kommun. R. St:r hafva icke afträdt någon rätt, som de förut haft, utan en kommunalrätt, som förut icke funnits, har blifvit skapad. Jag vet icke, att annat än utgifter någonsin varit föremål för beslut i förstärkt Bevilln.-Utsk.; och det mål, som Gr. Mörner önskar vinna, kan icke vinnas i annan händelse än att Landstingens beslut underställas R. St., men något stadgande härom finnes icke i Landstingslagen. — Jag yrkar afslag.

Gr. Mörner: Hvad angår den erinran, att i afs:de å vissa skatter Stats-Utsk:t har rätt att framställa förslag och att de afgöras genom 3 Stånds beslut och K. M:ts bifall, har jag icke något annat svar att lemna än att, då grundlagen så bjuder, det är naturligt, att R. St:r ställa sig densamma till efterrättelse. Den förevarande frågan berör icke Statens ordinarie inkomster, utan endast, huruvida utom R. St:r det skall finnas en auktoritet, som efter en eller annan grund skall hafva rätt att till obegränsadt belopp ålägga en del samhällsmedlemmar skatter eller icke. Det är en stor skilnad emellan denna fråga och den af Gr. Liljencrants vidrörda om de gamla sockenstämmorna. Vid de gamla sockenstämmorna kunde ingen inom kommunen bosatt person åläggas någon slags utgift utan att han, om han ville, hade rätt att sjelf deltaga i beslutet derom; det är en helt annan sak, om man sjelf får deltaga i frågans afgörande, än om rätten att besluta ligger endast i några få personers händer. Om man anser lämpligt och rigtigt, att denna fråga behandlas såsom ett rent ekonomiskt ärende, hvarföre har man då icke redan påbjudit förändringar i ifrågav:de afseende. Jo, det finnes något, som heter känslan af det rätta, hvilken man icke gerna sårar, och jag tror, att just på grund af denna hafva några förändringar icke blifvit vidtagna. Dessutom anser jag, att, enär R. St:r i denna fråga varit af så skiljaktiga åsigter, att 2 Stånd stadnat mot 2, det vara rätt och billigt, att Ständerna få med den magt, som tillkommer dem i beskattningsfrågor, rösta öfver, hvilken mening har pluralitet för sig. Denna min åsigt är dock icke grundad på någon önskan, att någon annan mening än den Frih. af Ugglas förfäktat, måtte vinna pluralitet, ty jag har alltid stridt för, att icke större rättigheter, än för närvarande finnas, måtte Landstingen medgifvas; men för detta ändamåls vinnande kan jag icke förbise hvad jag anser vigtigare, nemligen sjelfva grundsatsen.

Jag fortfar i mitt yrkande om bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Hr Gr. o. Landtm. upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den föreslagna voteringspropos:n och dels afslag derå, framställde Hr Gr. o. Landtm. först propos. på bifall till densamma, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera propos. på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Gr. Mörner begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringspropos.:

»Den som godkänner det af sammans. Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:t i Mem:t N:o 11 framställda förslag till voteringspropos. i frågan om förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår R. o. Ad. ifrågavarande förslag.»

Voteringen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 5.
Nej — 19.

Utsk:ts nederst å sid. 3 afgifna förslag till voteringspropos.

Frih. af Ugglas: I öfverensstämmelse med den af R. o. Ad. i sista voteringen uttalade åsigt, torde det vara så mycket mera skäl att afslå Utsk:ts hemställan i den nu föredragna punkten, som angående de i densamma omhandlade punkter af 47 § i Landstingslagen 3 Stånd fattat sammanstämmande beslut.

Gr. Liljencrants: Innan jag yttrar mig ang. denna punkt, får jag anhålla om upplysning, huruvida Bonde-St:t antagit den af Utsk:t framställda inbjudning.

I anl. häraf tillkännagaf undertecknad, att någon underrättelse om Bonde-St:ts beslut i frågan ännu ej ankommit.

Gr. Liljencrants: Vid sådant förhållande, får jag instämma med Frih. af Ugglas; men jag skulle dock önska, att det uttrycktes, att R. o. Ad. ansåg, att, enär 3 Stånd fattat sammanstämmaude beslut, Utsk:ts nu föredragna hemställan icke kunde föranleda till något yttrande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först propos. på godkännande af den förev:de voteringspropos:n, hvartill svarades nej, och sedermera propos. på afslag derå, som med ja besvarades.

Utsk:ts slutliga hemställan.

Bifölls.

Föredrogs sammans. Banko- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts d. 16 dennes bordlagda Mem. N:o 3, med anledning af Riks-Ståndens olika beslut ang:de Utsk:ts Utlåt. N:o 2, i anl. af väckt motion om vidtagande af åtgärder för beredande af lättnad i myntcirkulationen emellan Sverige och Norge; och i sammanhang härmed Frih. Alströmers, Oscar, d. 14 och 15 dennes bordlagda förslag om inbjudning till Borgare-St:t att biträda R. o. Ad:ns beslut rörande 1:sta punkten i ofvannämnde Utlåt.

Frih. Cederström, Rudolf: Höglofl. Ståndet täcktes finna, att emellan Ståndets i detta ämne fattade beslut och Utsk:ts nu aflåtna sammanjemknings-förslag icke finnes någon skillnad åsyftad i sak. Som dock Utsk:ts förslag eger fördelen af större tydlighet, får jag hemställa, att R. o. Ad. ville antaga detsamma; och, derest så sker, förmodar jag, att Frih. Alströmer icke har något emot, att Frih:ns förslag om inbjudnings aflåtande lägges till handlingarne, derom jag, under berörde förutsättning, vördsamt hemställer.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord propos., bifölls förev:de Mem., till följd hvaraf Frih. Alströmers förslag till inbjudning ansågs hafva förfallit.

Frih. af Ugglas, Gustaf: Sammansatta Bevill.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:t har i Utlåt:t N:o 9 framställt voterings-propos:r i afseende å de olika beslut, hvari Stånden stadnat ang:de bötesbestämmelser för oloflig utskänkning af bränvin, och dessa hafva af alla 4 Stånden blifvit godkända, men deremot hafva 2 Stånd, R. o. Ad. samt Preste-St., godkänt Utsk:ts åsigt, att voteringen bör verkställas i förstärkt Bevilln.-Utsk., under det att de öfriga Stånden beslutat, att den bör försiggå i förstärkt Lag-Utsk. För att få denna fråga, hvilken, efter min uppfattning, är af ganska stor vigt, afgjord, får jag hemställa att R. o. Ad. ville besluta att till Borgare- och Bonde-St:n ställa en inbjudning att, med frångående af deras beslut, instämma i R. o. Ad:ns. Detta är det enda

sätt att medhinna lösningen af denna fråga, ty eljest skulle den hänvisas till Konst.-Utsk:t och blir då olöslig.

Hr Gr. o. Landtm. förmälte, att Frih. af Ugglas hade föreslagit, att R. o. Ad. skulle inbjuda Borgare- och Bonde-Stånden att biträda det beslut, som R. o. Ad., i likhet med Preste-Ståndet, fattat derom, att votering i förstärkt Bevilln.-Utsk. skall ega rum öfver den af sammans. Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:t i Mem. N:o 9 föreslagna, af samtliga Riks-Stånden godkända voteringspropositionen, i fråga om lydelsen af § 41 i förslaget till förordning angående vilkoren för bränvins försäljning; och hemställde Hr Gr. o. Landtm., huruvida R. o. Ad. behagade härtill lemna bifall.

Ropades ja.

Sedan 2 protok.-utdrag för dagens plenum justerats, åtskiljdes R. o. Ad. kl. ½ 4 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Måndagen den 18 Juni 1866.

Plenum kl. 2 e. m.

Justerades 2 prot.-utdrag för den 17 dennes.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utsk:ts skrifvelse-förslag:

N:o 83, ang:de statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, hamnbyggnader och kanalarbeten, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappnings-företag med flera dylika föremål;

N:o 84, ang:de allmänna vilkor och stadganden i afseende på de under denna riksdag beviljade statsbidrag för väganläggningar och vägförbättringar, hamnbyggnader och vattenkommunikationer;

N:o 87, ang:de ersättning för sådana af Stats-Kontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade;

N:o 88, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de kostnadsfri utdelning af Post- och Inrikes-Tidningar till alla kommuner i riket;

N:o 89, ang:de fortfarande anslag för Kamereraren C. Sandberg;

N:o 90, ang:de föreskrifter rörande ersättningar i händelse af olyckfall vid jernvägs-trafiken;

N:o 91, i anl. af år 1865 verkstäld revision af Statsverkets m. fl. allmänna fonders förvaltning under år 1863;

N:o 92, ang:de den Staten tillhöriga, till Riksarkiv tillförene begagnade f. d. Ridderstolpeska egendomen vid Skeppsbron;

N:o 93, rörande åtskilliga frågor i anl. af den under innevarande riksdag verkställda statsreglering;

N:o 95, ang:de förändring af nu gällande stadganden rörande förlagslån;

N:o 96, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de förändring i grunderna för beväringsinrättningen samt om bildande af en landstorm;

N:o 97, ang:de regleringen af utgifterna under Riks-Statens Nionde Hufvudtitel; och

N:o 98, ang:de ändringar i de för allmänna hypotheksbanken samt hypotheks-föreningar gällande stadganden.

Föredrogos och biföllos Stats-Utsk:ts den 17 dennes bordlagda Mem:r:

N:o 139, med förslag till de sista afdelningarne af det nya reglementet för Riksg.-Kontoret;

N:o 140, med förslag till aflönings- och pensionsstater vid Riksg.-Kontoret samt expentansstat vid f. d. General-assistans-kontoret;

N:o 141, med förslag till en § i det nya reglementet för Riksg.-Kontoret;

N:o 142, ang:de en gratifikation åt Hr Stats-kommissarien O. F. af Sillén;

N:o 143, ang:de särskilda gratifikationer till åtskilliga af Stats-Utsk:ts tjenstemän;

N:o 144, ang:de den upprättade nya Riks-Staten; samt

N:o 145, ang:de öfverlemnande till K. M:t af det nya reglementet för Riksg.-Kontoret.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 17 dennes bordlagda Mem. N:o 29, ang:de särskildt arfvode åt den person, hvilken i egenskap af Sekreterare biträdt sammansatta Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:t.

Hr Gr. o. Landtm. hemställde, huruvida R. o. Ad. behagade besluta, att, på sätt förut tillgått, de hos R. o. Ad. under innev:de riksdag hållna prot., som ej blifvit inför Ståndet justerade, skulle justeras inför Riddarhus-Direktionen.

Ropades ja.

Anmäldes och bordlades:

Bevilln.-Utsk:ts Betänk. N:o 21, med förslag till bevillningssummans utgörande; och

Mem. N:o 22, i anl. af verkställda omröstningar angående ifrågaställda förändringar i förordningarne om vilkoren för bränvins tillverkning och försäljning.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 3 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Tisdagen den 19 Juni 1866.

Plenum kl. 1 e. m.

Justerades 2 prot.-utdrag för d. 18 dennes.

Föredrogs och bifölls Bevilln.-Utsk:ts den 18 dennes bordlagda Betänk. N:o 21, med förslag till bevillningssummans utgörande.

Föredrogs och lades till handlingarne Bevilln.-Utsk:ts den 18 dennes bordlagda Mem. N:o 22, i anl. af verkställda omröstningar ang:de ifrågaställda förändringar i förordningarne om vilkoren för bränvins tillverkning och försäljning.

Anmäldes och bordlades Exped.-Utsk:ts Mem. N:o 8, till Vällofl. Borgare-St., i anl. af återremiss å skrifvelse-förslaget N:o 81.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 2 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Onsdagen den 20 Juni 1866.

Plenum kl. 1 e. m.

Justerades ett prot.-utdrag för den 19 dennes.

Upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts skrifvelseförslag:

N:o 94, med öfverlemnande af ny bevillnings-stadga;

N:o 99, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de folkskolelärares pensionering;

N:o 100, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de disposition af kronotionden på Gotland för dervarande presterskaps aflöning;

N:o 101, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. i fråga om inlösande af de s. k. frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta svafvelbruk;

N:o 102, ang:de de i 63 § R. F. föreskrifna kreditivsummor;

N:o 103, med ny riksstat;

N:o 104, ang:de upprättadt nytt reglemente för Riksgälds-Kontoret;

N:o 105, i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. ang:de nedsättning i bevillningen för reseagenter;

N:o 106. med reglemente för bankens styrelse och förvaltning;

N:o 107, i fråga om ändring af lagens bestämmelser ang:de tiden för fullföljande af vad och besvär emot utslag, meddelade af underrätt å Gotland;

N:o 108, ang:de föreslagen ändring i gällande stadgande om skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad;

N:o 109, ang:de grunderna för upprättande af förslag till kyrkoherdelägenheter samt till kapellans och andra sådana beställningar;

N:o 110, ang:de förändring af gällande föreskrifter om tiden för fullföljande af besvär i ekonomiska och administrativa mål;

N:o 111, om ändring af 13:de §:n 1:sta mom. i Kongl. Landtmäteri-instruktionen den 6 Augusti 1864;

N:o 112, ang:de ändring i Kongl. Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd d. 21 Mars 1862;

N:o 113, ang:de förrättadt nytt val af suppleant för Just.-Ombudsmannen;

N:o 114, Förordnande för Advokat-Fiskalen m. m. C. M. Rydqvist att vara R. St:rs Just.-Ombudsmans suppleant;

N:o 115, ang:de restitution af bränvinstillverknings-afgift vid export till utrikes ort;

N:o 116, ang:de upphörande i vissa fall af nu stadgade transito-afgift för transito-gods; samt

N:o 117, ang:de ändring i Kongl. Förordningen om fattigvården i riket.

Vidare upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts nedannämnde förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

N:o 8, ang:de verkställdt val af Just.-Ombudsman och hans Suppleant samt Kommitterade till Tryckfrihetens vård;

N:o 9, ang:de val af Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Kontoret;

N:o 10, ang:de hvilande grundlags-ändrings-förslag;

N:o 11, ang:de Bankoärenden;

N:o 12, ang:de rättighet att i vissa brottmål svara genom fullmäktig;

N:o 13, ang:de förändradt sätt för doms eller utslags utgifvande i Rådstufvu-rätt och hos Öfverståthållare-embetets kansli;

N:o 14, ang:de antagande af en författning rörande arfsrätt för oäkta barn; och

N:o 15, ang:de åtskilliga ändringar i domstols-inrättningen på landet.

Föredrogs och lades till handlingarne Exped.-Utsk:ts den 19 dennes bordlagda Mem. N:o 8, till Vällofl. Borgare-St., i anl. af återremiss å skrifvelse-förslaget N:o 81.

Anmäldes och bordlades:

Bevilln.-Utskt:s Mem. N:o 23, rörande verkställd omröstning i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om ansvarsbestämmelser för oloflig bränvins-försäljning; och

Exped.-Utsk:ts Mem. N:o 9, i anl. af erhållna återremisser å Utsk:ts skrifvelse-förslag N:o 85.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 2 e. m.

In fidem,

O. Brakel.

Thorsdagen den 21 Juni 1866.

Plenum kl. ¾ 1 e. m.

Justerades 1 prot.-utdrag för den 20 dennes.

Hr Gr. o. Landtm. tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till fortsättande af plenum kl. 7 e. m.

Föredrogs och lades till handlingarne Bevilln.-Utsk:ts d. 20 dennes bordlagda Mem. N:o 23 rörande verkställd omröstning i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om ansvarsbestämmelser för oloflig bränvins-försäljning.

Föredrogs och bifölls Exped.-Utskts den 20 dennes på bordet lagda Mem. N:o 9, i anl. af erhållna återremisser å Utsk:ts skrifvelse-förslag N:o 85; hvarefter ett prot.-utdrag härom upplästes och godkändes.

Anmäldes och bordlades:

Sammansatta Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts Mem. N:o 12, i anl. af erhållna återremisser å tvenne i Utlåt:t N:o 9 föreslagna voteringspropos:r; och

Sammansatta Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts Mem. N:o 13, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om af K. M:t föreslagen förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel.

Anmäldes och inbeledsagades Öfverste-kammarjunkarne, Gr:ne Robert Axel von Rosen och Johan Alexander Arthemis Sparre, hvilka på K. M:ts Nåd. befallning bjödo och kallade Hr Gr. o. Landtm. samt R. o. Ad. att i morgon bevista Gudstjensten i Storkyrkan och derefter infinna sig å K. Slottet för att åtfölja H. M:t Konungen till rikssalen och öfvervara riksdagens afslutande.

Sedan Hr Gr. o. Landtm. svarat, att R. o. Ad. komme att ställa sig K. M:ts Nåd. befallning till efterrättelse, blefvo Hrr Öfverste-Kammarjunkare utbeledsagade.

Hr Gr. o. Landtm. tillkännagaf, att till R. o. Ad:ns förfogande blifvit öfverlemnade 60 biljetter till Storkyrkan för afhörande af riksdagspredikan och ett lika antal inträdeskort till Rikssalen för bevistande af ceremonien derstädes vid riksdagens afslutande, samt anmodade de medlemmar af Ståndet, som åstundade erhålla dessa biljetter, att anmäla sig hos Riddarh.-Fiskalen.

Upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts skrifvelseförslag:

N:o 118, ang:de vilkoren för bränvins tillverkning; samt

N:o 119, om förändring i vissa delar af Kongl. Förordningen d. 18 December 1863, ang:de vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker.

Vidare upplästes och godkändes följ:de från Exped.-Utsk:t inkomna förslag till §§ i riksdagsbeslutet, neml.:

N:o 16, ang:de statsregleringen, m. m.;

N:o 17, ang:de aflåtna underd. skrifvelser, rörande stats-regleringen, m. m.;

N:o 18, ang:de aflåtna underd. skrifvelser i frågor, rörande rikets allmänna hushållning, m. m.;

N:o 19, ang:de förändrade föreskrifter i afseende på sättet för kommunikation af besvär, som blifvit till Hofrätt ingifna;

N:o 20,

N:o 20, ang:de ändring i Kyrkolagens föreskrift rörande tiden för barnaqvinnas kyrkogång;

N:o 21, ang:de kärande parts skyldighet att gifva vederparten del af uppskofs-beslut; samt

N:o 22, ang:de förändrade stadganden i afseende på vilkoren för rättighet att fullfölja mål hos Hofrätterna och Högsta Domstolen.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 2 e. m.

In fidem,
O. Brakel.

Thorsdagen den 21 Juni 1866.

Plenum kl. 7 e. m.

Justerades 1 prot.-utdrag för förmiddagens plenum.

Anmäldes och bordlades sammansatta Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts Betänk. N:o 30, i anl. af väckt motion om upphäfvande af de i 24:de kap. 32:dra §:n Kyrkolagen förekommande stadganden ang:de klockares brefbärings-skyldighet.

Upplästes och godkändes Exped.-Utsk:ts skrifvelseförslag N:o 120, ang:de åtgärder för beredande af lättnad i myntcirkulationen emellan Sverige, Norge och Danmark.

Vidare justerades samma Utsk:s förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

N:o 23, ang:de en författning om förslagslån;

N:o 24, ang:de förkortning af tiden för fullföljande af vad från Gotland till Svea Hofrätt;

N:o 25 a), ang:de bevillningsmedlen;

N:o 25 b), ang:de allmänna bevillningen;

N:o 26, ang:de tullbevillningen;

N:o 27, ang:de stämpelpappers-afgiften;

N:o 28, ang:de vilkoren för bränvins tillverkning och försäljning;

N:o 29, ang:de åtskilliga i bevillnings-frågor aflåtna underd. skrifvelser; samt

N:o 30, ang:de slutmeningen i riksdags-beslutet.

Hr Gr. o. Landtm. tillkännagaf, att, enligt från K. M:ts tjenstförrättande Öfverste-Kammarherre ankomna skrifvelser H. M:t Konungen och den Kongl. Familjen täcktes emottaga R. St:rs underd. afskeds-uppvaktningar i morgon kl. 3 e. m. efter ceremoniens slut å Rikssalen, i K. M:ts våning 1 trappa upp från vestra slottshvalfvet, samt att till samlingsrum för R. St:rs deputationer voro utsedde de s. k. rådsrummen 1 trappa upp från nämnde hvalf, äfvensom att 50 ledamöter af R. o. Ad. jemte Riddarh.-Sekreteraren vore inbjudna att efter slutad ceremoni å Rikssalen intaga middag å Kongl. Slottet vid den för R. o. Ad. serverade taffel, 2:dra våningen uppgången från östra hvalfvet; och anmodade Hr Gr. o. Landtm. de ledamöter af Ståndet, som af den Nåd. inbjudningen ville sig begagna, att anmäla sig hos Riddarh.-Fiskalen.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½8 e. m.

In fidem,

O. Brakel.

Fredagen den 22 Juni 1866.

Plenum kl. ¾ 10 f. m.

Föredrogs och lades till handlingarne sammansatta Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts den 21 dennes bordlagda Mem. N:o 12, i anl. af erhållna återremisser å tvenne i Utlåt:t N:o 9 föreslagna voteringspropos:r.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, sammansatta Bevilln.- samt Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:ts d. 21 dennes bordlagda Mem. N:o 13, i anl. af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om af K. M:t föreslagen förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel.

Föredrgos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, sammansatta Lag- samt Allm. Besv.- och Ekon.-Utsk:ts den 21 dennes bordlagda Betänk. N:o 30, i anl. af väckt motion om upphäfvande af de i 24:de kap. 32:dra §:n Kyrkolagen förekommande stadganden ang:de klockares brefbäringsskyldighet.

Justerades ett prot.-utdrag rörande sammansatta Bevilln.-, Lag- samt Allm. Besv.- o. Ekon. Utsk:ts Mem. N:o 12.

Hr Gr. o. Landtm. tillkännagaf att anslag blifvit utfärdadt till fortsättande af plenum kl. 6 e. m.

Med förmälan, att H. Exc. Hr Gr. Sparre benäget åtagit sig att anföra R. o. Ad:ns afskedsdeputation till de öfriga Riks-Stånden, anmodade Hr Gr. o. Landtm. de ledamöter af Ståndet, hvilka önskade deri deltaga, att anmäla sig hos Riddarh.-Fiskalen.

Sedan anmäldt blifvit att de öfriga Riks-Stånden afgått från sina samlingsrum samt gingo förbi Riddarhuset, afgick Hr Gr. o. Landtm. samt R. o. Ad., företrädde af två härolder, kl. ½ 11 till Storkyrkan, hvarest riksdagspredikan hölls af Biskopen i Lunds stift, Doktor Wilhelm Flensburg. Efter Gudstjenstens slut uppgick R. o. Ad. till Kongl. Slottet samt deltog i den Kongl. processionen till Rikssalen, hvarest Hr Gr. o. Landtm. jemte de öfriga Riks-Ståndens Hrr Talmän till H. M:t Konungen öfverlemnade R. St:rs underd. skrifvelse i anl. af K. M:ts Nåd. Propos. om antagande af ny Riksdags-Ordning och dermed sammanhängande ändringar i Regerings-Formen, jemte dervid fogade R. St:rs beslut ang:de antagande af ny Riksdags-Ordning.

Härefter afslutades riksdagen under öfliga ceremonier samt R. St:r hemförlofvades.

Sedan R. o. Ad. uti procession återvändt från Rikssalen upp till samlingsrummen i Kongl. Slottet, åtskiljdes Ståndet derstädes, enligt före afgången från Riddarhuset fattadt beslut, kl. 2 e. m.; hvarefter Ståndets deputerade, anförde af Hr Gr. o. Landtm., fingo aflägga underd. afskedsuppvaktningar dels hos H. M:t Konungen, hvarvid H. M:t Drottningen, DD. KK. HH. Hertigarne och Hertiginnorna af Östergötland och Dalarne, Hertigarne af Wermland, Gotland och Westergötland samt Prinsessan Lovisa voro närv:de, dels ock hos H. M:t Enke-Drottningen.

In fidem,

O. Brakel.

Fredagen den 22 Juni 1866.

Plenum kl. 6 e. m.

Anmäldes och inbeledsagades en Deputation från Hederv. Bonde-St:t, anförd af Riksdagsfullmägtigen Anders Wilhelm Uhr från Örebro Län, som uppläste följ:de tal:

Vid hvarje riksdags början likasom vid dess slut har Bonde-St:t med känsla af aktning och tillgifvenhet framburit sin helsning till R. o. Ad.; många äro äfven de ämnen, som måste af de båda Stånden omfattas med samma värma och deltagande; såsom odlare af Sveriges jord dela Adelsman och Bonde samma rättigheter och skyldigheter. Äfven då emellan dessa båda Stånd olika meningar yppats om medlet, har dock målet oftast varit detsamma. Vid ett tillfälle sådant som detta höfves det dock i främsta rummet Bonde-St:t att ihågkomma R. o. Ad:ns medverkan för lösningen af nationens stora lifsfråga, och det är derför endast en enkel gärd af rättvisa att med oskrymtad och varm tacksamhet erkänna den storartade handling, hvarigenom R. o. Ad. förvarat sig ett oförvanskligt minne i Sveriges historia, som är rik på vittnesbörd om det Högl. Ståndets idrotter i både fredens och krigets värf.

Den nu fulländade förändringen af Svenska folkets representation måste äfven så mycket lifligare kännas och uppfattas af Bonde-St:ts medlemmar, hvilka tillhöra det antal jordbrukare, som hädanefter, utan hinder af de skrankor, ståndsinrättningen uppställt, får uti Adelsmannen företrädesvis se medborgaren samt tillegna sig och det allmänna hans större vetande och högre insigter.

Vår afskedshelsning innefattar sålunda tillika en välkomsthelsning till hvarje ädel och god Riddersman att fortfarande deltaga i det stora arbetet för ett älskadt fosterlands framåtskridande, för utvecklingen af dess krafter för befordrande af sanning och rätt.

Med uttalande af dessa känslor, dessa förhoppningar, anhåller Bonde-St:t genom oss, dess deputerade, att hos Eder, Hr Gr. o. Landtm., samt en hvar af Eder, ädle Hrr af R. o. Ad., få vara i vänlig hågkomst inneslutet.

Hr Gr. o. Landtm. svarade:

För Bonde-St:ts vänskapsfulla afskedshelsning aflägger R. o. Ad. en upprigtig tacksägelse.

Vi inträda nu i ett nytt tidskifte, då nya lagar gifvit nya former för lagstiftningen. Formen är dock endast det yttre skalet; men att äfven den inre kärnan är frisk, derför ege vi en borgen deruti, att denna kärna är Svenska folket. »Det folket, det är godt i sin innersta rot», säger en af våra skalder; och den roten har lif och kraft att låta uppspira ett träd med hållfast stam och lummig krona, ett träd, i hvars skugga kunna blomstra frihet och endrägt, lag och rätt. Med dessa förhoppningar och under en liflig önskan om lycka och välsignelse för Konung och fäderneslandet anhåller R. o. Ad., att Deputerade ville till Hederv. Bonde-St:t återföra uttrycken af R. o. Ad:ns vänskap och tillgifvenhet.

Deputationen blef härefter på vanligt sätt utbeledsagad.

Emottogs en Deputation från Vällofl. Borgare-St:t, anförd af vice Talmannen, Grosshandlaren Pehr Murén, hvilken höll ett tal af följande lydelse:

Borgare-St:t, hvilket i dag slutar sin sekelgamla tillvaro, sänder genom oss sina utsedde deputerade Höglofl. R. o. Ad. sin sista vördsamma och hjertliga afskedshelsning. Borgare-St:ts städse uttryckta fasta tillit till Höglofl. R. o. Ad:ns nit och uppoffringar för fäderneslandets välgång har under den nu slutade riksdagen vunnit sitt fullkomligaste berättigande uti R. o. Ad:ns högsinnade beslut att på fäderneslandets altare offra sitt urgamla privilegium af medfödd representationsrätt. — Borgare-St:t känner i skilsmessans stund ett oafvisligt behof att hembära Höglofl. R. o. Ad. ett uttryck af den djupa högaktning, som detta af ädel omtanke för landets välgång förestafvade, samt på mogen öfverläggning grundade beslut framkallat.

Till följd af den lyckliga lösningen af den vigtiga, så länge förberedda representationsfrågan har tiden för det nu slutade riksmötet kunnat förkortas derigenom att till den om några månader sammanträdande nya representationen lämpligast öfverlemnats åtskilliga mera omfattande frågor.

Inom denna nya riksförsamling — derom är Borgare-St:t fullt öfvertygadt — skola ledamöter af Sveriges R. o. Ad. med sina af lång erfarenhet och vana vid allmänna ärendens behandling förvärfvade insigter i statsmannavärf komma att intaga en lika utmärkt och aktningsbjudande

ställning, som under den nu upplösta ståndsrepresentationen alltid tillhört detta första af de fyra Stånden.

Under dessa af erfarenheten framkallade förhoppningar om det högt älskade fäderneslandets framtida lycka och välgång är det, som Borgare-St:t nu i sista stunden af sin tillvaro inför Höglofl. R. o. Ad. nedlägger sin vördsamma och hjertliga tacksägelse för så väl den upplysta medverkan i de allmänna ärendenas behandling som ock för den värderika vänskap och välvilja, som Höglofl. R. o. Ad. städse egnat Borgare-St:t, en vänskap, som för det afgående Borgare-St:t utgör ett af dess dyrbaraste minnen.

Hr Gr. o. Landtm. svarade:

R. o. Ad. anhåller att för Borgare-St:ts vänskapsfulla afskedshelsning få aflägga en uppriktig tacksägelse.

Under den tid af mer än ett halft århundrade, som förflutit sedan vårt statsskick år 1809 grundlades, hafva icke vid någon riksdag beslut blifvit fattade, som uti vigt och betydelse för fäderneslandet kunna jemföras med den nu afslutade riksdagens. Hvad man redan 1809 framställde som en önskan, men då ansåg sig böra till framtiden uppskjuta, har denna riksdag fullbordat — nationalrepresentationens ombildning. Måtte detta stora beslut — en följd af fri samverkan mellan Konung och folk — blifva så välsignelserikt, som vi alla önska, för fäderneslandet, detta fäderneslandet, hvars sanna väl är det höga målet för våra sträfvanden. Lifvadt af sådane känslor anhåller R. o. Ad., att Hrr Deputerade ville till Vällofl. Borgare-St:t återföra en uppriktig försäkran om R. o. Ad:ns förtroende och vänskap.

Deputationen afträdde.

Infördes en Deputation från Högv. Preste-St:t, anförd af Biskopen i Wisby stift, Doktor Lars Anton Anjou, som uppläste följande tal:

Efter slutade riksdagsvärf får Preste-St:t till Höglofl. R. o. Ad. frambära genom oss, dess deputerade, sin sedvanliga afskedshelsning. Den är dock, denna afskedshelsning, i denna stund mera betydelsefull än vanligt, då det är sista gången de särskilda Riks-Stånden så helsa hvarandra.

Vi hafve dermed antydt den nu afslutade riksdagens vigtigaste beslut. Man har ansett den författning, enligt hvilken R. St:r i århundraden fört Svenska folkets talan, böra och kunna upphöra. Man har ansett tiden vara inne, fäderneslandets utveckling vara mognad för den förän-

dring, att den representation af särskilda samhällsintressen, som hittills egt rum, ej mera behöfves. Att denna åsigt är den rigtiga, manar oss kärleken till fäderneslandet att hoppas och önska, och af Gud, som leder folkens öden, bedja om fullbordan af vårt hopp och våra önskningar. De hittills varande R. St:r skola då med tillfredsställelse nedlägga det uppdrag de hittills innehaft.

De kunna göra det med ära. Ty det skall erkännas, att de fostrat fäderneslandet till den frihet, genom hvilken utan våldsam skakning denna förändring blifvit möjlig. Det skall icke kunna utplånas ur fäderneslandets minnen huru detta folk under denna vård först ingått i skenet af den nya civilisationens dag, huru det, enigt inom sig sjelft i kristlig tro, kämpat och segrat för folkslagens frihet att om sin tro och bekännelse sjelfva bestämma, huru det till antal ringa folket genom sin krigsära och sina statsmäns vishet kunnat lägga sin röst i vigtskålen af verldens öden, och i all odling lemnat värderika bidrag till mensklighetens gemensamma bildningsarbete, huru, under vexlande öden och en någon gång störd jemnvigt, hvilken aldrig ibland något folk kunnat orubbad bevaras, medborgares frihet bringats till mognad och de rättigheter, som under olika tidsförhållanden samhällets väl och utveckling fordrat att i större mått tillerkänna en del af medborgare, efter hand blifvit fleres, huru slutligen denna representation ändar sin bana efter att, under fridsälla konungars visa ledning, och visserligen i den ofullkomlighet som vidlåder allt menskligt, hafva genomlefvat en fridens guldålder, sådan sällan eller aldrig något folks minne vet att den omtala.

Hvilken stor andel i detta fosterländska arbete tillhör R. o. Ad., behöfver icke skildras. De lysande minnen af statsmannavishetens och de krigiska bedrifternas ära den, med sig införlifvande det ädlaste af folkets krafter, har inskrifna på hvarje blad af våra häfder, så långt tillbaka deras röst hörbart förnimmes, bära vittne derom. Preste-St:t kan, såsom Riks-Stånd, icke på detta rum hafva sagt sitt sista ord utan att hafva uttalat ett tacksamhetens ord för hvad R. o. Ad. såsom rikets främsta Stånd för fäderneslandets väl verkat och varit. Må det ock tillåtas vårt embete att tillägga ett önskningens och förhoppningens ord, att fädernes ära och fosterlandskärlek skall af deras namns arfvingar, ehuru under olika förhållanden, städse bevaras. Må det tillåtas oss att af dessa tänkesätt få med tillförsigt städse hoppas deltagande och stöd för vårt embetes fortfarande arbete att genom gudsfruktan, genom kristlig sanning och frihet bevara och befästa den enda varaktiga grundvalen för det älskade fäderneslandets sanna ära, lycka och frihet.

Med uttalandet af dessa önskningar och förhoppningar säger Preste-St:t på detta rum sitt sista farväl, anhållande dess ledamöter, att i R. o. Adn:s fortfarande välvilja och förtroende få vara inneslutne.

Härpå svarade Hr Gr. o. Landtm.:

Med liflig tacksamhet emottager R. o. Ad. det Högv. Preste-St:ts vänskapsfulla afskedshelsning.

Den nu afslutade riksdagen har uti Sveriges Grundlagar infört förändringar större, än som uti något annat land måhända någonsin blifvit beslutade fritt och på fredlig väg. Att dessa förändringar måtte lända till fäderneslandets sanna väl, är för oss alla en uppriktig önskan. För att det menskliga samhället skall fullt uppfylla sin bestämmelse, äro lagar dock icke ensamme tillfyllest; sann och lefvande gudsfruktan måste dertill bereda en högre välsignelse. Djupt genomträngdt af sanningen häraf är det med verklig tillförsigt, som R. o. Ad. uti religionens vårdare ser ett fast stöd vid arbetet för ett älskadt fosterlands välfärd och lycka; och R. o. Ad. anhåller att Hr Biskopen och Hrr Deputerade ville till det Högv. Preste-Ståndet återföra uttrycken af dessa R. o. Ad:ns oföränderliga tänkesätt, dess sanna högaktning och vänskap.

Deputationen utbeledsagades.

Härefter afgick, uppå anmodan af Hr Gr. o. Landtm., H. Exc. Hr Gr. Sparre jemte R. o. Ad:ns Deputerade för att till de öfriga Riks-Stånden framföra R. o. Ad:ns afskedshelsningar.

Frih. Cederström, Rudolf: Vid våra förflutna riksmöten har R. o. Ad. för sed haft, att i sina handlingar intaga hvad våra vördade Landtmarskalkar vid riksdags afslutande å rikssalen yttrat, äfvensom sedermera till betygande af R. o. Ad:ns vördnad inför Konungen och Dess Familj anfört, samt de höga Personernas svar derå. Öfvertygad, att R. o. Ad. äfven i dag hyser enahanda önskan, förvissad, att vi alle, i hvad på oss beror, vilje åt minnet öfverlemna och bevara de ädla, värdiga ordalag, hvaruti Hr Gr. o. Landtm. tolkat R. o. Ad:ns trogna välönskningar för vårt dyra fosterland, samt uttryckt sin förhoppning om en fosterländskt ridderlig andas fortlefvande hos nationen och hos dess adel; äfvensom för H. M. Konungen och Dess höga Familj, enligt grundlagens bud, nedlagt uttrycken af R. o. Ad:ns undersåtliga vördnad, vågar jag vördsammast hemställa, att dessa, om en så varm

känsla för fosterlandets framtid, för dess trygghet på grundvalen af frihet och lag, vittnande tal, och DD. MM:s nåd. svar likaledes här måtte blifva upplästa, så ock att R. o. Ad. under dessa sista högtidliga ögonblick af vår sammanvaro såmedelst behagade bereda ett rum i våra förhandlingar åt nämnda, af mig nu uppgifna yttranden. Och jag beder, det täcktes Hr Gr. o. Landtm. härtill inhemta R. o. Ad:ns benägna samtycke; hvarom, likasom äfven om Hr Gr:ns o. Landtm:ns eget begifvande, jag vördsammast anhåller.

Sedan R. o. Ad., uppå gjord propos., till detta förslag lemnat bifall, upplästes följande tal, neml.:

1:o det af Hr Gr. o. Landtm. å Rikssalen hållna tal, hvilket lydde sålunda:

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Det gifves ögonblick i nationernas lif, då tidens steg likasom höras, och ett sådant ögonblick är det, som nu är inne, då Svenska folkets urgamla representation, Sveriges Rikes Ständer, för sista gången stå församlade omkring Konungens thron. Ifrån denna stund blir samhällsbyggnaden en annan, dock endast byggnaden, ty grunden förblifver densamma — lagbunden frihet. Det var denna grund, på hvilken det Svenska samhället först uppväxte; det var den, på hvilken detta samhälle utvecklade sig till ära, makt och storhet; det var den, som i tider af olycka blef landets räddning; och den förtröstan, hvarmed Sveriges folk nu går det nya samhällsskicket till mötes, hvilar på förhoppning, att detta samhällsskick skall befordra frihetens utveckling och lagens välde. Dessa samma känslor hafva ledt R. o. Ad:ns beslut i denna stora fråga; och af innersta hjerta instämmer hvarje Svensk Adelsman i liflig önskan om enigt förbund mellan Konung och Folk, mellan frihet och lag. Den rättighet, hvilken R. o. Ad. af ålder egt och nu nedlägger, att sjelfskrifvet deltaga i lagstiftningen, var för Ståndet dyrbar, icke som rättighet, men som tillfälle att verka för fäderneslandets väl. Medlet kan dock icke blifva det förnämsta; målet förblir alltid hufvudsak. R. o. Ad. har afstått från sin sjelfskrifna rätt; men R. o. Ad. har icke frånträdt och skall aldrig frånträda den sjelfskrifvenhet, som utgöres af pligter mot fäderneslandet. Denna sjelfskrifvenhet, gemensam för hela Svenska folket, och lika kär för oss alla, öfvergår i betydelse alla rättigheter. När framtidens dom öfver våra beslut faller, måtte fäderneslandets lycka beteckna den stund, då Carl XV framlade och R. St:r antogo förslaget till Svenska Nationalrepresentationens ombildning.

Bredvid denna stora fråga måste riksdagens öfriga beslut jemförelsevis träda i skuggan. Äfven dessa beslut hafva dock i flere afseenden berört ämnen af stor betydelse för fäderneslandet. Den handels- och sjöfartstraktat, hvilken Eders Kongl. Maj:t afslutat med Hans Maj:t Fransmännens Kejsare, och bland hvars bestämmelser det ingår, att den skulle underställas Nationalrepresentationen, har erhållit R. St:rs godkännande. Till den jernväg, som, fullbordad, är afsedd att förena brödrafolkens hufvudstäder, hafva anslag blifvit beviljade för färdigbyggande till den första hufvudstationen från Norska gränsen, samt till påbörjande af dess fortsättning genom Wermland. Den förlägenhet i penningerörelsen, som gjort sig kännbar äfven i rikare länder, har för vårt land gjort den noggrannaste hushållning med Statens medel till en nödvändighet. R. St:r hafva derföre vid statsregleringens uppgörande sökt att i möjligaste måtto inskränka utgifterna. För flere särskildt vigtiga ändamål hafva dock betydligt ökade anslag blifvit gifna. Sålunda har, vid denna som vid föregående riksdagar, undervisningsväsendet utgjort ett föremål för R. St:rs frikostiga omtanke.

Under en tid, då krigets stormar öfver vår verldsdel utbrutit, har det varit Norden förunnadt, att egna sin hyllning åt fredens välsignelser, och att genom en industriutställning åt de Skandinaviska folken häfda det aktade rum, de intagit på den industriella utvecklingens vädjobana. Hvad framtiden bär i sitt sköte, om lycka och medgång, om pröfning och sorg, vet ingen; men det vet Svea folk, att under alla skiften skola frihet och upplysning blifva målet för dess sträfvanden, lag och rättvisa dess bundsförvandter. Alltid skall Sveriges Konung finna ett troget och fast stöd i Sveriges folk; alltid skall detta folk se en skyddande vän i sin Konung.

Lifvadt af sådane känslor anhåller R. o. Ad. underdånigst att i Eders Kongl. Maj:ts nåd och ynnest städse få vara inneslutet.

2:o det vid afskedsuppvaktningen hos H. M. Konungen hållna tal af följande lydelse:

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Innan R. o. Ad. nu återvänder från denna riksdag, den sista vid hvilken lagstiftarekallet utöfvas af R. St:r, anhåller R. o. Ad. underdånigst, att få till Eders Kongl. Maj:t frambära uttrycken af djup undersåtlig vördnad, trohet och tillgifvenhet för Konung och Konungahus. Dessa känslor lifva hvarje Svenskt bröst, och skola alltid af R. o. Ad. från slägte till slägte såsom ett dyrbart arf bevaras.

Vid denna riksdags början yttrade Eders Kongl. Maj:t från thronen till R. St:r i afseende på nationalrepresentationens ombildning: »Jag tänker högt om Eder, då jag »uttalar mitt hopp, att J skolen antaga detta förslag, i »hvars framgång jag ser en ökad trygghet för samhällets »lugna utveckling.» Denna Eders Kongl. Maj:ts förhoppning hafva R. St:r motsvarat; hvad som då var förslag, är nu Sveriges Grundlag. Denna Grundlag har en löftesrik uppkomst, föreslagen af en folkkär Konung, och antagen af ett fritt folk. Måtte den alltid, trogen denna sin uppkomst, förblifva ett fast föreningsband emellan konungamakt och frihet; måtte ett älskadt fosterlands framtid blifva så ljus och lycklig, som dess söner kunna det bäst önska; måtte Gud bevara Eders Kongl. Maj:t, Dess höga Gemål och Konungahuset.

Med dessa från hjertat gående önskningar anhåller R. o. Ad. underdånigst, att i Eders Kongl. Maj:ts nåd och ynnest fortfarande få vara inneslutet.

3:o H. M. Konungens svar:

Gode Herrar af Ridderskapet och Adeln!

Om uppriktigheten af de tänkesätt, som af Eder för Mig och mitt hus blifvit i dag åter yttrade, är jag öfvertygad. J hafven ärft dem af Edra förfäder, och skolen lemna dem i arf åt Edra efterkommande. För dessa tänkesätt, äfvensom för det ädla och högsinnade offer J vid detta riksmöte på fäderneslandets altare nedlagt, hembär Jag Eder min tacksamhet; den skall delas af Svenska folket, som icke skall förgäta hvad R. o. Ad. för fosterlandet varit, är och skall förblifva.

Säker att alltid återfinna Eder, då fråga är om landets väl och ära, ber jag Ridderskapet och Adeln vara förvissad om min ständiga välvilja och bevågenhet.

4:o Hr Gr:ns o. Landtm:ns tal vid afskedsuppvaktningen hos H. M. Enke-Drottningen:

Stormäktigsta, Allernådigsta Drottning!

Då R. o. Ad. nu, vid riksdagens slut, inför Eders Kongl. Maj:t aflägger sin underd. afskedsuppvaktning, anhåller Ståndet, att dermed få förena uttrycken af djup vördnad och undersåtlig tillgifvenhet. Det är sista gången R. o. Ad. såsom Riks-Stånd tolkar dessa sina känslor, men allestädes, der en Svensk Adelsman får sin verkningskrets, skola dessa samma känslor af honom bevaras. Allestädes, der ett Svenskt hjerta klappar, skola Eders Kongl. Maj:ts höga Konungsliga dygder lefva i ett troget minne. Lifvadt af sådane känslor anhåller

R. o. Ad. underdånigst, att i Eders Kongl. Maj:ts nåd och ynnest fortfarande få vara inneslutet.

5:o H. M. Enke-Drottningens svar:

Mina Herrar!

Med djup rörelse mottager jag i dag dessa uttryck af R. o. Ad:ns tänkesätt, dessa löften om fortfarande tillgifvenhet för mig.

Jag kan ej bättre besvara dem, än genom försäkran, att de förändrade förhållanden, som nu skola inträda, aldrig kunna utplåna minnet af det förflutna, aldrig minska min tacksamhet för edra välvilliga tänkesätt. Måtte alla de uppoffringar, som bragtes på Fosterlandets altare, belönas med åsynen af Sveriges framtida lycka, hvartill J, Mina Herrar, säkert skolen ännu ofta blifva kallade att bidraga.

Mina bästa välönskningar följa Eder i Edra hem, och beder jag R. o. Ad. vara försäkrad om min fortfarande välvilja och bevågenhet.

Sedan R. o. Ad:ns afskeds-deputation återkommit, anmälte sig och yttrade H. Exc. Hr Gr. Sparre:

Den deputation, som fått sig uppdraget att till Med-Stånden frambära R. o. Ad:ns afskedshelsningar, har nu fullgjort detta uppdrag och får från de öfriga Riks-Stånden återföra uttrycken af deras högaktning, vänskap och förtroende.

Hr von Francken, Georg Wolfgang: Sedan H. Exc. Hr Gr. Sparre samt R. o. Ad:ns öfriga deputerade tillbakakommit, får jag äran hemställa att H. Exc. behagade uppläsa de tal, som af honom blifvit hos de öfriga Riks-Stånden hållna, på det att dessa tal måtte erhålla en plats i R. o. Ad:ns protokoll.

R. o. Ad. lemnade härtill sitt bifall, hvarefter H. Exc. Hr Gr. Sparre uppläste följande tal.

Till Högvördiga Preste-Ståndet:

Vid fullgörandet af det uppdrag, vi af R. o. Ad:n erhållit, att vid detta tillfälle, det sista, då Sveriges gamla national-representation, dess fyra Riks-Stånd, ännu äro församlade, till Högv. Preste-St. framföra R. o. Ad:ns vänliga och hjertliga afskedshelsning, måste stundens vigt

och allvar frammana känslor af djup betydelse och högtidlighet. Under sekler hafva Stånden representerat Sveriges folk, i tider så väl af storhet och makt som ock ej sällan af betryck och vanmakt. Historien i sin ohöljda sanning skall belysa denna representations ärofulla tider, så ock dess felsteg och brister; mycket af detta ligger oss allt för nära att redan nu kunna lugnt bedömas. För R. o. Ad:n är det en sann tillfredsställelse att, sedan 1809 års hvälfning återgifvit Sveriges folk rätt att fritt utveckla sina inre förhållanden, hafva med Högv. Preste-St. stått på samma sida i vårdandet af Konungens rätt och lagbunden frihet, i månhet om utvecklingen af sann odling och af allmänt väl. R. o. Ad. känner i detta afseende sina förbindelser till det Högv. Ståndet och har gladt sig åt all endrägtig och vänskaplig samverkan.

Alle önska vi, att den representation, som nu kommer att intaga vår plats, må i enighet och lugn utveckla sig till det älskade fosterlandets sällhet, ära och förkofran. Måtte sann gudsfruktan och vördnad för allt högt och heligt i kyrka och samhälle fortfarande bestå och förkofras — det är vårt hopp, vår förstöstan för framtiden. R. o. Ad. förenar dermed en varm och uppriktig önskan af framgång, lycka och välsignelse för Sveriges presterskap och lärostånd samt för en hvar af dess aktade medlemmar.

Till Vällofliga Borgare-Ståndet:

Till Vällofliga Ståndet få vi frambära R. o. Ad:ns vänliga och aktningsfulla afskedshelsning efter slutet af det riksmöte, som gifvit en ny form åt sammansättningen af Svenska folkets representation. Då R. o. Ad. lemnat sitt samtycke till en så vigtig förändring, hvarigenom Adelns dyrbara, sjelfskrifna rätt och pligt att i riksdagens öfverläggningar och beslut deltaga upphört, har detta offer på fäderneslandets altare skett i öfvertygelse om hvad Sveriges väl kräfde. Vi förtröste ock på en mild Försyn, att den skall leda allt till det bästa, och vi känna lifligt vår pligt att hvar i sin mån bidraga till hvad, som kan för fosterlandets sjelfständighet och utveckling i andligt och materielt hänseende vara nyttigt och godt. Med glädje hafva vi i dessa dagar kunnat skönja de stora framsteg Svensk industri och konstflit gjort och deras fortgående betydliga utveckling; vi skola hoppas, att fortgången deraf, beledsagad at våra varmaste önskningar, ej må störas af en nu hotande, mörkare penningeställning, utan att mörkret, så här som annorstädes, måtte hafva en snar öfvergång, äfvensom att landets materiella krafter kunna,

oansedt de moln, som skymma den politiska horisonten, få i ostördt lugn fritt utveckla sig och förkofras.

Tillönskande Hrr ledamöter af detta Vällofl. Borgare-Stånd, som ej mera skall under denna form uppträda, allt godt och en lyckosam verksamhet under kommande tider, innesluter sig R. o. Ad. i eder Mina Hrr:s välvilliga hågkomst.

Till Hedervärda Bonde-Ståndet:

Sedan denna minnesvärda riksdag nu är afslutad och den af Konung och R. St:r antagna nya Riksdags-Ordning inträdt i kraft, hafva ock dessa Ständers verksamhet upphört, och för dem återstår ej annat än att, innan de för sista gången åtskiljas, säga hvarandra ett vänskapsfullt farväl. R. o. Ad., som sjelfvilligt afstått från sin rätt och pligt att med Svenska folkets öfrige representanter deltaga i besluten om det älskade fosterlandets väl, känner sig dock fortfarande manadt att uppbjuda sina bästa krafter för utvecklingen och fortgången af det ädla, det för landets framåtskridande och sjelfbestånd nyttiga i alla rigtningar. Med Hederv. Bonde-Ståndet har Adeln alltid delat pligten om fosterjordens skydd och försvar, äfvensom landtmannens fredliga yrke; åt bevarandet af vår sjelfständighet, åt jordbrukets förkofran må vi ock fortfarande gemensamt egna våra varmaste omsorger och en hvar i öfrigt efter sin förmåga söka befrämja allt hvad som för Sveriges väl och sjelfbestånd kan vara önskvärdt. Då den representation, som nu efterträder oss, har dessa mål till ledning för sina handlingar, skall den ock af alla rättsinniga medborgare understödjas.

R. o. Ad. får, med uttrycken af aktningsfull tillgifvenhet samt under förhoppning att i eder välvilliga hågkomst fortlefva, tillönska en hvar af eder, som nu efter fullbordade värf till hemorten återvänden, allt godt och lyckosamt under kommande tider, förvissad att Sveriges allmoge äfven framgent skall genom gudsfruktan, redbarhet och arbetsamhet vara en föresyn för andra länders jordbrukare.

Hr Gr. o. Landtm. uppstod och afslutade R. o. Ad:ns sammanträden med ett så lydande tal:

Högvälborne och Välborne Herrar Grefvar, Friherrar, Ridders- och Adelsmän.

Innan vi nu afsluta våra gemensamma arbeten, anhåller jag att få frambära en vördnadsfull och hjertlig tacksägelse för den vänskap och det förtroende, hvilka R. o. Ad. låtit komma mig till del. Om de år, jag ännu

har att i lifvet tillryggalägga, blifva flera eller färre, kan denna tacksamhet dock aldrig förblekna, ty den skall städse i mitt minne återkalla den högsinthet, hvarmed R. o. Ad. vid mitt bedömande glömt förmågans brister, för att skänka redliga afsigter och god vilja ett gifmildt erkännande. Och skulle, i denna högtidliga stund, det äfven vara för mig tillåtet, att framställa en önskan från det innersta af mitt hjerta, den vore, att äfven för framtiden få ega en vänlig hågkomst hos eder, Mina Hrr!

En pligt, en enda, återstår för mig ännu i egenskap af Landtmarskalk, den att, på grund af 42 §:n Riddarh.-Ordningen, förklara R. o. Ad:ns sammanträden afslutade under denna riksdag och för alltid. R. o. Ad. har af ålder egt rätt, att, såsom rikets första Stånd, sjelfskrifvet deltaga i lagstiftningen. Denna, den sista och högsta af Ståndets rättigheter, har nu upphört — dock icke den sista, ej heller den högsta; ty ännu eger den Svenska Adeln en rättighet, hvilken den skattar högre än alla andra, och från hvilken den aldrig skall afstå, en rättighet, icke Ståndets, men Svenska folkets, den att älska och ära sitt land, den att i fäderneslandets välgång och lycka se det högsta målet för sin ärelystnad, den bästa belöningen för sina sträfvanden. Lagar kunna förändras, rättigheter kunna upphöra; men qvar står pligterna mot fäderneslandet, och, blifva dessa pligter väl uppfyllda, föga bekymrar det den sanna Adeln hvar, uti samhället, dess plats ställdes.

Hr Gr. o. Landtm. öfverlemnade härefter Landtmarskalks-stafven till den främste närvarande ledamoten, Gr. Oxenstjena, Axel, samt yttrade dervid:

Till Eder Hr Gr. Oxenstjerna öfverlemnar jag nu den staf, som utgjort kännetecknet på den ärofulla befattningen, att under riksdag föra ordet vid R. o. Ad:ns sammanträden. Då Hr Grefven i Konungens händer återlemnar densamma, säg Konungen, att om H. M:t ej mer finner R. o. Ad. såsom rikets första Stånd vid riksdagarne, skall Han dock alltid återfinna denna Adel der den kan verka för ett älskadt fosterlands väl; denna Adel, hvars varmaste önskan alltid skall blifva till Konungs och fäderneslands ära och lycka.

Gr. Oxenstjerna svarade:

Högvälborne Hr Grefve och Landtmarskalk!

Då det efter gammal häfd åligger mig, såsom den till nummern äldste bland de närvarande, att uttrycka R. o. Ad:ns känslor och tänkesätt vid detta allvarliga och djupt

djupt gripande tillfälle, intages jag af icke ringa förlägenhet, både derför att jag i anseende till min börd nödgas intaga ett framstående rum, som jag personligen icke förtjenar, och derför att jag inser svårigheten att rätt och på ett värdigt rätt tolka de känslor, som nu uppröra hvars och ens bröst. Men då sannolikt ingen af eder, Mina Hrr, så misskänner mig, att ni icke tron, att känslan af denna stunds betydelse är hos mig fullt så djup som hos hvar och en af eder, skolen I säkert skänka mig edert undseende för det bristande i framställningsformen.

Då det är för *sista* gången, som en Svensk Adelsman får af en Landtmarskalk emottaga denna, för hvarje medlem af det Höglofliga Ståndet dyra och oförgätliga staf, för att återlemna den i de höga händer, af hvilka den åt eder, Hr Grefve, anförtroddes, kan ni, som sjelf bär smärtan af att vara den sista Landtmarskalken, djupast och innerligast af alla känna, huru de hjertan äro af vemod intagna, som antingen äro här närvarande eller, spridda i landsorten, tänka på hvad nu tilldrager sig inom dessa murar. Det var ännu med glada och förhoppningsfulla känslor, som R. o. Ad. emottog underrättelsen att H. M:t Konungen för andra gången behagat öfverlemna åt eder, Hr Grefve, det dyrbara förtroendet att leda R. o. Ad:ns öfverläggningar. Alla de minnen och den rika ärekrans, som omgifva eder, så väl från den sista riksdagen, då vi ock hade den glädjen att se eder intaga Landtmarskalksstolen, som från flera föregående riksdagar, då ni såsom representant deltagit i våra öfverläggningar, kunde icke göra detta H. M:t Konungens val annat än högst kärt för R. o. Ad. och gifva alla dess medlemmar en fullkomlig borgen, att icke värdigare, rättrådigare och för detta svåra kall skickligare man kunde dertill hafva blifvit utsedd. Att denna riksdag derpå lemnat de kraftigaste bevis, behöfver jag icke tillägga; och likväl har mer än ett tillfälle under denna riksdag förekommit, mer än en fråga blifvit afgjord, då så väl för vår ädle ordförande som för oss sjelfva opartiskhet och sjelfbeherrskning varit mer än vanligt svåra att bibehålla. Hvem minnes icke de stormar, som upprört allas bröst? Hvem kan väl glömma dem? Inga år kunna utplåna deras minne! Men hvem har icke tillika i minnet bevarat, att detta Stånd, detta folk vid denna betydelsefulla tidpunkt skördar en ny ära? Hvarhelst annorstädes än hos oss skulle väl dylika förändringar kunnat ega rum under bibehållandet af fullkomligt yttre lugn? Hvar annorstädes än hos oss skulle mäktiga samhällskorpser sett sig förlora dyrbara rättigheter, som de i århundraden utöfvat, *man säge hvad man vill*, till fosterlandets nytta och sin

egen ära, utan att en enda af deras medlemmar öfverträdt gränsen af det tillbörliga eller öfvergifvit den lugna hållning, som tillkommer den värdige representanten, den ädle medborgaren!

I en sådan sinnesstämning, men med en sådan sjelfbeherrskning blef det ödesdigra beslutet fattadt. En frukt deraf skörda vi nu — en bitter frukt, då vi gå att skiljas för att aldrig mera såsom Riksstånd återförenas! Men möjligen är det blott skalet, som är hårdt, bittert och motbjudande. Kanske — och Herren i höjden gifve dertill sin nåd — gömmer detta bittra skal en kärna, som i en snar framtid skall mogna och utveckla sig till en ljuf och behaglig frukt, som åt det älskade fäderneslandet skänker helande, närande och välsignelrik balsam! Jag får icke glömma, att jag i *detta afseende* bör frambära icke blott min egen tro, mina egna åsigter; jag måste tala på samtliga R. o. Ad:ns vägnar och ihågkomma, att dess pluralitet uttalat sig för den ödesdigra förändringen. Men huru olika åsigterna i öfrigt må vara, i tvenne afseenden öfverensstämma alla: det ena i en oskrymtad kärlek till Konung och fädernesland, det andra i vördnad och tillgifvenhet för eder, Hr Grefve, och i ett redligt och öppet erkännande, att ni fört Landtmarskalksstafven som få, öfverträffad af ingen, och, hvad kanske mera är, att ni förstått tillvinna eder allas högaktning, kärlek och förtroende. Ett vet jag, och det är, att jag häri icke misstager mig — icke kan misstaga mig.

Emottag derföre, Hr Grefve, af det Stånd, ni tillhör och för hvilket ni är en prydnad, den varmaste och innerligaste tacksägelse för det värdiga och utmärkta sätt, hvarpå ni anfört detsamma; för allt hvad ni både som enskild man och Landtmarskalk bidragit till förhöjande af den ära rättvisligen tillkommer R. o. Ad. vid alla de riksdagar, hvarunder ni haft en plats på Riddarhuset.

Riddarhuset! — Ja, blifve nu detta hus ej mera en skådeplats för strider till försvar för det älskade fäderneslandets ära, sjelfständighet och förkofran! må det med det storartade monumentets tysta, men mäktiga språk tilltala efterkommande, och oförändradt genom århundraden qvarstå som en påminnelse om hvad Sveriges Ridderskap och Adel en gång varit, manande hvar och en af dess medlemmar att, så länge Allmakten bibehåller dess lifstråd, rastlöst och oförtrutet deltaga i alla värf, som lända till fäderneslandets nytta och förkofran, utbildning, ära och försvar!

I yngre, mån I genom förvärfvande af grundliga och mångsidiga kunskaper, genom duglighet och redbarhet söka tillvinna eder alla goda medborgares förtroende och på grund af detta förtroende gagna fäderneslandet; och

må alla, så väl äldre som yngre, genom en stark bibeltro och en derpå grundad oskrymtad gudsfruktan vara liksom ett salt, som förhindrar samhällskroppens förruttnelse, och hvarigenom endast I kunnen vara rätta och värdiga uppfostrare af edra egna och andras söner.

Ni, ädle Hr Grefve, som med ett så godt exempel förelyst de yngre vid deras vandring på statsmannabanan, må ni förblifva dem en ledande stjerna, och måtte de länge få sluta sig kring eder såsom en föresyn, antingen ni qvarstår på eder nuvarande embetsmannaplats eller intager en mera lysande i följd af eder Konungs eller medborgares förtroende. Vi veta, att denna stund aldrig kan gå ur edert minne, liksom icke ur vårt, och det är oss en glädje, en hugnad i dess bitterhet att veta oss derigenom hafva en plats i edert hjerta samt med eder ett samband, som åren icke kunna slita.

Med eder ännu i spetsen vare det Sveriges Ridderskaps och Adels, såsom Riks-Stånd, sista utrop från detta oförgätliga rum, sista afskedsord till eder och till hvarandra:

Gud bevare Konung och Fädernesland!

Sedan Gr. Oxenstjerna jemte 6 deputerade af R. o. Ad. härefter afgått till Kongl. Slottet, för att till H. M:t Konungen i underdånighet återlemna Landtmarskalksstafven, blef Gr. Lagerbjelke af R. o. Ad:ns Hrr Ledamöter utbeledsagad kl. 9 e. m.

In fidem,
O. Brakel.